
Kennis delen over de grens: ‘voor wat, hoort wat’?

Een kwalitatief onderzoek naar de motieven van Nederlandse gemeenten om al dan niet kennis te delen met gemeenten over de grens.

Eveline Monrooij (5841690)
Masterscriptie Bestuur & Beleid
23 Juni 2021, Utrecht

Kennis delen over de grens: 'voor wat, hoort wat'?

Een kwalitatief onderzoek naar de motieven van Nederlandse gemeenten om al dan niet kennis te delen met gemeenten over de grens.

Universiteit Utrecht

Departement voor Bestuurs- en Organiseringswetenschap (USBO)

Master Bestuur & Beleid

Eveline Monrooij
5841690

Eerste lezer: dr. Hans Vollaard
Tweede lezer: dr. Koen Damhuis

Datum: 23/06/2021
Plaats: Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt de masterscriptie 'Kennis delen over de grens: 'voor wat, hoort wat?': een kwalitatief onderzoek naar de motieven van Nederlandse gemeenten om al dan niet kennis te delen met gemeenten over de grens. Het onderzoek voor deze scriptie is uitgevoerd bij vier verschillende gemeenten in Nederland en is geschreven voor het afronden van de master Bestuur & Beleid aan de Universiteit Utrecht. Naast dat ik met deze masterscriptie de master Bestuur & Beleid afrond, komt met deze masterscriptie ook een einde aan mijn tijd als student aan de Utrechtse School voor Bestuur en Organisatie (USBO) waar ik zowel mijn bachelor als master heb mogen afronden.

Dit onderzoek is tegelijkertijd uitgevoerd met een onderzoek naar het bewustzijn van de internationale dimensie van lokale beleidsopgaven in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Omdat deze onderzoeken tegelijk zijn uitgevoerd, heb ik gebruik mogen maken van de ingang die VNG heeft bij de verschillende gemeenten. Hierdoor heb ik kunnen spreken met verschillende inspirerende bestuurders en ambtenaren. Een ervaring die ik straks mee kan nemen als ik de overstap maak naar het werkleven.

Zonder een aantal mensen had ik dit onderzoek niet kunnen opzetten en uitvoeren zoals dat nu is gelukt. Om die reden wil ik allereerst mijn begeleider dr. Hans Vollaard bedanken voor zijn inhoudelijke feedback op mijn scriptie en het optimisme waarmee hij mij wist te activeren als het scriptieproces wat minder voorspoedig leek te verlopen. Daarnaast wil ik ook graag mijn tweede lezer, dr. Koen Damhuis, bedanken voor zijn feedback. Arthur Wiggers en Jessie Post wil ik graag bedanken voor het mogelijk maken om dit onderzoek uit te voeren als afstudeerstage bij VNG International en voor hun begeleiding tijdens het proces. Ook dank ik mijn medeonderzoeker Vera Boekelman voor het samen verzamelen van de data. Doordat wij het VNG International onderzoek samen hebben uitgevoerd, hebben wij beiden veel data kunnen verzamelen voor onze scripties. Daarnaast dank ik de respondenten voor de tijd die zij hebben vrijgemaakt om mee te werken aan het onderzoek. Ten slotte dank ik mijn familie en vrienden die mij hebben aangemoedigd en ondersteund gedurende het proces.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Eveline Monrooij

Utrecht, 23 juni 2021

Samenvatting

Dit explorerend onderzoek richt zich op de vraag: *‘Waarom delen gemeenten al dan niet kennis met gemeenten over de grens?’*. Met het delen van kennis stellen gemeenten anderen in staat te leren. Dit onderzoek onderscheidt drie verschillende motieven voor het delen van kennis: het delen van kennis om de ander te helpen, het delen van kennis om er zelf ook voordeel uit te halen en het delen van kennis om de gemeente te profileren. Wat betreft de motieven voor het niet delen van kennis onderscheidt dit onderzoek ook drie motieven: het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet kan delen, het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet wil delen en het niet delen van kennis omdat de gemeente in de veronderstelling is dat de kennis niet relevant is voor gemeenten over de grens.

Om een antwoord te formuleren op de hoofdvraag is bij vier Nederlandse gemeenten onderzoek gedaan naar de motieven voor het wel of niet delen van kennis op vier beleidsterreinen: klimaatbeleid, energiebeleid, woonbeleid en economisch ontwikkelingsbeleid. De data is verzameld door middel van een documentenanalyse en interviews. Uit dit onderzoek blijkt dat het delen van kennis om wederzijdse uitwisseling te bereiken het dominante motief is voor gemeenten om kennis te delen. De reden hiervoor is dat gemeenten beperkte capaciteit hebben waardoor als gemeenten inzetten op het delen van kennis over de grens, dit voor beide partijen iets moet opleveren. Hierdoor maken gemeenten de afweging om eerder in te zetten op kennisdeling als zij hier ook voordelen voor terugkrijgen dan wanneer zij kennis delen om de ander verder te helpen of om de gemeente te profileren.

Met de bevindingen geeft dit onderzoek inzicht in hoe het leerproces van en door gemeenten eruitziet. Dit onderzoek dient hiermee als aanzet tot het verder in kaart brengen van de motivatie van gemeenten door onderzoek te doen naar de verschillende opgestelde hypothesen. Daarnaast geeft dit onderzoek inzicht in wetenschappelijke literatuur over internationale beleidsnetwerken omdat het cruciaal is voor het functioneren van deze netwerken om inzicht te krijgen in waarom gemeenten kennis delen met de netwerken. Als laatste onderschrijft dit onderzoek de ontwikkeling van meer altruïstische motieven om stedenbanden aan te gaan naar motieven waar de nadruk ligt op uitwisseling. Wat betreft de praktische implicaties biedt dit onderzoek gemeenten inzicht in het eigen handelen. Uit dit inzicht volgen twee aanbevelingen waarmee gemeenten kunnen worden ondersteund en gestimuleerd in het delen van kennis over de grens:

Aanbeveling 1: Het faciliteren van altruïstische kennisdeling.

Uit dit onderzoek blijkt dat gemeenten wel bereid zijn om kennis te delen om de ander te helpen wanneer VNG dit proces faciliteert. Een aanbeveling voor de VNG is dus om zowel in te zetten op het faciliteren van wederzijdse uitwisseling omdat dit het dominante motief is van gemeenten om kennis te delen, als kennisdeling om de ander verder te helpen door projecten te faciliteren.

Aanbeveling 2: Het stimuleren van deelname aan internationale beleidsnetwerken.

Zoals benoemd blijkt uit dit onderzoek dat gemeenten voornamelijk kennis delen om hier zelf ook voordelen voor terug te krijgen. Deze voordelen kunnen bijvoorbeeld kennis en ervaringen zijn. Met dit inzicht kunnen internationale beleidsnetwerken gemeenten stimuleren om kennis te delen met deze netwerken door de nadruk te leggen op dat gemeenten ook voordelen ontvangen voor de gedeelde kennis bijvoorbeeld in de vorm van kennis.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	7
1.1. Aanleiding	7
1.2. Maatschappelijke relevantie.....	9
1.3. Wetenschappelijke relevantie.....	9
1.3. Leeswijzer	10
2. Context	11
3.1. Klimaatbeleid	11
Internationale ontwikkelingen en beleidsinput	11
Internationale stakeholders.....	12
Kennis van Nederlandse gemeenten	13
3.2. Energiebeleid	14
Internationale ontwikkelingen en beleidsinput.....	14
Internationale stakeholders.....	14
Kennis van Nederlandse gemeenten	15
3.3. Woonbeleid.....	15
Internationale ontwikkelingen en beleidsinput.....	15
Internationale stakeholders.....	16
Kennis van Nederlandse gemeenten	16
3.4. Economische ontwikkelingsbeleid	17
Internationale ontwikkelingen en beleidsinput.....	17
Internationale stakeholders.....	17
Kennis van Nederlandse gemeenten	18
3. Theoretisch Kader	19
2.1. Leren als beleidsoverdracht	19
Twee types beleidsleren	20
Kennisdeling.....	22
2.2. Motieven.....	23
Motieven voor het delen van kennis	24
Motieven voor het niet delen van kennis	29
2.3. Verwachtingen.....	30
2.4. Tot slot.....	31
4. Methode	33
4.1. Casusselectie.....	33
Gemeente Den Haag.....	35
Gemeente Enschede.....	36
Gemeente Weert	36
Gemeente Opsterland	36
4.2. Operationalisatie	37
Kennisdeling.....	37
Motieven.....	38

4.4. <i>Dataverzameling</i>	41
Ethiek	42
4.5. <i>Data-analyse</i>	43
4.6. <i>Rol van de onderzoeker</i>	46
5. Resultaten	47
5.1. <i>Den Haag</i>	47
Kennisdeling.....	47
Motieven voor het delen van kennis	48
Motieven voor het niet delen van kennis	50
5.2. <i>Enschede</i>	52
Kennisdeling.....	52
Motieven voor het delen van kennis	54
Motieven voor het niet delen van kennis	57
5.3. <i>Weert</i>	61
Kennisdeling.....	61
Motieven voor het delen van kennis	62
Motieven voor het niet delen van kennis	63
5.4. <i>Opsterland</i>	66
Kennisdeling.....	66
Motieven voor het delen van kennis	67
Motieven voor het niet delen van kennis	68
5.5. <i>Vergelijking van kennisdeling en motieven</i>	71
Kennisdeling.....	71
Motieven voor het delen van kennis	72
Motieven voor het niet delen van kennis	72
6. Conclusie en discussie	74
6.1. <i>Conclusie</i>	74
6.2 <i>Discussie</i>	77
Kritische reflectie	77
Praktische implicaties en aanbevelingen voor wetenschap	78
Praktische implicaties en aanbevelingen voor de praktijk.....	79
Bronvermelding	80
Bijlagen	90
<i>Bijlage 1: Topiclijst interviews</i>	90
<i>Bijlage 2: Codeboom</i>	93

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Gemeenten overall ter wereld staan voor soortgelijke uitdagingen. De krappe woningmarkt, klimaatverandering en integratie zijn niet uitdagingen die alleen in Nederland spelen. Niet alleen in Nederland blijven ouderen langer thuis wonen en is er vergrijzing. Deze trends spelen ook over de grens. Klimaatverandering is ook een uitdaging die niet alleen in Nederland speelt. In het VN-Klimaatakkoord zijn belangrijke afspraken gemaakt over het omgaan met en het tegengaan van klimaatverandering. De 185 landen die dit akkoord hebben onderschreven, hebben afgesproken zich in te spannen om de broeikasgassen terug te dringen (Ministerie van I&W, 2020). In Nederland wordt het VN-Klimaatakkoord onder andere uitgevoerd door gemeenten door middel van de verschillende Regionale Energie Strategieën (RES). Ook in andere landen hebben decentrale overheden te maken met de uitwerkingen van het Klimaatakkoord. Omdat gemeenten over de wereld te maken hebben met soortgelijke uitdagingen, zoals het geval is bij klimaatverandering, zou dit betekenen dat de kennis van gemeenten bruikbaar is voor gemeenten over de grens. Dat gemeenten elkaar opzoeken om gebruik te maken van elkaars kennis, en dus van elkaar te leren, zien we gebeuren als het gaat over klimaatverandering. Decentrale overheden zoeken elkaar op in verschillende internationale beleidsnetwerken zoals het 'C40 Cities Climate Leadership Group' waarbij gemeenten zich verenigen om te werken aan het omgaan met en het tegengaan van klimaatverandering door middel van het delen van 'best practices' (C40, 2019). Dat gemeenten over deze nuttige uitvoeringskennis beschikken stelt ook Barber (2013). Hij benoemt in zijn boek 'If Mayors Ruled the World' dat steden pragmatische spelers zijn die onderwerpen als klimaat en migratie meer dan staten in betere banen kunnen leiden omdat gemeenten als lokaal bestuur betrokken zijn bij de uitvoering van beleid (Acutor, 2013).

Gemeenten over de wereld die met dezelfde uitdagingen te maken hebben, kunnen dus van elkaar leren. Wanneer gemeenten van elkaar leren wordt dit in de wetenschappelijke literatuur ook wel beleidsoverdracht genoemd (Marsh & Sharman, 2009). Gemeenten leren door informatie, kennis en expertise te zoeken bij andere partijen zoals bijvoorbeeld individuele gemeenten of beleidsnetwerken (Pierre, 2019). De trend waarbij gemeenten kennis zoeken ontstaat door een groeiende kloof tussen de toenemende behoefte aan expertise en informatie enerzijds en het vermogen van gemeenten om deze expertise te creëren en in stand te houden anderzijds (Pierre, 2019). Hier komt bij dat de het takenpakket van de gemeente in de loop der tijd is uitgebreid waardoor gemeenten tegenwoordig ook gaan over complexe kwesties zoals klimaatverandering en integratie. Het ontwikkelen van deze gespecialiseerde kennis binnenshuis is niet kostenefficiënt waardoor gemeenten informatie, kennis en expertise zoeken bij andere partijen (Pierre, 2019). Het 'Resilient Cities Network' is een voorbeeld van een beleidsnetwerk waar gemeenten over de wereld kennis uitwisselen door onder andere het delen van 'best practices'. Gemeenten die zich bij dit netwerk aansluiten, zetten zich in voor het bouwen van en investeren in stedelijke veerkracht (Resilient Cities Network, 2020). Stedelijke veerkracht gaat over het aanpakken van

uitdagingen op een plaatsgebonden, geïntegreerde en toekomstgerichte manier (Resilient Cities Network, 2020).

In veel beleidsnetwerken, waaronder het 'Resilient Cities Network' en het 'C40 Cities Climate Leadership Group', staat kennisdeling centraal. Met deze kennisdeling faciliteren beleidsnetwerken beleidsoverdracht. Dit leren als beleidsoverdracht is een wisselwerking en veronderstelt dat gemeenten kennis ontvangen én delen. Over de trend van gemeenten om kennis elders te zoeken is veel onderzoek naar gedaan (Pierre, 2019; Marsh & Sharman, 2009; Shipan, 2008; Dolowitz & Marsh, 1996; 2000; Moysen et al., 2017). Ook de motivering van gemeenten om kennis te delen is onderzocht: door het ontvangen van kennis zoals 'best practices' kunnen gemeenten onder andere het beleid verbeteren (Rose, 1991). Over waarom gemeenten kennis delen om anderen in staat te stellen te leren en hoe deze kennisdeling met gemeenten over de grens eruitziet, is minder bekend (Pierre, 2019). Omdat we nog niet veel weten over hoe kennisdeling door gemeenten met gemeenten over de grens eruitziet en wat de motivering is voor het wel of niet delen van kennis, is het interessant om een explorerend onderzoek te doen naar de motieven van gemeenten voor het al dan niet delen van kennis met gemeenten over de grens. Om die reden wordt er in dit onderzoek antwoord gegeven op de volgende vraag:

Waarom delen gemeenten al dan niet kennis met gemeenten over de grens?

Om een antwoord te formuleren op de hoofdvraag is er onderzoek gedaan bij vier Nederlandse gemeenten. De keuze is gevallen op Nederlandse gemeenten omdat Nederland een van de meest geïnternationaliseerde landen ter wereld is (Legatum Institute, 2019). De vier Nederlandse gemeenten waarbij het onderzoek is uitgevoerd zijn gemeente Den Haag, gemeente Enschede, gemeente Weert en gemeente Opsterland. Deze gemeenten verschillen op een vijftal factoren: de grootte, de mate van stedelijkheid, de ligging, het aantal zetels in handen van lokale politieke partijen en de samenstelling van de bevolking. Waarom de gemeenten op de benoemde vijf factoren verschillen, wordt verder uitgelegd in het theoretisch kader en het methode hoofdstuk. Omdat het onderzoek is uitgevoerd bij een diversiteit aan gevallen op basis van de benoemde factoren is het mogelijk om in de conclusie hypothesen op te stellen voor vervolgonderzoek van mogelijke verwachtingen waar eerder welke motieven voor het wel of niet delen van kennis zouden spelen. Het onderzoek bij de vier gemeenten wordt op vier beleidsterreinen uitgevoerd: klimaatbeleid, energiebeleid, woonbeleid en economische ontwikkelingsbeleid. Het argument daarvoor is dat deze beleidsterreinen zijn gericht op de fysieke kant van lokaal beleid. Omdat dit een beleidsterrein is waarop Nederlandse gemeenten en gemeenten over de grens actief zijn en omdat er op het fysieke domein verschillende internationale beleidsnetwerken te vinden zijn, vormt het fysieke domein het een goed startpunt om te onderzoeken waarom gemeenten kennis delen.

De hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van vijf theoretische en vier empirische deelvragen. De theoretische deelvragen worden in het theoretisch kader beantwoord. De empirische deelvragen worden in het resultatenhoofdstuk beantwoord.

Theoretische deelvragen:

1. Wat is leren als beleidsoverdracht?
2. Wat is er bekend over kennisdeling door gemeenten?
3. Welke motieven van gemeenten kunnen we verwachten voor het delen van kennis met gemeenten over de grens?
4. Welke motieven van gemeenten kunnen we verwachten voor het niet delen van kennis met gemeenten over de grens?
5. Waarom zouden we waar welk motief meer of minder verwachten?

Empirische deelvragen:

6. Hoe ziet de kennisdeling door Nederlandse gemeenten er bij de beleidsterreinen uit?
7. Welke motieven voor het delen van kennis hebben Nederlandse gemeenten in de praktijk?
8. Welke motieven voor het niet delen van kennis hebben Nederlandse gemeenten in de praktijk?
9. Waar is welk motief een reden voor het wel of niet delen van kennis met gemeenten over de grens?

1.2 Maatschappelijke relevantie

De resultaten van dit onderzoek zijn allereerst relevant voor VNG-International. Met dit onderzoek wordt er inzicht verkregen in hoe gemeenten zich aanpassen aan globalisering. Het in kaart brengen van motieven voor het al dan niet delen van kennis met gemeenten over de grens biedt VNG-International aanknopingspunten. Hierdoor krijgt VNG-International inzicht in hoe zij gemeenten kunnen stimuleren en ondersteunen in het delen van kennis waarmee het leren van de uitvoeringskennis van gemeenten wordt bevorderd. Ten tweede is het onderzoek relevant voor de Nederlandse gemeenten omdat zij door dit onderzoek weet hebben van de motieven voor het wel of niet delen van kennis. Hierdoor krijgen gemeenten inzicht in het eigen handelen. Met het ontstaan van dit inzicht draagt het onderzoek bij aan het bewustzijn van de internationalisering bij gemeenten. Ten derde is het onderzoek relevant voor bovennationale instanties zoals internationale beleidsnetwerken die gaan over de vier beleidsterreinen die worden onderzocht: klimaatbeleid, energiebeleid, woonbeleid en economische ontwikkeling. Door dit onderzoek wordt er inzicht gegeven in hoe zij gemeenten kunnen stimuleren om kennis met hen te delen.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek gaat over de motieven voor het wel of niet delen van kennis met gemeenten over de grens. Met de kennis die gemeenten delen, stellen zij anderen in staat te leren als vorm van beleidsoverdracht. Er is al veel onderzoek gedaan naar hoe het proces van leren als beleidsoverdracht eruitziet (o.m. Marsh & Sharman, 2009; Shipan, 2008; Dolowitz & Marsh,

1996; 2000; Moysen et al., 2017). Deze onderzoeken gaan echter vooral in op waarom een overheid beleid van een andere overheid overneemt en hoe een overheid kan leren. Er is minder onderzoek gedaan naar waarom een overheid kennis deelt waarmee de ontvanger van de kennis leert als vorm van beleidsoverdracht. Daarnaast gaan veel onderzoeken in op hoe beleidsoverdracht door leren eruitziet tussen staten en gemeenten binnen dezelfde staat. We weten minder over hoe beleidsoverdracht door leren over de grens eruitziet wanneer dit wordt geïnitieerd door gemeenten (Pierre, 2019; Dolowitz & Marsh, 2000). Dit onderzoek draagt daarom allereerst bij aan de wetenschappelijke literatuur over leren als beleidsoverdracht vanuit het oogpunt van de actor die de kennis deelt. Daarnaast draagt dit onderzoek specifiek bij aan wetenschappelijke literatuur over internationale (beleids)netwerken. Er is wel al kennis over dat gemeenten internationale netwerken van lokale overheden kunnen gebruiken om hiervan te leren (o.m. Pierre, 2019; Rose, 1991). We weten ook dat er kennis wordt gebracht bij deze netwerken maar we weten niet waarom gemeenten kennis brengen bij deze netwerken. Aangezien internationale beleidsnetwerken vaak het faciliteren van kennisuitwisseling als doel hebben (o.m. Resilient Cities Network, 2020; ICLEI, z.d.; C40, 2019; Climate Alliance, 2018), is het cruciaal voor het functioneren van deze netwerken om inzicht te krijgen in de motieven voor het wel of niet delen van kennis. Ten slotte weten we vanuit de literatuur over stedenbanden dat er motieven zijn voor betrokkenheid van gemeenten met andere steden middels stedenbanden (Hoetjes, 2009). Dit onderzoek borduurt voort op die literatuur door onderzoek te doen naar de motieven van gemeenten naar de volle breedte van betrokkenheid van gemeenten op het internationale niveau.

1.3 Leeswijzer

Nu het onderwerp en de hoofdvraag in het eerste hoofdstuk is geïntroduceerd, volgt in het tweede hoofdstuk, het context hoofdstuk, een verdieping van de te onderzoeken beleidsterreinen. Hierbij wordt er per beleidsterrein ingegaan op de relevante internationale ontwikkelingen en beleidsinput, de mogelijke stakeholders met wie gemeenten kennis kunnen delen en de kennis die Nederlandse gemeenten hebben om te delen met andere gemeenten. In het derde hoofdstuk, het theoretisch kader, wordt er antwoord gegeven op de eerste vier theoretische deelvragen. Hierbij worden de kernconcepten, het delen van kennis en de motieven voor het wel of niet delen van kennis, gedefinieerd en wordt de samenhang tussen de kernconcepten verkend. In dit hoofdstuk worden ook mogelijke verwachtingen verkend in waar eerder welke motieven zouden spelen. In het vierde hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden uiteengezet en worden de gemaakte keuzes betreffende de methoden onderbouwd en verantwoord. Vervolgens worden in hoofdstuk vijf de resultaten gerapporteerd waarbij er antwoord wordt gegeven op de empirische deelvragen. In hoofdstuk zes worden de resultaten gekoppeld aan de eerder uitgelichte literatuur om een antwoord te formuleren op de hoofdvraag. Ook vindt er in hoofdstuk zes een kritische reflectie plaats, worden er aanbevelingen opgesteld voor vervolgonderzoek en wordt er ingegaan op de praktische implicaties van het onderzoek.

2. Context

Om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag is er onderzoek gedaan naar de motieven voor het delen van kennis op vier beleidsterreinen: klimaatbeleid, energiebeleid, woonbeleid en economische ontwikkelingsbeleid. Deze beleidsterreinen zijn gericht op de fysieke kant van lokaal beleid. De kennisdeling van gemeenten op sociale en bestuurlijke kanten van lokaal beleid kunnen in volgende onderzoeken aan bod komen. In dit context hoofdstuk worden de internationale uitdagingen waarmee lokale overheden over de wereld mee te maken hebben op de vier beleidsterreinen in kaart gebracht. Het doel hiervan is helder te krijgen welke kennis relevant is voor gemeenten om te delen. Dit onderzoek gaat niet over instituten en wet- en regelgeving vanuit de Europese Unie. Dit onderzoek gaat juist over de internationale verbondenheid van gemeenten over de wereld. Daarnaast zou het onderzoek wanneer Europese instituten en wet- en regelgeving wel mee zouden worden genomen te breed worden gezien de beperkte tijd om te onderzoeken. Internationale verbindingen met Europese landen worden wel meegenomen in dit onderzoek.

Per beleidsterrein worden allereerst de relevante internationale ontwikkelingen en de internationale beleidsinput besproken omdat hieruit de internationale verwevenheid van uitdagingen blijkt. Vervolgens wordt er ingegaan op mogelijke stakeholders met wie gemeenten kennis kunnen delen bij de betreffende beleidsterreinen, naast dat gemeenten kennis kunnen delen met individuele gemeenten over de grens. De bespreking van deze stakeholders schetst een beeld met wie gemeenten kennis kunnen delen zoals bijvoorbeeld relevante internationale beleidsnetwerken. Dit betekent niet dat gemeenten alleen met de besproken actoren kennis kunnen delen. Er zullen ook netwerken of actoren zijn die niet genoemd worden bij de beleidsterreinen. Als laatste wordt er ingegaan op de rol van de Nederlandse gemeenten bij het betreffende beleidsterrein. Hierbij wordt er besproken welke kennis Nederlandse gemeenten hebben om in te brengen in beleidsnetwerken of om te delen met andere gemeenten.

3.1. Klimaatbeleid

Internationale ontwikkelingen en beleidsinput

Op het gebied van klimaatbeleid is de belangrijkste internationale ontwikkeling klimaatverandering. Klimaatverandering vindt op een mondiale schaal plaats waardoor gemeenten over de hele wereld te maken hebben met de gevolgen hiervan. Klimaatverandering als internationale ontwikkeling zorgt voor verschillende lokale beleidsopgaven voor gemeenten. Circulair bouwen, een stijgende zeespiegel of een slechte luchtkwaliteit zijn voorbeelden van zulke lokale beleidsopgaven. Binnen klimaatbeleid wordt er over het algemeen onderscheid gemaakt tussen klimaatadaptatie en klimaatmitigatie (Groot, Wienders & van de Vreede, 2008). Klimaatadaptatie betreft het aanpassen aan klimaatverandering en daarmee het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering (Groot et al., 2008). Maatregelen die hieronder vallen zijn bijvoorbeeld het omgaan met hittestress,

wateroverlast en droogte (Groot et al., 2008). Klimaatmitigatie betreft het voorkomen van klimaatverandering en gaat over het tegengaan van de oorzaken van klimaatverandering (Groot et al., 2008). Mitigatiemaatregelen gaan voornamelijk over het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen.

Veel van deze internationale ontwikkelingen komen voort uit internationale verdragen zoals het verdrag van Rio de Janeiro in 1992, het Kyoto-protocol in 1997, de Klimaatconferentie van Kopenhagen in 2009 en het verdrag van Parijs in 2015. Het verdrag van Rio de Janeiro is de basis van het Klimaatverdrag waarbij 154 landen zich hebben gecommitteerd om de broeikasgassen in de atmosfeer te stabiliseren (Dienst Klimaatverandering, z.d.-b). Het Kyoto-protocol is een uitwerking van het Klimaatverdrag zoals vastgesteld in Rio de Janeiro. In dit protocol hebben de landen beloofd om de uitstoot van broeikasgassen in de periode 2008-2012 met vijf procent te verlagen ten opzichte van 1990 (Art. 3 lid 1 Protocol van Kyoto). Vervolgens is er tijdens de Klimaatconferentie van Kopenhagen in 2009 besloten over de opvolger van het Kyoto-protocol waarbij onder andere de noodzaak is besproken om de temperatuurverhoging te beperken tot 2 graden Celsius (Dienst Klimaatverandering, z.d.-a). Uiteindelijk hebben alle inspanningen geleid tot het Klimaatakkoord van Parijs in 2015 waarbij de deelnemende landen, naast de al eerder gemaakte afspraken, hebben afgesproken zich aan te passen aan klimaatopwarming en de klimaatweerbaarheid te verhogen (Verenigde Naties, 2016).

Naast de genoemde internationale verdragen vormen de 17 Sustainable Development Goals (SDGs) ook internationale beleidsinput voor het klimaatbeleid. Alle VN-leden hebben zich in 2015 gecommitteerd aan deze SDGs (Verenigde Naties, z.d.). Deze doelen vormen een dringende oproep tot mondiaal partnerschap om armoede tegen te gaan, gezondheid en onderwijs te verbeteren, ongelijkheid te verminderen en economische groei te stimuleren en tegelijkertijd klimaatverandering tegen te gaan (Verenigde Naties, z.d.). Doelen die relevant zijn voor het klimaatbeleid van lokale overheden zijn bijvoorbeeld doel 11, het verduurzamen van steden, doel 12, voor verantwoordelijk consumeren en produceren, en doel 13, het tegengaan van klimaatverandering (Verenigde Naties, z.d.).

Internationale stakeholders

Bij klimaatbeleid zijn er verschillende beleidsnetwerken waarbij gemeenten zich kunnen aansluiten. Het eerste netwerk is het 'Resilient Cities Network'. Bij dit netwerk sluiten gemeenten zich aan die zich inzetten voor het bouwen van en investeren in stedelijke veerkracht (Resilient Cities Network, 2020). Stedelijke veerkracht is het aanpakken van uitdagingen en het creëren van oplossingen op een plaatsgebonden, geïntegreerde, inclusieve, risicobewuste en toekomstgerichte manier (Resilient Cities Network, 2020). Het om kunnen gaan met klimaatverandering is een onderdeel van deze stedelijke veerkracht (Resilient Cities Network, 2020). Binnen verschillende programma's, waaronder klimaatverandering, kunnen gemeenten hun ervaringen delen om zo van elkaar te leren

(Resilient Cities Network, 2020). Een tweede netwerk is het 'C40 Cities Climate Leadership Group' waarbij gemeenten zich verenigen om te werken aan klimaatadaptatie en klimaatmitigatie. Zo heeft het netwerk een kennisbank waarbij 'best practices' van gemeenten op allerlei onderwerpen worden gedeeld (C40, 2019). Ook bij het netwerk 'Climate Alliance' delen deelnemende gemeenten kennis en ideeën om klimaatverandering tegen te gaan (Climate Alliance, 2018). Het netwerk 'ICLEI Local Governments for Sustainability' faciliteert ook kennisdeling tussen steden (ICLEI, z.d.). Als laatste is het netwerk 'United Cities and Local Governments' (UCLG) opgericht om zich in te zetten om de stemmen van regionale overheden te vertegenwoordigen, te verdedigen en te versterken (UCLG, z.d.). Het netwerk bereikt dit door onder andere kennis op te halen van overheden over de wereld via 'UCLG Community of Practice' over een verscheidenheid aan onderwerpen zoals stedelijke innovatie en mobiliteit wat raakvlakken heeft met het klimaatbeleid van gemeenten (UCLG, z.d.-a).

Kennis van Nederlandse gemeenten

In Nederland is het Klimaatakkoord van Parijs vertaald in een nationaal Klimaatakkoord met als doel het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% ten opzichte van 1990 (Klimaatberaad, 2019). Het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen heeft gevolgen voor een verscheidenheid aan aspecten in het dagelijks leven: de producten die we kopen, hoe we wonen en hoe we ons verplaatsen. Om die reden zijn er aan vijf verschillende sectortafels afspraken gemaakt om de afgesproken CO₂-reductie te behalen: Gebouwde omgeving, Mobiliteit, Industrie, Landbouw en landgebruik en Elektriciteit (Klimaatberaad, 2019). In de uitvoering van de afspraken die bij deze tafels zijn gemaakt, hebben gemeenten een centrale rol (Maas, 2019; Diekman, 2021). De tafel Gebouwde omgeving gaat met name over de warmtetransitie en wordt daarom besproken bij het energiebeleid. Hetzelfde geldt voor de tafel Elektriciteit omdat deze tafel bij gemeenten is uitgewerkt in Regionale Energie Strategieën (RES) en daarmee bij energiebeleid hoort.

Mobiliteit

Voor de tafel Mobiliteit dragen gemeenten bij aan het optimaliseren van een slimme, duurzame en compacte doorstroom van mensen en goederen (VNG, z.d.-g). Hiervoor maken gemeenten een planning om laadinfrastructuur op te zetten en ontwikkelen zij een mobiliteitsprogramma waarbij een ambitie wordt opgesteld voor het verduurzamen van mobiliteit. Deze ambitie kan bijvoorbeeld gaan over het verbeteren van de mobiliteit met het realiseren van snelle reistijden waarmee efficiënter reizen kan worden gerealiseerd (VNG, 2019). Daarnaast kunnen gemeenten duurzame verplaatsingen stimuleren en duurzaamheid bevorderen door de uitstoot van schadelijke emissies te verminderen. Het verminderen van de uitstoot draagt ook bij aan de ambitie om de leefbaarheid en luchtkwaliteit te verbeteren (VNG, 2019).

Industrie

Bij de sectortafel Industrie zijn er afspraken gemaakt over de transitie naar een klimaatneutrale en circulaire industrie door samenwerking tussen publieke en private partijen (VNG, z.d.-d). Veel van de CO₂-reducerende maatregelen zijn afhankelijk van overheidshandelen zoals bijvoorbeeld het afgeven van vergunningen of (het aansluiten op) infrastructuur (VNG, z.d.-d). Gemeenten hebben daarom instrumenten die zij in kunnen zetten om bij te dragen aan de klimaatneutrale en circulaire industrie. Zo kunnen gemeenten een CO₂-heffing of een CO₂-reductieverplichting opleggen aan bedrijven (VNG, z.d.-d). Daarnaast wordt van gemeenten verwacht dat ze kennis hebben van nieuwe technieken om bouw- en milieuvergunningen voor innovatieve projecten snel en goed te beoordelen (VNG, z.d.-d). Als laatste zet de industrie in op het gebruik van waterstof waarbij gemeenten de infrastructuur moeten faciliteren (VNG, z.d.-d).

Landbouw en landgebruik

In het Klimaatakkoord staat dat de landbouw en het landgebruik in 2050 klimaatneutraal moet zijn (Ministerie van EZK, 2021). Bij deze sectortafel moet er een balans ontstaan tussen de uitstoot van broeikasgassen door de landbouwsector aan de ene kant en de vastlegging van broeikasgassen en de productie van hernieuwbare energie en biomassa aan de andere kant (Klimaatberaad, 2019). Om dit te bereiken stimuleren gemeenten boeren om te innoveren met bijvoorbeeld duurzame en emissiearme stalsystemen of het plaatsen van zonnepanelen (Ministerie van EZK, 2021; VNG, z.d.-e).

3.2. Energiebeleid

Internationale ontwikkelingen en beleidsinput

Zoals benoemd heeft klimaatverandering invloed op de beleidsopgaven waarmee gemeenten over de wereld te maken hebben. Zo heeft klimaatverandering ook invloed op energiebeleid van gemeenten. Gemeenten zetten in op duurzame energie in de energietransitie. Het doel van de energietransitie is om klimaatverandering zoveel mogelijk af te remmen door over te stappen op duurzame (hernieuwbare) energie waarmee minder CO₂ wordt uitgestoten (RIVM, z.d.). Deze beleidsopgave komt voort uit het klimaatakkoord van Parijs waarin is afgesproken om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. In het verdrag is afgesproken om in te zetten op duurzame energie: de energietransitie (Verenigde Naties, 2016). Andere internationale beleidsinput voor het lokale energiebeleid zijn de Global Goals en dan specifiek nummer zeven: het voorzien in betaalbare en duurzame energie. Deze nieuwe energieoplossingen zijn bijvoorbeeld zonne-energie of windenergie (Verenigde Naties, z.d.).

Internationale stakeholders

Bij energiebeleid zijn er verschillende relevante beleidsnetwerken waarin gemeenten kennis kunnen delen. Zoals benoemd delen gemeenten binnen het 'Resilient Cities Network' kennis om te investeren in stedelijke veerkracht (Resilient Cities Network, 2020). Binnen dit netwerk

wordt er ook kennis gedeeld over energiebeleid en daarmee is dit netwerk een relevante stakeholder (Resilient Cities Network, 2020). Gemeenten kunnen zich ook aansluiten bij de netwerken C40, Climate Alliance en ICLEI waar kennis wordt gedeeld over energiebeleid (C40, 2019; Climate Alliance, 2018; ICLEI, z.d.). Als laatste is het netwerk 'REN21' onder andere gericht op de ontwikkeling van duurzame energie in steden (REN21, 2021). Om die reden publiceert het netwerk jaarlijks een rapport waarin 'best practices' van steden over de wereld met betrekking tot energiebeleid worden gedeeld (REN21, 2021).

Kennis van Nederlandse gemeenten

Zoals benoemd is het klimaatakkoord van Parijs in Nederland vertaald naar het nationale Klimaatakkoord dat vervolgens uiteenvalt in de vijf sectorentafels. De twee tafels die niet bij het klimaatbeleid zijn besproken, vallen onder het energiebeleid: Gebouwde omgeving en Elektriciteit. De eerste sectortafel, Gebouwde omgeving, gaat over de warmtetransitie. In Nederland betekent de warmtetransitie de ontkoppeling van aardgas (VNG, z.d.-f). Voor Nederlandse gemeenten houdt dit in dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor de transitie naar aardgasvrije wijken. Hiervoor maken gemeenten een transitievisie waarin het tijdspad voor de ontkoppeling van aardgas wordt gepland (VNG, z.d.-f). De afspraken die bij de sectortafel Gebouwde omgeving en de sectortafel Elektriciteit gemaakt zijn, zijn door regio's uitgewerkt in de Regionale Energie Strategieën (RES) (VNG, z.d.-b;z.d.-c). In de RES kunnen energieregio's ook opgaven van andere tafels meenemen. In de RES beschrijft elke regio zijn eigen keuzes over waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden (NP RES, z.d.).

3.3. Woonbeleid

Internationale ontwikkelingen en beleidsinput

Verschillende uitdagingen waarmee lokale overheden te maken hebben bij woonbeleid ontstaan door diverse internationale ontwikkelingen. Een hiervan is klimaatverandering waardoor gemeenten beleid moeten ontwikkelen met betrekking tot duurzaam bouwen. Met het duurzaam bouwen wordt uitvoering gegeven aan het Klimaatakkoord van Parijs door bij te dragen aan de energietransitie met het verminderen van de CO₂ uitstoot. Het ontwikkelen van duurzame steden is ook een van de SDGs van de VN (Verenigde Naties, z.d.). Een andere internationale ontwikkeling waarmee gemeenten te maken kunnen hebben is een toestroom van arbeidsmigranten, zowel laagloon als expats, en asielzoekers waarbij gemeenten betrokken zijn bij de huisvesting. Bij de huisvesting van deze doelgroepen moeten gemeenten rekening houden met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens waarin het recht op huisvesting is gewaarborgd (Algemene Vergadering van de VN, 1948). In 2018 oordeelde het College van de Rechten van de Mens nog dat Nederlandse gemeenten met het uitsterfbeleid van woonwagendplaatsen niet voldeden aan dit Verdrag (College voor de Rechten van de Mens, 2018).

Naast het Klimaatakkoord, de SDGs en het Recht op Huisvesting heeft ook het VN-verdrag van de Handicap invloed op het woonbeleid van lokale overheden op de wereld. In het VN-verdrag staat namelijk dat mensen met een beperking het recht hebben om zelfstandig te wonen. De overheid moet faciliteren dat mensen met een beperking gelijke toegang hebben tot een woonruimte vergeleken met mensen zonder beperking (College voor de Rechten van de Mens, z.d.). Daarnaast volgt uit het verdrag van de Handicap dat overheidsgebouwen bereikbaar moeten zijn voor mensen met een beperking (College voor de Rechten van de Mens, z.d.).

Internationale stakeholders

Ook met betrekking tot woonbeleid zijn er verschillende internationale beleidsnetwerken waar gemeenten kennis mee kunnen delen. Binnen het 'C40' netwerk worden er 'best practices' gedeeld van gemeenten op het gebied van woonbeleid. Deze 'best practices' gaan bijvoorbeeld over het verduurzamen van woningen (C40, z.d.). Het tweede netwerk over woonbeleid is het 'Global Network for Sustainable Housing' van de Verenigde Naties. Binnen dit netwerk worden er innovatieve voorbeelden gedeeld van gemeenten over de wereld over het ontwikkelen van duurzame en betaalbare huizen (UN-Habitat, 2019). Een netwerk specifiek voor zogeheten 'New Towns' is het netwerk 'The International New Town Institute' (INTI). Bij dit platform kunnen groeikernen van over de wereld zich aansluiten om onder andere 'best practices' te delen (INTI, z.d.).

Kennis van Nederlandse gemeenten

Ook Nederlandse gemeenten hebben te maken met de besproken internationale ontwikkelingen. Zoals besproken volgt vanuit het Klimaatakkoord van Parijs onder andere de sectortafel Gebouwde omgeving. In deze sectortafel is de ambitie gesteld om bestaande woningen te verduurzamen door middel van isolatie waarbij de gemeenten het proces faciliteren (VNG, z.d.-f). Dit kan bijvoorbeeld door het verstrekken van subsidies voor het verduurzamen van woningen of het stimuleren van groene daken (Gemeente Utrecht, z.d.). Ook kunnen gemeenten sturen op circulair bouwen door het gebruik van duurzame en milieuvriendelijke materialen te stimuleren (Gemeente Utrecht, z.d.).

Bij de huisvesting van arbeidsmigranten hebben gemeenten te maken met een specifieke woonbehoefte. In eerste instantie zijn werkgevers, commerciële verhuurders en woningcorporaties aan zet bij de huisvesting van arbeidsmigranten. Dit kan echter alleen als gemeenten de (ruimtelijke) mogelijkheden en wettelijke kaders creëren en handhaven (VNG, z.d.-a). De taak van gemeenten is daarom bijvoorbeeld het aanpakken van overbewoning, illegale verhuur van kamers of de verhuur van recreatiewoningen (VNG, z.d.-a). Naast de huisvesting van arbeidsmigranten hebben gemeenten ook te maken met de huisvesting van asielzoekers met een verblijfsvergunning. Via een landelijke verdeelsleutel krijgen gemeenten asielzoekers toegewezen waarvoor zij passende woonruimte moeten bieden (Ministerie van Justitie, 2021). Een belangrijke taak hierin voor gemeenten kan zijn het bepalen van of

asielzoekers voorrang krijgen bij een sociale huurwoning (Ministerie van Justitie, 2021). Wat betreft het VN-verdrag van de Handicap moeten gemeenten overzien dat mensen met een handicap gelijke toegang hebben tot een woonruimte en dat de overheidsgebouwen toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.

3.4. Economische ontwikkelingsbeleid

Internationale ontwikkelingen en beleidsinput

Wat betreft het economisch ontwikkelingsbeleid hebben gemeenten ook te maken met verschillende internationale ontwikkelingen. De eerste ontwikkeling is dat gemeenten met het voeren van beleid op het vestigingsklimaat actief in kunnen zetten op het aantrekken van onder andere internationale bedrijven, congressen en toeristen. Gemeenten kunnen een visie maken, een citymarketing visie, met de ambities met betrekking tot het aantrekken van bepaalde internationale actoren. Afhankelijk van welke actoren en organisaties zich in de gemeente hebben gevestigd en welke actoren en organisaties de gemeente wil aantrekken, kunnen gemeenten in meerdere of mindere mate te maken hebben met internationale ontwikkelingen zoals de komst van internationale toeristen, studenten en werknemers. Wat betreft de werknemers kunnen dit zowel arbeidsmigranten als expats zijn, afhankelijk van de gevestigde organisaties. Een laatste ontwikkeling waar gemeenten mee te maken hebben is de verhuur van kamers via airbnb. Een taak voor gemeenten is hierin het handhaven van illegale verhuur en overlast (Moen, 2018).

Wat betreft internationale input zijn er verschillende internationale handelsverdragen waar gemeenten rekening mee moeten houden. De TRIP (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) is hier een van. Dit verdrag van de Wereldhandelsorganisatie faciliteert de handel in kennis en creativiteit en is opgesteld om intellectuele eigendom te beschermen zodat innovatie kan worden gestimuleerd (WTO, z.d.). Naast handelsverdragen gaat ook één van de Sustainable Development Goals van de VN over het economisch ontwikkelingsbeleid. Zo gaat het achtste doel over het stimuleren van economische groei en een gezonde arbeidsmarkt (Verenigde Naties, z.d.).

Internationale stakeholders

Wat betreft het economisch ontwikkelingsbeleid zijn er verschillende internationale beleidsnetwerken waarbij gemeenten zich kunnen aansluiten. Anders dan de netwerken die besproken zijn bij de andere beleidsterreinen zijn de beleidsnetwerken met betrekking tot economisch ontwikkelingsbeleid netwerken waarbij kennis wordt gedeeld die relevant is voor gemeenten met specifieke kenmerken. Zo is er een netwerk, het AIVP-netwerk, waarbij gemeenten zich kunnen aansluiten die een haven hebben. Binnen dit netwerk delen gemeenten onder andere ervaringen over de relatie tussen de gemeente en de haven (AIVP, 2021). Een ander internationaal beleidsnetwerk met betrekking tot economisch ontwikkelingsbeleid is het 'Creative Cities Network'. Dit netwerk is een project van UNESCO

en gemeenten die creativiteit als een belangrijke factor in de stedelijke ontwikkeling hebben erkend, kunnen zich bij dit netwerk aansluiten (UNESCO, z.d.). Binnen dit netwerk worden 'best practices' gedeeld waarbij gemeenten creativiteit gebruiken voor stedelijke ontwikkeling (UNESCO, z.d.). Het derde beleidsnetwerk met betrekking tot het economisch ontwikkelingsbeleid is het netwerk 'Unitown'. Dit is een beleidsnetwerk voor gemeenten waar een universiteit in gevestigd is (Unife International, z.d.). De deelnemende gemeenten delen ervaringen over dagelijkse uitdagingen die ontstaan met de interactie tussen gemeenten en universiteiten (Unife International, z.d.).

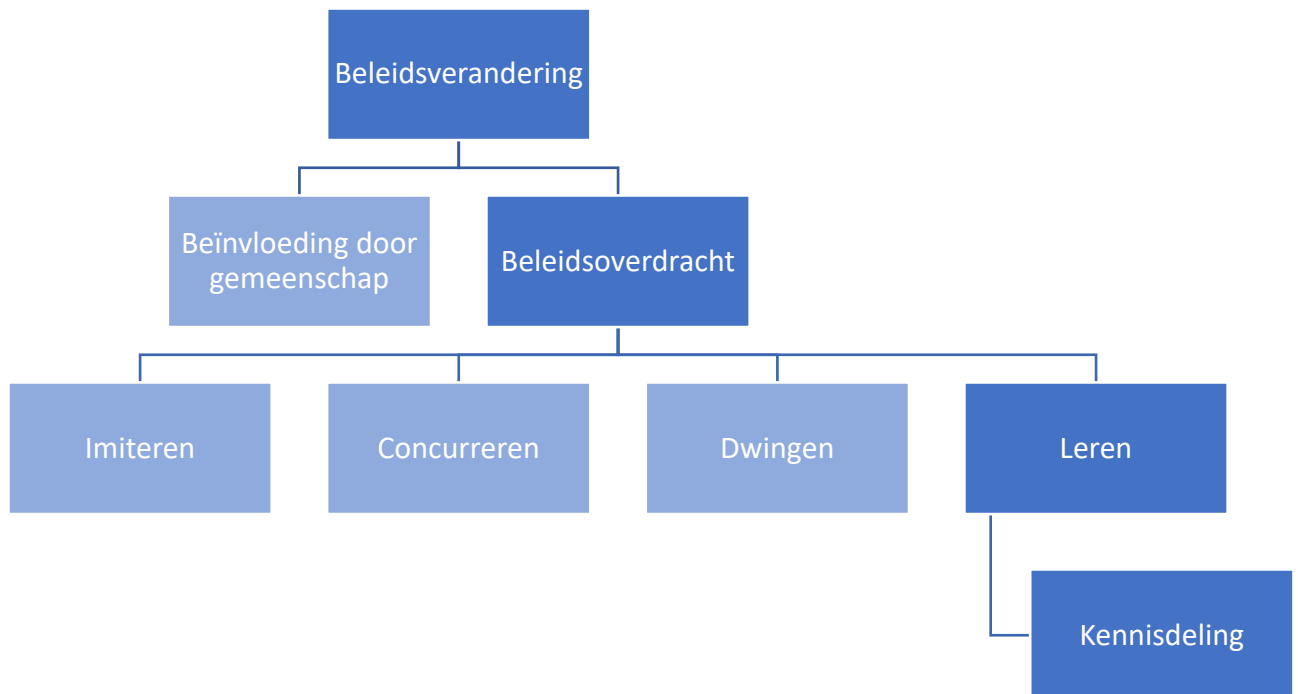
Kennis van Nederlandse gemeenten

De kennis van Nederlandse gemeenten met betrekking tot het economisch ontwikkelingsbeleid is meer dan de andere beleidsterreinen afhankelijk van de specifieke kenmerken van de gemeenten. Zo heeft bijvoorbeeld een havenstad als Rotterdam specifieke kennis over de relatie tussen de haven en gemeente die ze kan inbrengen in een netwerk van havensteden zoals het AIVP-netwerk. Doordat de gemeente een havenstad is, kan de gemeente zich profileren als havenstad waarmee de gemeente bijvoorbeeld (internationale) instellingen en investeerders kan aantrekken. Naast dat de gemeente Rotterdam een havenstad is, heeft de gemeente ook een universiteit. Rotterdam kan zich dus ook profileren als universiteitsstad en hiermee (internationale) studenten en werknemers aantrekken. Naast dat Rotterdam specifieke kennis heeft over hoe zij zich als havenstad of als universiteitsstad profileert, kan de gemeente ook kennis hebben over hoe zij zich in zijn algemeenheid aantrekkelijk maakt voor bijvoorbeeld (internationale) toeristen, studenten, organisaties of investeerders. Uit dit voorbeeld blijkt dat Nederlandse gemeenten specifieke kennis kunnen inbrengen in beleidsnetwerken met betrekking tot het onderwerp waarmee een gemeente zich profileert. Daarnaast kunnen gemeenten ook algemene kennis hebben over hoe een gemeente zichzelf aantrekkelijk maakt.

Uit dit hoofdstuk blijkt dat gemeenten over de wereld wat betreft de vier beleidsterreinen te maken hebben met internationale ontwikkelingen en internationale beleidsinput waardoor gemeenten over de wereld te maken hebben met dezelfde ontwikkelingen en beleidsinput. Ook blijkt dat gemeenten over de wereld actief zijn op internationaal niveau in bijvoorbeeld verschillende beleidsnetwerken waar de nadruk ligt op het leren van ervaringen zoals 'best practices'. We weten dat gemeenten deze kennis halen bij de beleidsnetwerken maar zoals beschreven hebben Nederlandse gemeenten ook relevante kennis die zij kunnen inbrengen in deze beleidsnetwerken. Het is onduidelijk waarom gemeenten deze kennis al dan niet inbrengen. In het theoretisch kader worden de kernconcepten, het delen van kennis en waarom gemeenten al dan niet kennis delen, verder verkend.

3. Theoretisch Kader

In het theoretisch kader worden de kernconcepten gedefinieerd en wordt de relatie tussen de kernconcepten verkend. Het eerste kernconcept is kennisdeling. Met het delen van kennis stellen gemeenten anderen in staat om te leren. Het leren van beleid van andere gemeenten is een vorm van beleidsoverdracht. Om die reden wordt er allereerst ingegaan op wat leren als beleidsoverdracht precies is. De plaatsing van het kernconcept 'kennisdeling' is weergegeven in figuur 1. Na de bespreking van het concept 'kennisdeling' volgt de bespreking van het tweede kernconcept: de motieven voor het wel of niet delen van kennis. Deze motieven worden in het tweede deel van het theoretische kader besproken. In het derde deel volgt de bespreking van de verwachtingen over waar welke motieven eerder te verwachten zijn.

Figuur 1 De theoretische plaatsing van het kernconcept 'kennisdeling'

2.1. Leren als beleidsoverdracht

Beleidsverandering kan twee verschillende oorsprongen hebben: vanuit de gemeenschap of vanuit daar buiten (Shipan & Volden, 2008). Beleidsverandering vanuit de gemeenschap komt bijvoorbeeld door beïnvloeding van belangenorganisaties of van het electoraat. Beleidsverandering vanuit buiten de gemeenschap kan komen door de verspreiding van innovaties van de ene overheid naar de andere overheid (Shipan & Volden, 2008). Dit proces wordt ook wel beleidsoverdracht genoemd (Marsh & Sharman, 2009). Beleidsoverdracht is een proces waarbij kennis over beleid, bestuurlijke arrangementen, instellingen en ideeën in de ene politieke setting (verleden of heden) wordt gebruikt bij de ontwikkeling van beleid, administratieve arrangementen, instellingen en ideeën in een andere politieke setting (Marsh & Sharman, 2009).

In de literatuur worden er over het algemeen vier verschillende mechanismen van beleidsoverdracht gehanteerd: leren, imiteren, concurreren en dwingen (Shipan & Volden, 2008; Marsh & Sharman, 2009). Dit onderzoek gaat over beleidsoverdracht door het mechanisme 'leren'. Dit mechanisme vraagt een actieve houding van de gemeente die ervaringen deelt. In de meeste literatuur impliceert leren een rationeel besluit om (buitenlandse) instellingen en praktijken na te bootsen omdat deze maatregelen efficiëntere en effectievere beleidsresultaten opleveren dan de alternatieven (Marsh & Sharman, 2009). Ook Shipan & Volden (2008) definiëren leren als volgt: er is sprake van leren wanneer besluitvormers geconfronteerd worden met een probleem en het vinden van een oplossing versimpeld wordt door te kiezen uit de alternatieven die elders succesvol zijn gebleken. Wanneer beleid succesvol is gebleken, is een gemeente eerder geneigd om het beleid over te nemen en dus te leren van anderen (Shipan & Volden, 2008).

Volgens Richard Rose (1991) zijn unieke problemen abnormaal. Zorgen waarvoor burgers zich tot de overheid wenden zoals een schone leefomgeving, sociale zekerheid en veiligheid komen namelijk overal op de wereld voor (Rose, 1991). Binnen een beleidsomgeving is er meer overeenkomstigheid tussen verschillende overheden over de grens dan tussen verschillende beleidsterreinen binnen dezelfde overheid (Rose, 1991). Daarom stelt Rose (1991) dat beleidsmakers kunnen leren van de ervaringen van beleidsmakers in andere steden, regionale overheden of nationale overheden omdat zij te maken hebben met vergelijkbare problemen. Gemeenten zijn daarom steeds vaker geneigd om van anderen te leren en beleidsmakers maken bij het maken van beleid in toenemende mate gebruik van elders opgedane inzichten (Rose, 1991). De uitwisseling van ervaringen met overheden over de grens leidt daarom tot het beter kunnen omgaan met de eigen problemen (Rose, 1991).

Twee types beleidsleren

Er zijn verschillende theorieën die het proces van beleidsleren omschrijven (Bennett & Howlett, 1992; Moysen et al., 2017). Deze theorieën variëren in de beschrijving van wie er leert, wat er wordt geleerd en welk doel het leren heeft (Bennett & Howlett, 1992; Moysen et al., 2017). Zo beschrijven sommige theorieën dat het leren is beperkt tot bestuurders en ambtenaren, terwijl andere theorieën uitgaan van een meer algemeen sociaal proces waarbij de meeste leden van de maatschappij zijn betrokken in het leerproces (Bennett & Howlett, 1992; Moysen et al., 2017). Ook over het object waarover wordt geleerd verschillen de theorieën. Sommige theorieën gaan uit van het leren van praktische beleidsinstrumenten en doelen terwijl andere theorieën het object van leren abstracter inschatten zoals ideeën over beleid (Bennett & Howlett, 1992; Moysen et al., 2017). Ook is er een verschil in het beoogde effect van het leren. Sommige theorieën zien een verandering in het beleidsinstrument als het beoogde effect, terwijl anderen het beoogde effect zien als een paradigma verandering in hoe er naar beleidsproblemen wordt gekeken (Bennett & Howlett, 1992; Moysen et al., 2017). Door deze grote verscheidenheid wordt er in de literatuur over beleidsoverdracht over het

algemeen onderscheid gemaakt tussen twee types beleidsleren: instrumenteel leren en conceptueel leren (May, 1992; Hall, 2011).

Het eerste type leren, instrumenteel leren, gaat over het aanpassen of wijzigen van bestaande beleidsinstrumenten om de beleidsdoelen na te streven (Hall, 2011). Bij dit type leren wordt beleid niet fundamenteel in twijfel getrokken, maar alleen gewijzigd in het licht van nieuwe zorgen of wordt een oplossing bereikt door te redeneren op basis van bestaande beleidslijnen en programma's (Bennett & Howlett, 1992). Deze incrementele aanpassingen worden gezien als onderdeel van het alledaagse beleidsproces (Bennett & Howlett, 1992). Instrumenteel leren betreft het toepassen van verbeterde ontwerpen om bestaande beleidsdoelen te bereiken (May, 1992; Landini et al., 2017). Dit type leren is vergelijkbaar met 'single-loop' leren zoals geïdentificeerd in de literatuur over het leren door organisaties (Hall, 2011). 'Single-loop' leren betreft het veranderen van een strategie op basis van ontvangen feedback (Tagg, 2010; Landini et al., 2017). Gemeenten leren instrumenteel wanneer zij een verandering tot stand brengen in de technische inhoud van beleidsinstrumenten of de selectie van beleidsinstrumenten en technieken aanpassen (Hall, 2011). Hierbij kan worden gedacht aan een aanpassing in de hoogte van subsidie bij de verduurzaming van een woning of het inzetten van andere instrumenten om hetzelfde doel, het verduurzamen van woningen, te bereiken.

Het tweede type leren, conceptueel leren, heeft betrekking op fundamentele veranderingen in beleidsopvattingen en paradigma's (Hall, 2011). Een verandering in een beleidsparadigma betekent een verandering in ideeën en normen die niet alleen invloed heeft op de doelstellingen van beleid en het soort instrumenten dat gebruikt wordt om de doelstellingen te bereiken, maar ook op de aard van de problemen die moeten worden aangepakt (Hall, 2011). Conceptueel leren betreft een heroverweging van de dominante opvatting over fundamentele aspecten van beleid en een herziening van de dominante causale redenering over beleidsproblemen of doelstellingen (May, 1992; Landini et al., 2017). De aandachtspunten van dit type leren zijn het beleidsprobleem zelf, de reikwijdte van het beleid of beleidsdoelen (May, 1992). Dit type leren is vergelijkbaar met 'double-loop' leren. Wanneer het veranderen van een strategie niet langer voldoet omdat de omstandigheden zijn veranderd of omdat er nieuwe factoren relevant zijn, is 'double-loop' leren nodig (Tagg, 2010; Landini et al., 2017). Bij 'double-loop' leren is er sprake van een verandering in onderliggende waarden (Tagg, 2010). Gemeenten leren conceptueel wanneer zij een verandering tot stand brengen in de (hiërarchie van de) doelen achter het beleid. Zowel de inhoud van de instrumenten, als de samenstelling van de instrumenten en de doelen achter het beleid veranderen als gemeenten conceptueel leren. Deze verandering betreft daarom over het algemeen een paradigma verandering en komt relatief zelden voor (Hall, 2011). Een voorbeeld van conceptueel leren is bijvoorbeeld wanneer gemeenten inclusief LHBTIQ+-beleid ontwikkelen omdat inclusieve waarden steeds dominantier worden. Dit onderzoek gaat over de motieven van gemeenten om gemeenten over de grens in staat te stellen zowel technisch als conceptueel te leren.

Kennisdeling

Zoals ook blijkt uit bovenstaande definiëring van 'leren als beleidsoverdracht' gaat de wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp name over de actor die leert, hoe dat proces van leren eruitziet en wie er betrokken zijn bij het leerproces (Moysen et al., 2017). Het leerproces is echter een wisselwerking tussen actoren die kennis brengen en actoren die kennis halen. Om te leren moet er dus kennis worden gedeeld. Om in kaart te brengen wie en wat er betrokken is bij beleidsoverdracht, hebben Dolowitz & Marsh (2000) een kader ontwikkeld. Hierbij bespreken zij wie de belangrijkste betrokken actoren zijn bij beleidsoverdracht en wat er wordt overgedragen. Dit kader biedt daarmee aanknopingspunten om kennisdeling te herkennen.

Wie is er betrokken bij het proces?

Het kader van Dolowitz & Marsh (2000) onderscheidt verschillende hoofdcategorieën van publieke actoren die betrokken zijn in het proces van beleidsoverdracht: bestuurders, ambtenaren, politieke partijen, pressiegroepen, beleidsondernemers en -experts, denktanks, adviseurs en supranationale gouvernementele en niet-gouvernementele instellingen (NGOs). Omdat kennisdeling met gemeenten als eenheid van analyse in dit onderzoek centraal staat, blijven alleen de actoren over die vanuit de gemeente beslissingen maken om kennis te delen. Om die reden richt dit onderzoek zich op de kennisdeling door ambtenaren en bestuurders. Ambtenaren hebben meer zicht op de technische kennis die kan worden gedeeld terwijl bestuurders meer zicht hebben op de ambitie van het college en de raad voor het delen van kennis op internationaal niveau. Er zijn ook verschillende actoren met wie de kennis kan worden gedeeld zoals individuele gemeenten, internationale instellingen of beleidsnetwerken. Ter oriëntatie zijn in het context hoofdstuk per beleidsterrein mogelijke stakeholders met wie gemeenten kennis kunnen delen besproken.

Wat is het object van kennisoverdracht?

Afhankelijk van het probleem of de situatie onderscheiden Dolowitz & Marsh (2000) acht verschillende categorieën van objecten van beleidsoverdracht. Deze objecten van overdracht zijn als volgt: beleidsdoelen, beleidsinhoud, beleidsinstrumenten, beleidsprogramma's, instellingen, ideologieën, ideeën en attitudes en negatieve lessen (Dolowitz & Marsh, 2000). Met het delen van de beleidsinhoud, beleidsinstrumenten, beleidsprogramma's en negatieve lessen kan de actor die de kennis ontvangt instrumenteel leren. Met de toepassing van deze kennis kunnen bestaande beleidsdoelen middels verbeterde ontwerpen worden behaald en wordt alleen de strategie aangepast om vervolgens dezelfde doelen te halen. Met het delen van beleidsdoelen, ideologieën en ideeën en attitudes kan de actor die de kennis ontvangt conceptueel leren. Met deze kennis kan immers de dominante opvatting over beleidsproblemen of doelstellingen worden heroverwogen. Omdat de acht objecten van beleidsoverdracht die Dolowitz & Marsh (2000) onderscheiden ingedeeld kunnen worden

onder instrumenteel en conceptueel leren, wordt er in dit onderzoek gelet op alle acht de objecten van kennisoverdracht.

Hoe kan kennisdeling vorm worden gegeven?

Bestuurders en ambtenaren kunnen kennis op verschillende manieren delen. Zo kunnen ambtenaren of bestuurders deelnemen aan een fysieke uitwisseling zoals dit bijvoorbeeld gebeurt bij de detachering van een ambtenaar (Dolowitz & Marsh, 2000; Bontenbal, 2010). Naast een fysieke uitwisseling kunnen ambtenaren en bestuurders ook kennis delen wanneer zij kort van gedachte wisselen tijdens (digitale) vergaderingen tussen zowel de gemeente die de kennis deelt als de partij die de kennis ontvangt (Dolowitz & Marsh, 2000). De partij die de kennis ontvangt kan een individuele gemeente zijn maar kan ook een internationaal beleidsnetwerk zijn. Ook kan er een delegatie van een land of gemeente op bezoek komen om kennis op te halen (Dolowitz & Marsh, 2000; Bontenbal, 2010). Een gemeente kan als laatste ook input leveren in de vorm van 'best practices' voor onder andere conferenties en trainingen waar internationale actoren aanwezig zijn (Dolowitz & Marsh, 2000; Bontenbal, 2010).

Uit het eerste deel van het theoretisch kader blijkt dat wanneer gemeenten leren dit een rationeel besluit is om (buitenlandse) instellingen en praktijken na te bootsen omdat dit leidt tot efficiëntere en effectievere beleidsresultaten (Marsh & Sharman, 2009). Een leerproces is een wisselwerking tussen gemeenten die kennis brengen en actoren die kennis halen. Bij dit onderzoek staat het brengen van kennis centraal. Wat betreft het brengen van kennis wordt er gelet op bestuurders en ambtenaren die kennis kunnen delen op verschillende manieren. Zij kunnen zowel instrumentele kennis delen zoals beleidsinhoud, beleidsinstrumenten, beleidsprogramma's, instellingen en negatieve lessen als conceptuele kennis delen zoals beleidsdoelen, ideologieën en ideeën en attitudes. In dit onderzoek wordt daarom gelet op al deze genoemde objecten van kennisoverdracht. Nu duidelijk is wat in dit onderzoek wordt verstaan onder 'leren' en waarop wordt gelet als het gaat over kennisoverdracht, volgt de bespreking van de motieven voor het wel of niet delen van kennis.

2.2 Motieven

Het tweede kernconcept zijn de motieven van gemeenten voor het wel of niet delen van kennis met gemeenten over de grens. Een overzicht van de motieven voor het wel en niet delen van kennis zijn weergegeven in tabel 1. In dit deel van het theoretisch kader wordt allereerst ingegaan op de motieven voor het delen van kennis waarna de motieven voor het niet delen van kennis volgen.

Motieven voor het delen van kennis	
Altruïsme	De gemeente deelt kennis om degene die de kennis ontvangt verder te helpen. Voorbeelden hiervan zijn het bestrijden van

	onrecht in de Derde Wereld of het voorkomen van humanitaire rampen.
Uitwisseling	De gemeente deelt kennis om wederzijdse uitwisseling te bereiken. Voorbeelden hiervan zijn het delen van kennis om de 'Millennium Goals' te behalen, om kennis te delen met herkomstlanden van inwoners met een migratieachtergrond of om onderlinge solidariteit te creëren.
Profilering	De gemeente deelt kennis om de gemeente zowel in de internationale arena als binnen Nederland te profileren.
Motieven voor het niet delen van kennis	
Niet kunnen	De gemeente deelt geen kennis vanwege de beperkte capaciteit.
Niet willen	De gemeente deelt geen kennis omdat er geen prioriteit of ambitie voor is.
Niet nodig hebben	De gemeente deelt geen kennis omdat zij in de veronderstelling is dat de kennis niet relevant is voor gemeenten over de grens.

Tabel 2 Een overzicht van de motieven voor het wel en niet delen van kennis

Motieven voor het delen van kennis

Dit onderzoek onderscheidt drie soorten motieven voor het delen van kennis door gemeenten: altruïstische motieven, motieven vanuit wederkerigheid en motieven om de gemeente te profileren. Altruïstische motieven voor het delen van kennis richten zich op het behalen van voordelen voor de gemeente die de kennis ontvangt en zijn daarmee onbaatzuchtige motieven van de gemeente die de kennis deelt. Motieven voor het delen van kennis om wederzijdse uitwisseling te bereiken, richten zich op het behalen van voordelen voor zowel de gemeente die de kennis ontvangt als voor de gemeente die kennis deelt. Motieven om de gemeente te profileren zijn voornamelijk gericht op het behalen van voordelen voor de gemeente die kennis deelt.

Altruïsme

Een motief van gemeenten voor het delen van kennis kan zijn dat gemeenten de problemen elders op de wereld willen oplossen door kennis te delen. Met het delen van kennis biedt een gemeente internationale hulp aan gemeenten elders op de wereld. Het bieden van internationale hulp zonder daar iets voor terug te willen, is een altruïstisch motief van gemeenten om kennis te delen (Olesen & Pedersen, 2010). Altruïsme wordt gedefinieerd als actieve toewijding aan het welzijn van anderen (Olesen & Pedersen, 2010; Croson, 2007). De

wens van gemeenten om problemen elders in de wereld op te lossen, zagen we ook al terug bij de motieven van Nederlandse gemeenten voor het aangaan van stedenbanden. Bepaalde stedenbanden waren namelijk gericht op het bestrijden van onrecht in de Derde Wereld en het voorkomen van humanitaire rampen (Hoetjes, 2009). Omdat gemeenten al eerder samenwerkingen zijn aangegaan om gemeenten over de grens te helpen, zouden gemeenten dit motief ook kunnen hebben voor het delen van kennis. Hierna volgt daarom een toelichting van deze voorbeelden waarbij gemeenten stedenbanden aangaan om de ander verder te helpen.

Het altruïstische motief voor het delen van kennis zagen we allereerst terug bij de stedenbanden die Nederlandse gemeenten aangingen om onrecht te bestrijden in de Derde Wereld. Hiermee borduurt het motief voort op de golf van stedenbanden die ontstond in de jaren '60 van de vorige eeuw (Hoetjes, 2009). Deze golf van stedenbanden is ontstaan uit het idee van Nederlandse gemeenten om de wereld beter te maken (Hoetjes, 2009). Met deze stedenbanden ontstond er een samenwerking tussen Nederlandse gemeenten en gemeenten in de Derde Wereld. De Nederlandse gemeenten deelden hierbij in eerste instantie voornamelijk technische en operationele kennis om de partners te assisteren en expertise te bieden (Bontenbal, 2010). Deze motivering van gemeenten om stedenbanden aan te gaan om onrecht te bestrijden in de Derde Wereld is een voorbeeld van de wil van gemeenten om problemen elders op de wereld op te lossen.

De wens om kennis te delen vanuit altruïstische motieven zagen we ook terug in het motief van Nederlandse gemeenten om stedenbanden aan te gaan in de jaren '90 van de vorige eeuw. Bij deze golf van stedenbanden boden gemeenten hulp om humanitaire rampen elders in de wereld tegen te gaan (Hoetjes, 2019). Met deze golf van stedenbanden ontstonden er samenwerkingen tussen Nederlandse gemeenten en gemeenten voornamelijk in Oost-Europa. De Nederlandse gemeenten ondersteunden de gemeenten over de grens door het delen van bijvoorbeeld medische hulpmiddelen (Hoetjes, 2009). Het motief van gemeenten om stedenbanden aan te gaan waarbij zij humanitaire rampen elders in de wereld tegengaan, is een voorbeeld van de wil van gemeenten om problemen elders in de wereld op te lossen.

Uit bovenstaande voorbeelden blijkt dat gemeenten eerder de motivering hebben gehad om gemeenten elders op de wereld te helpen zonder daar iets voor terug te krijgen. Wanneer gemeenten om diezelfde reden kennis delen met gemeenten over de grens, hoeft dit niet alleen te gaan over het bestrijden van onrecht in de Derde Wereld of over het tegengaan van humanitaire zorgen. Het delen van kennis met gemeenten over de grens kan ook meer idealistisch zijn zoals het delen van kennis over democratische normen en waarden of het delen van kennis over mensenrechten. De gemene deler van de kennis die een gemeente vanuit dit motief deelt, is dat de gemeente kennis deelt in de overtuiging de situatie elders op de wereld te verbeteren zonder hier direct voordeel voor terug te krijgen.

Uitwisseling

Een tweede motief voor het delen van kennis met gemeenten over de grens is kennisdeling om wederzijdse uitwisseling te bereiken. Het onderliggende idee hierbij is wederkerigheid. Bij wederkerigheid is er sprake van een gelijkwaardig partnerschap waarbij er aan de behoefte van twee of meer groepen wordt voldaan (Lough, 2016). Bij uitwisseling wordt er prioriteit gegeven aan wederzijds voordeel waarbij geven en nemen van beide kanten wordt verwacht (Lough, 2016; Dostilio et al., 2012). Bij de optimale vorm van wederkerigheid is er sprake van een gelijkwaardige uitwisseling (Lough, 2016). In de praktijk echter is er zelden sprake van een volledig gelijkwaardige uitwisseling (Lough, 2016). Als motief voor het delen van kennis is wederzijdse uitwisseling gericht op het behalen van voordelen door de gemeente die de kennis deelt en de gemeente die de kennis ontvangt. Het aangaan van internationale samenwerkingen als wederzijdse uitwisseling, zagen we eerder al terug bij de motieven van Nederlandse gemeenten voor het aangaan van stedenbanden. Bepaalde stedenbanden waren namelijk gericht op het halen van de 'Millennium Goals' en op het omgaan met de integratie van bepaalde groepen immigranten. Een ander voorbeeld waarbij het motief van gemeenten om internationaal samen te werken als wederzijdse uitwisseling is terug te zien, is bij samenwerking om onderlinge solidariteit te creëren. Omdat gemeenten al eerder internationale samenwerkingen zijn aangegaan als wederzijdse uitwisseling, zouden gemeenten dit motief ook kunnen hebben voor het delen van kennis. Hierna volgt daarom een toelichting van deze voorbeelden waarbij gemeenten internationale samenwerkingen aangaan als wederzijdse uitwisseling.

Het motief voor het delen van kennis vanuit wederzijdse uitwisseling zagen we allereerst terug bij de meest recente vorm van stedenbanden. Deze stedenbanden zijn gebaseerd op het halen van de 'Millennium Goals' (Hoetjes, 2009). Met deze vorm van stedenbanden worden gemeenten gestimuleerd om betrokken te zijn bij de aanpak van een internationaal probleem: het klimaat (Hoetjes, 2009). Nederlandse gemeenten worden gestimuleerd om ervaringen te delen met gemeenten over de grens om zo bij te dragen aan de wereldwijde aanpak voor het klimaat (VNG International, 2008). Dit fenomeen waarbij gemeenten samenwerken om concrete en gedeelde problemen op te lossen wordt vaker omschreven (Joenniemi & Sergunin, 2011). Deze motivering waarbij gemeenten stedenbanden aangaan om gedeelde problemen op te lossen zoals het klimaatprobleem is een voorbeeld van de wil van gemeenten om samenwerkingen aan te gaan als wederzijdse uitwisseling.

Het motief voor het delen van kennis vanuit wederzijdse uitwisseling zagen we ook terug bij de golf van stedenbanden die ontstonden na de Diaspora. Sinds de jaren '60 van de vorige eeuw kregen Nederlandse steden te maken met immigranten waarvan een groot gedeelte arbeidsmigranten waren (Hoetjes, 2009). Toen duidelijk werd dat veel van deze immigranten zich gingen vestigen in Nederland, begonnen Nederlandse steden vanaf de jaren '90 van de vorige eeuw contacten te leggen met de gemeenten in de herkomstlanden van deze immigranten (Van Ewijk, 2009). Zo heeft bijvoorbeeld de gemeente Amsterdam relaties met

landen waaruit grote etnische groepen komen die in Amsterdam wonen (Giezen, 2008). Bij deze vorm van kennisdeling delen Nederlandse gemeenten technische kennis met landen zoals Turkije, Marokko of Suriname waarmee zij beleid kunnen verbeteren of economische ontwikkeling kunnen stimuleren (Van Ewijk, 2009). In ruil hiervoor vergaren Nederlandse gemeenten kennis over specifieke eigenschappen van het land en de inwoners wat onder andere kan worden ingezet om de integratie van deze groepen inwoners te verbeteren (Van Ewijk, 2009; 2012). Wanneer gemeenten kennis delen met herkomstlanden van immigranten en hiervoor kennis ontwikkelen om de integratie te bevorderen kan dit gezien worden als een uitwisseling. Het motief van gemeenten om stedenbanden aan te gaan waarbij gemeenten kennis delen en hiervoor kennis terugkrijgen over de integratie, is een voorbeeld van de wil van gemeenten om een samenwerking aan te gaan als wederzijdse uitwisseling.

De wens om kennis te delen om hier ook voordeel uit te halen, zien we ook terug wanneer gemeenten deelnemen aan samenwerkingsnetwerken. Krunke en Hovden (2020) omschrijven dat samenwerkingsnetwerken zoals stedenbanden en 'The Strong Cities Network' tussen gemeenten tot solidariteit leidt. Solidariteit betekent toewijding om kosten (financieel, sociaal, emotioneel of anderszins) te dragen om gemeenten over de grens te helpen (Krunke & Hovden, 2020). Een belangrijk aspect van solidariteit is dat gemeenten zich herkennen in de situatie waarin de gemeente over de grens zich bevindt waardoor gemeenten zich toewijden in het bieden van hulp (Krunke & Hovden, 2020). Met het ontstaan van solidariteit tussen gemeenten over de grens helpen gemeenten elkaar met het oplossen van problemen waarin steden zichzelf herkennen omdat zij bijvoorbeeld dezelfde problemen ervaren (Krunke & Hovden, 2020). Dit is een niet altijd een gelijkwaardige uitwisseling waarbij gemeenten met minder kennis over een probleem zachte voordelen inwisselen (namelijk solidariteit) voor concrete harde voordelen van de gemeenten met de kennis over het oplossen van het probleem (Van Ewijk, 2009). Wanneer gemeenten deelnemen aan samenwerkingsnetwerken om solidariteit tussen gemeenten te ontwikkelen, is dit een voorbeeld van de wil van gemeenten om een samenwerking aan te gaan als wederzijdse uitwisseling. Uit bovenstaande voorbeelden blijkt dat gemeenten op verschillende manieren samenwerkingen zijn aangegaan om wederzijds voordeel te behalen. Ditzelfde motief zou daarom een reden kunnen zijn voor gemeenten om kennis te delen met gemeenten over de grens.

Profilering

Het derde motief voor gemeenten om kennis te delen is om de gemeente zowel in de internationale arena als binnen Nederland te profileren. Het profileren van een gemeente wordt in de literatuur ook wel 'city branding' genoemd en wordt omschreven als de link tussen de echte, objectieve ruimte en de beleving ervan (Kavaratzis, 2004). Het imago van een stad komt slechts gedeeltelijk voort uit de fysieke werkelijkheid en is gebaseerd op vooroordelen, verlangens en herinneringen in het collectieve geheugen (Kavaratzis, 2004; Vermeulen, 2002). Het profileren, en dus het aanpassen van het imago van een gemeente, wordt gezien als een middel om een concurrentievoordeel te behalen en de aantrekking van toeristen te vergroten

(Kavaratzis, 2004). Het aanpassen van het imago echter heeft meer gevolgen. Zo kan het ook gebruikt worden om het gemeenschapsgevoel te ontwikkelen, de lokale identiteit te versterken en de identificatie van inwoners met hun stad te versterken (Kavaratzis, 2004). Het motief voor kennisdeling om het imago van de gemeente aan te passen, is gericht op het behalen van voordelen voor de gemeente die de kennis deelt. Dit motief sluit aan op eerder onderzoek van Aarnoudse (2020) waaruit bleek dat het versterken van de eigen lokale economie een belangrijke reden is voor gemeenten om zich bezig te houden met internationaal beleid. Het delen van kennis om het imago aan te passen kan op verschillende manieren vorm worden gegeven.

Allereerst kunnen gemeenten kennis delen om het imago van de stad in de internationale arena aan te passen. Timms (2011) omschrijft dit fenomeen dat gemeenten opgedane ervaringen delen met gemeenten over de grens om zichzelf te positioneren in de internationale arena en om de internationale reputatie te verbeteren (Cremer et al., 2001). Door het actief delen van kennis trekken gemeenten de aandacht naar zich toe waarmee zij gemeenten over de grens in staat stellen te leren van de gedeelde kennis. Met het verbeteren van het imago van gemeenten kan de lokale economie worden versterkt wat een van de redenen is van gemeenten om actief te zijn in de internationale arena (Aarnoudse, 2020). Een voorbeeld van een gemeente die het imago aanpast in de internationale arena is de gemeente Breda. De gemeente positioneert zich als een internationale schakelstad waardoor de gemeente internationale bezoekers, bedrijven en medewerkers trekt (Gemeente Breda, 2017). Hierdoor versterkt vervolgens de lokale economie. Uit dit voorbeeld blijkt dat gemeenten zichzelf profileren in de internationale arena om onder andere de lokale economie te versterken. In dit onderzoek wordt onderzocht of deze profilering een motief is voor gemeenten om kennis te delen met gemeenten over de grens.

Naast dat gemeenten kennis kunnen delen om het imago in de internationale arena aan te passen, kunnen gemeenten ook kennis delen om het imago binnen het eigen land, in dit geval Nederland aan te passen. Door kennis te delen over een onderwerp met gemeenten over de grens kunnen gemeenten een signaal afgeven waarmee zij de nationale overheid ondermijnen (Cremer et al., 2001). Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer een progressieve gemeente het oneens is met het gevoerde beleid van een conservatieve nationale overheid. Dit fenomeen waarbij gemeenten zich onderscheiden van de nationale overheid door tegenstrijdig beleid te voeren, noemt Tatham (2013) 'bypassing'. Tatham (2013) gebruikt deze term wanneer gemeenten zich in de Europese Unie onderscheiden door samen te werken aan beleidsdoelen die tegenstrijdig zijn met de nationale beleidsdoelen. Uit deze beschrijving blijkt dat gemeenten samen kunnen werken binnen de Europese Unie om zich te onderscheiden van de nationale overheid. In dit onderzoek wordt daarom onderzocht of gemeenten kennis delen met gemeenten over de grens om zich te profileren in Nederland.

Motieven voor het niet delen van kennis

Dit onderzoek maakt onderscheid tussen drie motieven voor het niet delen van kennis: het delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet kan delen, het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet wil delen en het niet delen van kennis omdat de gemeente in de veronderstelling is dat de kennis niet relevant is voor gemeenten over de grens.

Niet kunnen

Een motief om geen kennis te delen is dat gemeenten geen capaciteit hebben om kennis te delen. Uit onderzoek van Aarnoudse (2020) bleek dat dit een van de twee redenen is van gemeenten om geen aandacht te hebben voor internationaal beleid. Met uitzondering van de grootste gemeenten lijken lokale overheden steeds minder geld en tijd beschikbaar te stellen voor internationaal beleid (Aarnoudse, 2020). Een tekort aan geld en menskracht zou een motief kunnen zijn van gemeenten om geen internationale activiteiten te ondernemen zoals het delen van kennis. Het is niet nieuw dat gemeenten tijd en geld tekort komen. Een belangrijke oorzaak hiervoor zijn de drie meest recente decentralisaties waardoor gemeenten extra taken moeten uitvoeren (Van Nijendaal, 2014). Met deze extra taken komt niet altijd de capaciteit voor de uitvoering. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de herhaalde roep van gemeenten om meer geld (Divosa, 2021). Om die reden kunnen gemeenten simpelweg niet de tijd of het geld hebben om kennis te delen.

Niet willen

Een tweede motief om geen kennis te delen is dat gemeenten de kennis niet willen delen omdat er geen prioriteit of ambitie voor is. Dit is de tweede reden volgens onderzoek van Aarnoudse (2020) van gemeenten om geen aandacht te hebben voor internationaal beleid. Aangezien kennisdeling met gemeenten over de grens een manier van internationale betrokkenheid is, kan het niet hebben van prioriteit een motief zijn voor het niet delen van kennis. Wanneer gemeenten geen kennis willen delen, wordt beleid op dit gebied niet actief vormgegeven. Dit kan bijvoorbeeld voorkomen wanneer gemeenten de blik niet hebben gericht op internationale activiteiten en internationale verbondenheid. Een achterliggende oorzaak voor het wel of niet hebben van prioriteit voor gemeentelijk internationaal beleid kan zijn het missen van een enthousiaste bestuurder of ambtenaar die belang hecht aan internationale activiteiten zoals het delen van kennis (Aarnoudse, 2020). Een andere oorzaak kan zijn dat de gemeenteraad voornamelijk bestaat uit lokale partijen die met name lokaal en regionaal actief zijn en minder op Europees en internationaal niveau (Van Oostaaijen, 2021). Wanneer een gemeenteraad voor een groot deel bestaat uit lokale partijen, kan dit invloed hebben op de prioriteit en ambitie voor het delen van kennis met gemeenten over de grens.

Een andere reden waardoor gemeenten kennis niet willen delen is dat gemeenten de kennis gebruiken als concurrentievoordeel. Dit komt voort uit de gedachte dat het hebben van kennis tot macht leidt. Wanneer gemeenten zich hiervan bewust zijn, leidt dit ertoe dat gemeenten

kennis gaan inslaan in plaats van delen (Ipe, 2003). Dit betekent dat gemeenten actief geen kennis delen zodat zij de voordelen van het hebben van deze kennis voor zichzelf houden.

Niet nodig hebben

Een laatste motief voor het niet delen van kennis kan zijn dat gemeenten wel de kennis kunnen en willen delen, maar dat zij van mening zijn dat de kennis niet relevant is voor andere gemeenten over de grens. Een gemeente kan bijvoorbeeld denken dat bepaalde opgedane kennis specifiek geldt voor de situatie zoals deze is in de gemeente. Hierdoor kan een gemeente denken dat de kennis alleen relevant is voor de eigen gemeente en niet voor gemeenten over de grens. In zekere zin gaat dit tegen het beeld in dat Barber (2013) schetst dat gemeenten met dezelfde uitdagingen te maken hebben en dat gemeenten elkaar als probleemoplossers kunnen helpen.

In het tweede deel van het theoretisch kader zijn de motieven voor het wel en niet delen van kennis besproken. Dit onderzoek onderscheidt drie verschillende motieven voor het delen van kennis: het altruïstische motief, het delen van kennis vanuit wederkerigheid en het delen van kennis als profilering. Bij het eerste motief delen gemeenten kennis om de ander verder te helpen. Bij het tweede motief delen gemeenten kennis om er ook zelf voordeel uit te halen. Bij het laatste motief delen gemeenten kennis voor de profilering van de eigen gemeente. Wat betreft de motieven voor het niet delen van kennis onderscheidt dit onderzoek ook drie motieven: het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet kan delen, het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet wil delen en het niet delen van kennis omdat de gemeente in de veronderstelling is dat de kennis niet relevant is voor gemeenten over de grens. Nu duidelijk is welke motieven gemeenten kunnen hebben voor het wel of niet delen van kennis, volgt de bespreking van welke motieven waar eerder te verwachten zijn.

2.3 Verwachtingen

In dit deel van het theoretisch kader volgt de bespreking van welke motieven waar eerder te verwachten zijn. Allereerst volgt de bespreking van de verwachtingen met betrekking tot welke motieven tegenwoordig eerder te verwachten zijn in vergelijking met eerdere ontwikkelingen. Hierna volgt de bespreking van de verwachtingen met betrekking tot welke motieven waar eerder te verwachten zijn.

In de motivering van Nederlandse gemeenten voor het aangaan van stedenbanden, omschrijft Hoetjes (2009) een ontwikkeling van altruïstische motieven naar motieven waarbij de nadruk kwam te liggen op uitwisselen om bijvoorbeeld gezamenlijke problemen op te lossen. Waar in de jaren '60 van de vorige eeuw gemeenten stedenbanden aangingen om onrecht in de Derde Wereld te bestrijden, is de laatste golf van stedenbanden ontstaan om gezamenlijke doelen te halen zoals het inzetten voor het behalen van de 'Global Goals' (Hoetjes, 2009). Omdat de ontwikkeling van altruïstische motieven naar motieven waarbij de nadruk ligt op uitwisseling al zichtbaar is bij de motieven voor het aangaan van stedenbanden, is de

verwachting dat bij gemeenten dezelfde ontwikkeling ervaren in motieven voor het delen van kennis. Naast Hoetjes (2009) omschrijft ook Pierre (2019) deze behoefte van gemeenten aan uitwisseling. Hij omschrijft dat gemeenten in toenemende mate informatie, kennis en expertise zoeken bij andere partijen. De verwachting is daarom dat het delen van kennis om wederzijdse uitwisseling te bereiken een dominant motief is. De tweede verwachting is dat het delen van kennis om de gemeente te profileren ook een belangrijk motief is voor gemeenten om kennis te delen. De reden hiervoor is dat de economische aantrekkingskracht door wereldwijde competitie een belangrijke factor is voor het economische succes van gemeenten (Sinkienė & Kromalcas, 2010). Wanneer gemeenten zich profileren, kunnen zij de economische aantrekkingskracht vergroten. Aangezien de economische aantrekkingskracht van gemeenten steeds belangrijker is geworden, is de verwachting dat het delen van kennis om de gemeente te profileren een belangrijk motief is voor gemeenten om kennis te delen.

Naast dat er in dit onderzoek verschillende verwachtingen zijn door de beschreven ontwikkelingen, is ook de verwachting dat er verschillen zijn in de motieven van gemeenten voor het wel of niet delen van kennis. Dit onderzoek onderscheidt vier variabelen die een rol zouden kunnen spelen in de motieven die gemeenten hebben voor het wel of niet delen van kennis: de grootte, de geografische ligging, het aantal zetels van lokale partijen en de samenstelling van de bevolking. De grootte van gemeenten is opgenomen als variabele omdat grootte van gemeenten ertoe doet in de mate van internationaal actief zijn (Aarnoudse, 2020; Hoetjes, 2009). Daarnaast kan een grote gemeente meer capaciteit hebben om in te zetten op kennisdeling en om actief te zijn op internationaal niveau. Om die reden kan de grootte van een gemeente een rol spelen in zowel de motieven voor het wel delen van kennis als de motieven voor het niet delen van kennis. De tweede variabele, geografische ligging, is opgenomen in het onderzoek omdat de grensligging van een gemeente invloed heeft op de internationale contacten die de gemeente heeft (Hoetjes, 2009). Grensgemeenten hebben voornamelijk internationale contacten met buurlanden. Om die reden kan de geografische ligging een rol spelen in de motieven van gemeenten voor het wel of niet delen van kennis. Naast de grootte en de geografische ligging kan ook het aantal politieke partijen een rol spelen in de motieven die gemeenten hebben voor het wel of niet delen van kennis. Zoals besproken kan de hoeveelheid zetels van de gemeenteraad die in handen zijn van politieke partijen invloed hebben op de mate van internationaal actief zijn van gemeenten. Om die reden kan het aantal zetels van lokale partijen een rol spelen in de motieven voor het wel of niet delen van kennis. De laatste variabele is de samenstelling van de bevolking. Zoals besproken kan het hebben van veel migranten in een gemeente een reden zijn om contacten aan te gaan met herkomstlanden. Om die reden kan het hebben van inwoners met een migratieachtergrond een rol spelen in de motieven die gemeenten hebben voor het wel of niet delen van kennis.

2.4 Tot slot

Uit de bespreking van het theoretisch kader blijkt dat het leerproces een wisselwerking is tussen gemeenten die kennis brengen en kennis halen. Bij dit onderzoek staat het brengen

van kennis centraal door bestuurders en ambtenaren centraal. Zij kunnen zowel instrumentele kennis als conceptuele kennis delen. Wat betreft de motieven voor het wel of niet delen van kennis zijn er drie motieven voor het delen van kennis en drie motieven voor het niet delen van kennis. De motieven voor het delen van kennis zijn het delen van kennis om de ander verder te helpen, het delen van kennis om er zelf ook voordeel uit te halen en het delen van kennis om de gemeente te profileren. De motieven voor het niet delen van kennis zijn het niet kunnen delen, het niet willen delen en het niet delen van kennis omdat de gemeente in de veronderstelling is dat de kennis niet relevant is voor gemeenten over de grens. Uit het laatste deel blijken verschillende verwachtingen voor waar welke motieven eerder te verwachten zijn. Hieruit blijkt dat de verwachting is dat in het delen van kennis de ontwikkeling van altruïstische motieven naar motieven vanuit wederzijdse uitwisseling te zien is. Daarnaast is de verwachting dat het delen van kennis om de gemeente te profileren ook een belangrijk motief is voor gemeenten. Ten slotte onderscheidt dit onderzoek vier variabelen die mogelijk een rol spelen in de motieven die gemeenten hebben voor het wel of niet delen van kennis: grootte, geografische ligging, het aantal zetels van lokale partijen en de samenstelling van de bevolking. We weten nu wat wordt bedoeld met kennisdeling, de motieven voor het wel of niet delen van kennis en wat de verwachtingen zijn met betrekking tot waar welke motieven eerder worden verwacht. De volgende stap is dat deze theorie in het methode hoofdstuk klaar wordt gemaakt om onderzoek mee te doen.

4. Methode

In dit hoofdstuk wordt de keuze voor methode van onderzoek uiteengezet en beargumenteerd. Hierbij komt allereerst de casusselectie aanbod waarna de gemaakte keuzes in de casusselectie worden besproken. Na de casusselectie volgt de operationalisatie van de kennisdeling en de motieven voor het wel of niet delen van kennis. Hieruit wordt duidelijk hoe er is bepaald of er sprake is van kennisdeling en een van de motieven. Na de operationalisatie volgt de beschrijving van de dataverzameling en de data-analyse. Als laatste volgt de bespreking van de rol van de onderzoeker.

4.1. Casusselectie

Dit onderzoek is een explorerend onderzoek omdat dit onderzoek een aanzet is naar het in kaart brengen van mogelijke motieven van gemeenten voor het wel of niet delen van kennis. Bij een explorerend onderzoek is het een logische keuze om een gevalstudie van een aantal casussen te doen. De reden hiervoor is dat een kwalitatieve gevalstudie de mogelijkheid biedt om te achterhalen welke motieven daadwerkelijk spelen en hoe de motieven op elkaar inwerken omdat met de gevalstudie van een aantal casussen nieuwe ideeën kunnen worden gegenereerd en hypothesen kunnen worden opgesteld (Bryman, 2016; Halperin & Heath, 2020, p. 235). In dit onderzoek worden er verwachtingen opgesteld met betrekking tot waar we welke motieven eerder zouden verwachten. Deze verwachtingen vormen hypothesen waarmee het onderzoek hypothese zoekend is (Seawright & Gerring, 2008, p. 300). In vervolgonderzoek kunnen deze hypothesen steviger onderbouwd worden. De reden dat een kwalitatieve gevalstudie een goede methode is om hypothesen op te stellen is omdat met gevalstudies casussen gedetailleerd worden onderzocht (Halperin & Heath, 2020, p. 238). Tegelijkertijd kunnen de resultaten van de gevalstudie enigszins gegeneraliseerd worden (Halperin & Heath, 2020, p. 238). Een kwalitatieve gevalstudie biedt hierdoor de mogelijkheid om zowel intern als extern valide onderzoek te doen (Halperin & Heath, 2020, p. 234). Om die reden is het de meest logische keuze om de motieven van gemeenten voor het wel of niet delen van kennis te onderzoeken door middel van gevalstudies van een aantal gemeenten.

Omdat er een aantal casussen worden geanalyseerd, kan de keuze voor de casussen een groot verschil uitmaken in het resultaat (Halperin & Heath, 2020, p. 238). Om die reden moet de keuze voor de casussen goed onderbouwd worden om te voorkomen dat er een vertekend beeld, een bias, ontstaat bij de resultaten door de casusselectie (Halperin & Heath, 2020, p. 238; p. 243). Echter, bij een selectie van een klein aantal casussen is deze bias vaak onontkoombaar waardoor onderzoeken met een klein aantal casussen voornamelijk worden gebruikt bij explorerend onderzoek, zo ook bij dit onderzoek (Halperin & Heath, 2020, p. 247). De casussen in dit onderzoek zijn verschillende gemeenten in Nederland. Er is gekozen voor gemeenten in Nederland omdat dit een van de meest geïnternationaliseerde landen van de wereld is. In 2019 bleek nog dat Nederland als derde land van de wereld de meest open economie heeft (Legatum Institute, 2019). Binnen West-Europa staat Nederland zelfs bovenaan als de meest open economie (Legatum Institute, 2019). Nederland is al eeuwen

internationaal actief op economisch vlak. Vroeger stonden deze activiteiten meer in het teken van het koloniale verleden en sinds de Tweede Wereldoorlog is Nederland ook op ander vlak actief zoals de Verenigde Naties waar Nederland sinds 10 december 1945 lid van is (United Nations, z.d.). Ook is Nederland al sinds de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal in 1951 actief binnen het Europees integratieproces (Europa-Nu, z.d.). Aangezien dit een exploratief onderzoek betreft, is het een logische keuze om gemeenten in Nederland als casus te kiezen. Het kennis delen met internationale actoren zouden we namelijk in ieder geval moeten zien bij een land zoals Nederland dat internationaal actief is. Een ander argument om voor Nederlandse gemeenten te kiezen is dat Nederlandse gemeenten vergeleken met gemeenten over de wereld relatief groot zijn (OECD & UCLG, 2016). Uit eerder onderzoek van onder andere Aarnoudse (2020) en uit literatuur over Europeanisering (o.m. Verhelst, 2019) blijkt dat de grootte van gemeenten ertoe doet in de mate van internationaal actief zijn. Omdat Nederland grote gemeenten heeft en internationaal actief is, worden Nederlandse gemeenten gebruikt als casus in dit onderzoek.

Nederlandse gemeenten houden zich al decennialang bezig met ruimtelijke ordening. Ruimtelijke ordening is een klassieke taak van Nederlandse gemeenten en gemeenten hebben op dit domein al lang bevoegdheden. Dit is zeker het geval voor Nederlandse gemeenten maar ook voor gemeenten over de grens (Ministerie van BZK, 2019; OECD & UCLG, 2016). Een andere reden dat de keuze is gevallen op het fysieke domein is dat de uitvoering door Nederlandse gemeenten in het fysieke domein niet net zo verschilt als de uitvoering van het sociale domein (Koster, 2019). Daarnaast zien we dat gemeenten op internationaal niveau te maken met allerlei verschillende internationale ontwikkelingen op het gebied van het fysieke domein zoals besproken in het context hoofdstuk en zijn gemeenten over de grens actief op het fysieke domein in internationale beleidsnetwerken. Kortom, omdat het fysieke domein een beleidsterrein is waar Nederlandse gemeenten en gemeenten over de grens actief op zijn en omdat er op het fysieke domein verschillende internationale beleidsnetwerken te vinden zijn, is het fysieke domein een goed startpunt om inzicht te krijgen in waarom gemeenten kennis delen met gemeenten over de grens.

Nu duidelijk is waarom er onderzoek is gedaan bij het fysieke domein bij Nederlandse gemeenten, volgt de toelichting van de keuze voor de vier gemeenten. De keuze voor de vier Nederlandse gemeenten is gemaakt door middel van een 'diverse case selection'. Deze methode heeft als doel het bereiken van maximale variantie met betrekking tot relevante dimensies (Seawright & Gerring, 2008, p. 300). Deze diversiteit aan gevallen is belangrijk omdat hierdoor de kans groter is om de verschillende motieven terug te zien. Daarnaast is met een diversiteit aan gevallen sprake van een zo representatief mogelijk casusselectie (Seawright & Gerring, 2008, p. 301). Dit is van belang voor de externe validiteit omdat hierdoor een zo groot mogelijk deel van de Nederlandse gemeenten en gemeenten over de grens zich herkennen in het onderzoek en de conclusies die hieraan verbonden zijn. Deze casusselectie

vormt daarmee een goede basis voor het opstellen van hypothesen die opgaan voor alle gemeenten in de wereld.

Bij een diverse gevallen methode worden casussen geselecteerd op verschillende variabelen. In dit onderzoek zijn de casussen geselecteerd op een variëteit in de volgende variabelen: grootte, mate van stedelijkheid, geografische ligging, het aantal zetels van lokale partijen en samenstelling van de bevolking. In het theoretisch kader is uiteengezet dat de variabelen grootte, geografische ligging, aantal zetels van lokale partijen en samenstelling van de bevolking mee zijn genomen omdat deze variabelen een rol kunnen spelen in de motieven van gemeenten voor het wel of niet delen van kennis met gemeenten over de grens. De mate van stedelijkheid is meegenomen als variabele omdat deze variabele de diversiteit aan gemeenten in Nederland waarborgt, waarmee de externe validiteit wordt gewaarborgd. Deze vijf variabelen hebben de selectie opgeleverd van de volgende vier gemeenten: gemeente Den Haag, Enschede, Weert en Opsterland. De variabelen zijn per gemeente samengevat in tabel 2. Naast dat deze gemeenten verschillen op de variabelen zijn de gemeenten ook aangedragen door VNG International omdat deze gemeenten open zouden staan voor het onderzoek vanwege de deelname aan de commissie Europa en internationaal van de VNG. Als gemeenten in Nederland kennisdelen met internationale actoren, zou dit in ieder geval zichtbaar moeten zijn bij gemeenten die al iets van internationaal bewustzijn hebben. De keerzijde hiervan is dat deze bias de betrouwbaarheid van het onderzoek kan beïnvloeden doordat de gekozen gemeenten wellicht al actiever zijn op internationaal gebied. De kenmerken van de gemeenten worden hierna toegelicht.

Gemeente	Grootte	Mate van stedelijkheid (CBS, 2021)	Geografische ligging	Politieke oriëntatie	Samenstelling van de bevolking
<i>Den Haag</i>	Groot G4	Sterk	West	13/45 lokaal 28,9%	55,7% migratie
<i>Enschede</i>	Middelgroot G40	Zeer sterk	Oost, grens	9/39 lokaal 23,1%	30,3% migratie
<i>Weert</i>	Middelklein	Matig	Zuid, grens	16/29 lokaal 55,2%	22,2% migratie
<i>Opsterland</i>	Klein	Niet	Noord	10/21 lokaal 47,6%	6,4% migratie

Tabel 2 Variabelen bij de vier gemeenten waarop de casussen zijn geselecteerd

Gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag is een van de vier grootste gemeenten van Nederland met ruim 546.000 inwoners in 2020 en is hiermee een van de G4-gemeenten (Gemeente Den Haag, 2021-a; Ministerie van BZK, 2021). Deze stad in het westen van het land is een zeer sterk

stedelijke stad en het regeringscentrum van Nederland (CBS, 2021). Wat betreft de inwoners van de gemeente Den Haag heeft 55,7% van de inwoners een migratieachtergrond (Gemeente Den Haag, 2021-a). Daarvan heeft het grootste deel een Westerse, Marokkaanse, Antilliaanse, Surinaamse of Turkse achtergrond (Alle cijfers, 2021f). De laatste variabele betreft de samenstelling van de gemeenteraad. Van de 45 zetels waaruit de gemeenteraad van Den Haag bestaat, zijn er 13 van lokale partijen (Gemeente Den Haag, 2021-b). In de coalitie zit inmiddels sinds eind 2019 geen lokale partij meer. Momenteel bestaat de coalitie uit de VVD, D66, GroenLinks, CDA en PvdA (Gemeente Den Haag, 2021-b).

Gemeente Enschede

De gemeente Enschede is een middelgrote stad in het oosten van het land en had in 2020 bijna 160.000 inwoners (Alle cijfers, 2021b). Enschede is lid van het stedennetwerk G40 dat bestaat uit de 40 (middel)grote steden van Nederland (Stedennetwerk G40, z.d.). De gemeente Enschede is een sterk stedelijke gemeente aan de grens met Duitsland en is daarmee een grensgemeente (CBS, 2021). Wat betreft de inwoners van de gemeente Enschede heeft ruim 30,3% een migratieachtergrond (Alle cijfers, 2021b). Daarvan heeft het grootste deel een Westerse of Turkse achtergrond (Alle cijfers, 2021b). De gemeenteraad van Enschede bestaat uit 39 zetels waarvan er 9 van lokale partijen zijn (Gemeente Enschede, z.d.). De coalitie bestaat uit de lokale partij Burgerbelangen Enschede, D66, VVD, PvdA en ChristenUnie (Gemeente Enschede, 2018).

Gemeente Weert

De gemeente Weert had ruim 50.000 inwoners in 2020 en is daarmee een middelkleine gemeente gelegen in het zuiden van Nederland (Alle cijfers, 2021a). Weert is een grensgemeente in de provincie Noord-Brabant en grenst met België. De gemeente is matig stedelijk te noemen en heeft 22,2% inwoners met een migratieachtergrond (Alle cijfers, 2021a; CBS, 2021). Daarvan heeft het grootste deel een Westerse of Marokkaanse achtergrond (Alle cijfers, 2021a). Als laatste zijn 16 van de 29 zetels van de gemeenteraad in Weert in handen van lokale partijen. Met 55,2% is dit het grootste percentage lokale partijen in de gemeenteraad van de zes gemeenten (Gemeente Weert, z.d.-b). De coalitie in Weert bestaat uit Weert Lokaal, CDA, VVD, SP en D66 (Gemeente Weert, z.d.-a).

Gemeente Opsterland

De gemeente Opsterland ligt in het noorden van het land in de provincie Friesland. De gemeente is de voorzitter van het samenwerkingsverband de P10 waaraan inmiddels 29 plattelandsgemeenten deelnemen (Samenwerkingsverband P10, z.d.). De gemeente Opsterland is een kleine, niet-stedelijke landbouwgemeente met bijna 30.000 inwoners in 2020 (Alle cijfers, 2021d; CBS, 2021). Van de bijna 30.000 inwoners heeft 6,4% een migratieachtergrond. De migratieachtergrond is over het algemeen Westers en is het laagste percentage van de zes gemeenten. Als laatste heeft de gemeente Opsterland 21 zetels

waarvan er 10 van lokale partijen zijn (Gemeente Opsterland, z.d.-b). De coalitie bestaat uit Opsterlands Belang, PvdA en ChristenUnie (Gemeente Opsterland, z.d.-a).

4.2. Operationalisatie

Met de operationalisatie van de kennisdeling en de motieven voor het wel of niet delen van kennis is het mogelijk om gericht data te verzamelen waarmee een antwoord kan worden gegeven op de eerste, tweede en derde deelvraag: *'Hoe ziet de kennisdeling door gemeenten er bij de beleidsterreinen in de praktijk uit?'*, *'Welke motieven van gemeenten voor het delen van kennis hebben gemeenten in de praktijk?'* En *'Welke motieven van gemeenten voor het niet delen van kennis hebben gemeenten in de praktijk?'*. In het theoretisch kader is beschreven dat er in dit onderzoek wordt gekeken naar instrumenteel en conceptueel leren. Ook zijn de verschillende motieven voor het wel of niet delen van kennis omschreven. In dit deel van de methode wordt met de operationalisatie geconcretiseerd hoe het kennisdelen dat instrumenteel en conceptueel leren tot stand kan brengen en de motieven voor het wel of niet delen van kennis er in de praktijk uit kan zien. Met deze operationalisatie wordt de interne validiteit van het onderzoek gewaarborgd. Dit wil zeggen dat de operationalisatie als doel heeft te waarborgen dat ook daadwerkelijk het beoogde theoretisch construct wordt gemeten (Van Thiel, 2015, p. 61).

Kennisdeling

Zoals blijkt uit het theoretisch kader zijn er verschillende actoren betrokken bij het beleidsoverdracht proces (Dolowitz & Marsh, 2000). Omdat in dit onderzoek gemeenten de eenheid van analyse zijn, staan de actoren centraal die vanuit de gemeente kennis kunnen delen. Om die reden focust dit onderzoek zich op de kennisdeling door bestuurders en ambtenaren (zie tabel 3). Uit het theoretisch kader blijkt dat er acht verschillende categorieën van objecten van beleidsoverdracht zijn die allemaal vallen onder instrumenteel en conceptueel leren: beleidsdoelen, beleidsinhoud, beleidsinstrumenten, beleidsprogramma's, instellingen, ideologieën, ideeën en attitudes en negatieve lessen (Dolowitz & Marsh, 2000) (zie tabel 3). Belangrijk is dat dit onderzoek gaat over de activiteit waarbij Nederlandse gemeenten kennis delen, anders gezegd kennis weggeven. Kortom, uit dit onderzoek moet blijken waarom ambtenaren en bestuurders de verschillende categorieën van objecten van beleidsoverdracht weggeven aan gemeenten over de grens. Om erachter te komen of er sprake is van het weggeven van kennis door ambtenaren of bestuurders is data verzameld aan de hand van indicatoren voor het weggeven van kennis die gebaseerd zijn op Dolowitz & Marsh (2000) en Bontenbal (2010) (zie tabel 3). De indicatoren voor het weggeven van kennis zijn zo concreet mogelijk opgesteld. Met het opstellen van concrete indicatoren wordt een consistente dataverzameling gewaarborgd. Hiermee wordt bedoeld dat met de operationalisatie is gewaarborgd dat de kennisdeling bij de vier gemeenten op dezelfde manier is herkend. Hiermee is de betrouwbaarheid van het onderzoek gewaarborgd.

Indicatoren voor het weggeven van kennis:
(Fysieke) ambtelijke uitwisseling/uitwisseling op vakniveau
Detachering van een ambtenaar
Ervaringen delen met internationale actoren bijv. bij (digitale) vergaderingen
Delegatie van een land of gemeente die op bezoek komt om kennis op te halen
Input leveren in een conferentie, training etc. met internationale actoren
De inhoud van de kennis dat gedeeld wordt:
Beleidsdoelen
Beleidsinhoud
Beleidsinstrumenten
Beleidsprogramma's
Instellingen
Ideologieën
Ideeën en attitudes
Negatieve lessen
Actoren die de kennis delen:
Bestuurders
Ambtenaren

Tabel 3 Operationalisatie kennisdeling

Zoals te zien is bij de indicatoren voor kennisdeling, gaan een aantal indicatoren over een fysieke bijeenkomst waarbij de desbetreffende gemeente kennis weggeeft. Ondanks dat er door corona geen fysieke bijeenkomsten kunnen plaatsvinden, is dit minder van belang voor de resultaten van het onderzoek. In dit onderzoek worden namelijk de motieven van gemeenten in kaart gebracht waardoor het minder van belang is of er daadwerkelijk sprake is van het weggeven van kennis. De actoren met wie gemeenten kennis kunnen delen zijn in ieder geval actoren over de grens en niet-EU actoren. Kennis die gemeenten delen met gemeenten binnen het werelddeel Europa worden wel meegenomen in het onderzoek. Naast dat gemeenten met individuele gemeenten over de grens via bijvoorbeeld stedenbanden kennis kunnen delen, kunnen gemeenten ook middels beleidsnetwerken kennis delen. Mogelijke beleidsnetwerken waarmee gemeenten kennis kunnen delen, zijn besproken in het context hoofdstuk.

Motieven

In tabel 4 en 5 zijn de indicatoren voor deze motieven weergegeven. Aan de hand van de indicatoren kan er worden beoordeeld welk motief speelt in het wel of niet delen van kennis door de gemeenten. Om de consistentie in de dataverzameling te waarborgen worden deze indicatoren zo concreet mogelijk beschreven. Hiermee wordt gewaarborgd dat de motieven bij de vier gemeenten op dezelfde manier worden herkend waarmee de betrouwbaarheid van het onderzoek wordt gewaarborgd.

Motieven voor het delen van kennis	Omschrijving	Indicatoren
Altruïsme	Gemeente x geeft kennis weg aan een gemeente over de grens wil er niks voor terug.	<ul style="list-style-type: none"> - Om een gemeente over de grens te helpen - Om een gemeente over de grens te dienen/te ondersteunen/van betekenis te zijn - Om een gemeente te helpen bepaalde (politieke) waarden (zoals democratische waarden) te implementeren/bij te dragen aan de implementatie van waarden - Om een (humanitaire) ramp te voorkomen/bestrijden - Om de ontwikkeling in de gemeente op weg te helpen/te stimuleren
Uitwisseling	Gemeente x geeft kennis weg aan gemeente over de grens en wil er voordeel uit halen.	<ul style="list-style-type: none"> - Om kennis ervoor terug te krijgen - Om ervaringen te ontvangen - Om ervaringen uit te wisselen/uit te ruilen - Om een wederkerige relatie aan te gaan - Om een langdurige relatie te ontwikkelen - Om een ad hoc relatie op te bouwen op een onderwerp voor kennisuitwisseling - Om gezamenlijke problemen op te lossen
Profilering	Gemeente x geeft kennis weg aan gemeente over de grens en wil hiervoor aandacht krijgen in de internationale arena en in Nederland om het imago aan te passen.	<ul style="list-style-type: none"> - Om de gemeente in NL op de kaart te zetten m.b.t. het onderwerp van kennisdeling - Om de gemeente in de internationale arena op de kaart te zetten m.b.t. het onderwerp van kennisdeling - Om (internationale) bedrijven, toeristen, studenten aan te trekken - Om economische voordelen voor de gemeente of het bedrijfsleven in de gemeente te halen

Tabel 4 Operationalisatie motieven voor het delen van kennis

De motieven voor het delen van kennis verschillen onderling in wat de gemeente die de kennis weggeeft, terug wil krijgen voor het delen van de kennis. Bij het eerste motief, altruïsme, wil de gemeente niks terugkrijgen voor het delen van kennis. Bij het tweede motief, uitwisseling, is er sprake van het weggeven van kennis waarbij de gemeente er ook iets voor terug wil krijgen. Bij het derde soort motief, profilering, geeft de gemeente kennis weg om de eigen positie te versterken en dus voornamelijk om er zelf voordelen uit te halen. De indicatoren, met name de voordelen die gemeenten wel of niet krijgen, zijn nog redelijk abstract omschreven omdat dit een exploratief onderzoek is. De kennis die wordt gedeeld en de voordelen die de gemeente terug kan krijgen, zijn afhankelijk van het beleidsterrein en de partner. Om die reden is er in dit onderzoek voor gekozen om de indicatoren zo abstract te omschrijven als bijvoorbeeld het helpen van een gemeente, het ontvangen van kennis en ervaringen en het ontvangen van economische voordelen.

Motieven voor het niet delen van kennis	Omschrijving	Indicatoren
Niet kunnen	Gemeente x geeft geen kennis weg omdat er geen capaciteit voor is.	<ul style="list-style-type: none"> - Omdat de gemeente geen tijd en geld (capaciteit) heeft om het weggeven van kennis vorm te geven. - Niet weten hoe de gemeente in contact komt te staan om kennis weg te kunnen geven
Niet willen	Gemeente x geeft geen kennis weg omdat er geen ambtelijke of bestuurlijke prioriteit of ambitie voor is in de organisatie.	<ul style="list-style-type: none"> - Omdat een gemeente niet het voordeel ziet van kennis weggeven. - Omdat er geen ambtenaar of bestuurder is die het weggeven van kennis op zich wil nemen. - Omdat de gemeente eerder geneigd is zich te richten op kennisdeling in de regio dan over de grens.
Niet nodig hebben	Gemeente x geeft geen kennis weg omdat de gemeente denkt dat de kennis niet relevant is voor andere gemeenten.	<ul style="list-style-type: none"> - Omdat een gemeente de kennis niet relevant/nuttig acht voor gemeenten over de grens.

Tabel 5 Operationalisatie motieven voor het niet delen van kennis

4.4. Dataverzameling

De dataverzameling vond plaats aan de hand van een documenten-analyse en interviews. Door gebruik te maken van meerdere onderzoeksmethoden, documenten-analyse en interviews, is de interne validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek gewaarborgd (Bryman, 2016). Dit wordt triangulatie genoemd (Bryman, 2016). Door een documentenanalyse te combineren met interviews kunnen misverstanden tegen worden gegaan omdat de bevindingen van de documenten-analyse gecontroleerd kunnen worden en verder kunnen worden aangevuld in de interviews. Daarnaast is er ruimte om motieven in het onderzoek mee te nemen die niet zijn voorzien door gebruik te maken van documentenanalyse en interviews. De documentenanalyse bestond uit een analyse van verschillende documenten uit de vier verschillende gemeenten die in het jaar 2020, het meest recente jaar dat volledig geanalyseerd kan worden, zijn gepubliceerd. Uitzondering hierop zijn de algemene beleidsnota's van de vier verschillende beleidsterreinen en het coalitieakkoord omdat hiervan de meest recente nota zijn geanalyseerd. Naast de algemene beleidsnota's zijn de raads(commis)sie)verslagen geanalyseerd wanneer de gemeente deze heeft. Niet elke gemeente maakt namelijk verslagen van de vergaderingen wanneer de vergaderingen ook worden opgenomen. Daarnaast zijn per relevant agendapunt van de besluitvormende raadsvergaderingen de onderliggende documenten geanalyseerd. Hier vallen raadsvoorstellen onder maar ook bijvoorbeeld onderzoeksrapporten en visies over het betreffende agendapunt. Met deze documentenanalyse is er gezocht naar de eerder benoemde indicatoren van kennisdeling en de indicatoren van de motieven voor deze kennisdeling.

Na de documentenanalyse zijn de interviews gehouden. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen is er een topiclijst opgesteld voorafgaand aan de verschillende interviews (zie bijlage 1). Met deze topiclijst is op een consistente manier data verzameld bij de interviews. Hiermee is de betrouwbaarheid van het onderzoek gewaarborgd. Om de triangulatie te waarborgen, zijn er interviews gehouden met bestuurders en ambtenaren. Door per gemeente een diversiteit aan respondenten te interviewen, is de interne validiteit gewaarborgd omdat hiermee per gemeente een grote hoeveelheid data is verzameld. Per gemeente betekent dit dat de burgemeester, de wethouders die de verschillende beleidsterreinen in hun portefeuille hebben, de gemeentesecretaris, een ambtenaar internationalisering en beleidsambtenaren op de verschillende beleidsterreinen zijn geïnterviewd. Omdat de burgemeester het gezicht van de gemeente vormt, ook bij internationale relaties, is de burgemeester geïnterviewd. De wethouders die de verschillende beleidsterreinen in hun portefeuille hebben, zijn geïnterviewd omdat zij meer dan ambtenaren zicht hebben op de ambitie van het college en de raad. De gemeentesecretaris is op een algemeen niveau op de hoogte van het beleid binnen de gemeente. Omdat de gemeentesecretaris daarmee een algemener beeld kan schetsen over de motieven voor het wel of niet kennis delen, is de gemeentesecretaris geïnterviewd. Vervolgens is er een ambtenaar internationalisering meegenomen in het onderzoek omdat de verwachting is dat

deze op de hoogte is van de internationale activiteiten van de gemeente waarbij de gemeente kennis deelt en inzicht kan geven in de motieven voor het wel of niet delen van kennis. Als laatste zijn er beleidsambtenaren van de vier verschillende beleidsterreinen geïnterviewd. De verwachting is dat beleidsambtenaren meer technische kennis hebben en inzicht kunnen geven in wat voor kennis er wordt gedeeld, met wie en waarom. Een overzicht van de documenten die zijn geanalyseerd en de respondenten die zijn geïnterviewd per gemeente zijn weergegeven in tabel 6.

Documenten gemeente X
Beleidsnota's van de vier verschillende beleidsterreinen
Raads(commis)ies)verslagen
Raadsvoorstellen en onderliggende documenten
Coalitieakkoord
Interviews gemeente X
Burgemeester
Wethouders met de beleidsterreinen in portefeuille
Gemeentesecretaris
Ambtenaar internationalisering
Ambtenaar beleidsterrein klimaatbeleid
Ambtenaar beleidsterrein energiebeleid
Ambtenaar beleidsterrein woonbeleid
Ambtenaar beleidsterrein economisch ontwikkelingsbeleid

Tabel 6 Benodigde data per gemeente

Ethiek

Bij kwalitatief onderzoek is het belangrijk om met twee richtlijnen rondom ethiek rekening te houden: 'informed consent' en 'privacy' (Boeijs, 2016). De eerste richtlijn, 'informed consent', houdt in dat respondenten volledig moeten zijn geïnformeerd over de inhoud van het onderzoek waarna ze toestemming moeten geven voor het deelnemen aan het onderzoek. De tweede richtlijn, 'privacy', gaat over de vertrouwelijkheid van de informatie en het waarborgen van de privacy (Boeijs, 2016). In dit onderzoek is er rekening gehouden met deze richtlijnen door de respondenten te informeren over de inhoud van het onderzoek, te vragen of respondenten met dit onderzoek namens VNG International mee willen werken en te vragen of de respondenten ermee akkoord gaan dat de interviews worden opgenomen. Om de tweede richtlijn te waarborgen is de data geanonimiseerd en zijn alleen benodigde gegevens gevraagd en genoteerd. Ook zijn de bestanden afgesloten bewaard zodat onbevoegden geen toegang kunnen krijgen tot de data.

4.5. Data-analyse

In dit onderzoek is er data gebruikt van zowel de documenten-analyse als de interviews. Allereerst is de data die volgt vanuit de documenten-analyse geanalyseerd. Voor deze analyse is het programma Nvivo gebruikt. In dit programma is de codeboom ingevoerd zoals te zien is in bijlage 2. De codeboom is opgesteld aan de hand van de operationalisatie waarin de verschillende motieven en de indicatoren staan. Vervolgens zijn de documenten gecodeerd. Hierdoor kan altijd na worden gegaan welke documenten en welke bevindingen ten grondslag liggen aan de resultaten en de conclusies wat de betrouwbaarheid van het onderzoek waarborgt. Aangezien er gebruik is gemaakt van een open einde van de codeboom en er de mogelijkheid is dat er andere motieven worden gevonden dan vooraf ingeschat, is er gebruik gemaakt van thematisch coderen en axiaal coderen. De resultaten laten echter geen aanvullende motieven zien dan de onderscheden motieven. Het axiaal coderen heeft er dus met name toe geleid dat er binnen de onderscheden motieven thema's zijn onderscheden, zoals later ook zal blijken uit de resultaten. Zoals benoemd was de documentenanalyse uitgevoerd met het oog op triangulatie. Zoals later ook zal blijken uit de resultaten staat er in de onderzochte documenten nauwelijks iets over kennisdeling en de motieven voor het wel of niet delen van kennis. Uit de documentenanalyse volgden enkele aanknopingspunten waar wellicht sprake was van kennisdeling met internationale actoren. Deze bevindingen zijn gecontroleerd in de interviews. Omdat er uit de documenten minder data volgt dat gedacht, wordt de triangulatie voornamelijk gewaarborgd door veel verschillende respondenten per gemeente te interviewen. De geanalyseerde documenten per gemeente zijn in tabel 7 weergegeven.

Documenten gemeente Den Haag	Aantal documenten
Beleidsnota's van de vier verschillende beleidsterreinen	10
Raads(commis­sie)verslagen	-
Raadsvoorstellen en onderliggende documenten	63
Coalitieakkoord	1
Totaal	74
Documenten gemeente Enschede	
Beleidsnota's van de vier verschillende beleidsterreinen	5
Raads(commis­sie)verslagen	31
Raadsvoorstellen en onderliggende documenten	73
Coalitieakkoord & Enschede Akkoord	2
Totaal	111
Documenten gemeente Weert	
Beleidsnota's van de vier verschillende beleidsterreinen	7
Raads(commis­sie)verslagen	-
Raadsvoorstellen en onderliggende documenten	92
Coalitieakkoord	1
Totaal	100
Documenten gemeente Opsterland	
Beleidsnota's van de vier verschillende beleidsterreinen	9
Raads(commis­sie)verslagen	-
Raadsvoorstellen en onderliggende documenten	27
Coalitieakkoord	1
Totaal	37

Tabel 7 Geanalyseerde documenten per gemeente

Nadat de analyse van de documenten, zijn de interviews afgenomen. In totaal zijn er 26 interviews afgenomen via Microsoft Teams bij vier gemeenten (zie tabel 8). De interviews zijn opgenomen en vervolgens uitgeschreven: getranscribeerd. Met het transcriberen van de opnames is de eigen interpretatie van de data geminimaliseerd waarmee de betrouwbaarheid van het onderzoek is gewaarborgd. In deze transcripten worden in Nvivo de indicatoren voor kennisdeling en de motieven voor het wel of niet delen van kennis gefilterd door deze te coderen volgens de codeboom (zie bijlage 2). Bij sommige interviews zijn twee respondenten tegelijk geïnterviewd. Tijdens deze duo-interviews bevestigden respondenten elkaar in de redenen waarom zij al dan niet kennis delen. Hiermee zouden deze duo-interviews invloed kunnen hebben gehad op de betrouwbaarheid van het onderzoek omdat deze setting invloed zou kunnen hebben gehad op de antwoorden van de respondenten.

Interview	Nr.	Functies respondenten	Respondent nr.
Gemeente Den Haag			
	1	Burgemeester	D1
	2	Wethouder Economie en Internationaal	D2
	3	Duo interview	Directeur Internationale Zaken
		Beleidsmedewerker Internationale Zaken	D4
	4	Duo interview	Ruimtelijk Strategie afdeling Stedenbouw & Planologie
		Beleidsmedewerker Planologie	D6
Totaal	4		6
Gemeente Enschede			
	5	Burgemeester	E1
	6	Wethouder Wonen, Citymarketing	E2
	7	Duo interview	Gemeentesecretaris
		Ambtenaar Citymarketing	E4
	8	Duo interview	Ambtenaar Internationalisering
		Beleidsadviseur Public Affairs en European Affairs	E6
	9	Duo interview	Teamleider Openbare Ruimte (oa Klimaatadaptatie)
		Beleidsadviseur Klimaatadaptatie	E8
	10	Duo interview	Concerndirecteur Fysiek Economisch domein
		Beleidsambtenaar Ruimtelijke ontwikkeling, Energietransitie	E10
	11	Ambtenaar Woonbeleid	E11
	12	Directeur Economie	E12
Totaal	8		12
Gemeente Weert			
	20	Wethouder Klimaat, Energie	W1
	21	Wethouder Economie	W2
	22	Gemeentesecretaris	W3
	23	Strategisch adviseur Internationaal	W4
	24	Ambtenaar Klimaat, Energietransitie	W5
	25	Ambtenaar Wonen	W6
	26	Ambtenaar Economie, Key-port	W7
Totaal	7		7
Gemeente Opsterland			
	13	Duo interview	Burgemeester
		Wethouder Internationaal	O2
	14	Gemeentesecretaris	O3
	15	Duo interview	Strategisch adviseur Internationaal
		Ambtenaar Europa/internationalisering	O5
	16	Projectleider Duurzaamheid, Energie, Klimaat	O6
	17	Beleidsadviseur Duurzaamheid, Energie, Klimaat	O7
	18	Beleidsadviseur wonen	O8
	19	Strategisch adviseur P10	O9
Totaal	7		9
	26		34

Tabel 8 Respondenten per gemeente

4.6. Rol van de onderzoeker

Tegelijkertijd met het onderzoek voor deze scriptie is er in opdracht van VNG International onderzoek gedaan naar in hoeverre gemeenten weet hebben van de internationale herkomst van lokaal beleid. Dit onderzoek van VNG International is samen uitgevoerd met een medestudent van de master Bestuur en Beleid. Deze scriptie en de scriptie van de medestudent staan los van het onderzoek voor VNG International maar dankzij dit onderzoek kan er voor deze scripties gebruik worden gemaakt van de ingang die VNG International biedt bij gemeenten en de informatie en expertise van VNG International. Hierdoor is er tijdens de data die verzameld is voor het onderzoek van VNG International ook data verzameld voor beide scripties. De onderzoekers voeren dus enerzijds een opdracht uit van VNG International, maar doen tegelijkertijd ook onderzoek los van VNG International. De documentenanalyse is door beide onderzoekers uitgevoerd. Hierbij zijn de gemeenten onderling verdeeld. Een consequentie hiervan zou kunnen zijn dat er een verschil is ontstaan in hoe beide onderzoekers de indicatoren herkennen. Door de indicatoren zo concreet mogelijk op te stellen, is geprobeerd enige inconsistentie in de dataverzameling te voorkomen. De interviews zijn afgenomen in het bijzijn van beide onderzoekers. De transcripten van de interviews van alle vier de gemeenten zijn door beide onderzoekers individueel geanalyseerd voor het eigen onderzoek. Omdat in de interviews alle drie de onderzoeken aan bod kwamen, bestaat de topiclijst uit onderwerpen en vragen voor alle drie de onderzoeken: het VNG International onderzoek en de scripties van beide onderzoekers. De data die gebruikt is voor dit onderzoek, zijn niet alleen de antwoorden die respondenten hebben gegeven op de vragen voor dit onderzoek, maar zijn ook antwoorden die respondenten hebben gegeven op vragen voor de andere onderzoeken. Om die reden is de gehele topiclijst opgenomen in de bijlage (zie bijlage 1).

In dit hoofdstuk zijn de gemaakte keuzes met betrekking tot de methode van onderzoek uiteengezet en beargumenteerd. Hieruit blijkt dat dit onderzoek een kwalitatieve gevalstudie betreft op basis van een 'diverse case selection'. Het onderzoek is uitgevoerd bij de gemeenten Den Haag, Enschede, Weert en Opsterland omdat deze gemeenten op basis van de vijf variabelen verschillen. Bij deze gemeenten is onderzocht hoe de gemeente kennis deelt en waarom de gemeente wel of niet kennis deelt aan de hand van documenten en interviews. De resultaten van het onderzoek worden in het volgende hoofdstuk gerapporteerd.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het onderzoek gepresenteerd waarmee een antwoord wordt geformuleerd op de hoofdvraag: *‘Waarom delen gemeenten al dan niet kennis met gemeenten over de grens?’*. Voordat er een antwoord kan worden geformuleerd op de hoofdvraag worden de deelvragen beantwoord. De antwoorden op de eerste drie empirische deelvragen, *‘Hoe ziet de kennisdeling door gemeenten er bij de beleidsterreinen in de praktijk uit?’*, *‘Welke motieven van gemeenten voor het delen van kennis hebben gemeenten in de praktijk?’* en *‘Welke motieven van gemeenten voor het niet delen van kennis hebben gemeenten in de praktijk?’*, worden per casus besproken in de volgende volgorde: gemeente Den Haag, gemeente Enschede, gemeente Weert en gemeente Opsterland. Het antwoord op de vierde empirische deelvraag, *‘Waar is welk motief een reden voor het wel of niet delen van kennis met gemeenten over de grens?’* volgt na de bespreking van de vier casussen.

5.1. Den Haag

De documentenanalyse van de gemeente Den Haag heeft een aantal aanknopingspunten opgeleverd waarbij er mogelijk sprake is van kennisdeling met gemeenten over de grens. Tijdens de interviews is er verder gevraagd naar wanneer er sprake is van kennisdeling over de grens en wat de achterliggende motieven zijn hiervoor. In de documenten zijn de motieven niet achterhaald. Daarom wordt er bij het bespreken van de resultaten voornamelijk ingegaan op de data afkomstig uit de interviews.

Kennisdeling

De gemeente Den Haag heeft als internationale stad van vrede en recht een bijzondere positie. Zo trekt de stad veel regeringsleiders, internationale organisaties, kenniscentra en dergelijke aan. Dit internationaal actief zijn komt ook terug in de vorm waarop de gemeente kennis deelt met gemeenten over de grens. Zo deelt de gemeente op diverse manieren kennis met gemeenten over de grens. Zoals bleek uit interviews en documenten deelt de gemeente allereerst kennis in diverse beleidsnetwerken (D1, D2, D3, D4 D5, D6). Enkele voorbeelden hiervan zijn het ‘Resilient Cities’ netwerk, het ‘Parliament of Mayors’, het ‘Smart City’ netwerk en het ‘Council of Global City’ netwerk.

Naast de kennisdeling die plaatsvindt in beleidsnetwerken deelt de gemeente ook ad hoc kennis op projectbasis (D2, D3, D4, D5, D6). Zo gaf een bestuurder aan dat de gemeente met Aruba kennis deelt over milieueducatie, met India over intensieve tuinbouw en met Amerika op het gebied van cybersecurity (D2). Een andere respondent, een ambtenaar, gaf een ander voorbeeld van ad hoc kennisdeling:

D6: *“Onze afdeling was actief volgens mij in Libanon om stedenbouwkundig kennis te delen.”*

De gemeente Den Haag zet niet meer actief in op kennisdeling met stedenbanden (D2, D3, D4). Twee ambtenaren en een bestuurder gaven hierover aan dat de gemeente minder investeert in een langdurige samenwerking maar meer investeert in strategische samenwerkingen per onderwerp:

D2: *“Maar eigenlijk hebben we alle stedenbanden op die manier een beetje afgeschaft. En dat had er meer mee te maken dat je op een gegeven moment wordt het ook een beetje een ... soort enorme verplichting en ook heel veel verwachtingen vanaf ... de andere kant af.”*

D4: *“Ja wat mijn indruk was, is vroeger als gemeente Den Haag hadden we wel stedenbanden, maar daar zijn we mee gestopt omdat we veel strategischer willen samenwerken met steden per onderwerp. En als je een stedenband hebt dan heb je vaak op bepaalde beleidsterreinen heb je misschien een match, maar op andere weer niet. En door dat niet te doen ben je daar niet aan gebonden.”*

Motieven voor het delen van kennis

Het eerste motief voor het delen van kennis is het delen van kennis om de ander verder te helpen. Zoals benoemd zijn er enkele projecten zoals het delen van kennis met India en Libanon waarbij de gemeente Den Haag kennis deelt om de ander verder te helpen. Naast deze projecten gaf een bestuurder aan dat de deelname aan het ‘Resilient Cities’ netwerk ook vanuit de gedachte is om anderen te helpen. De gemeente is zich in dit netwerk bewust van de kennis die zij heeft ten opzichte van andere gemeenten en zet deze kennis graag in om anderen verder te helpen:

D2: *“Dat (het delen van kennis om de ander verder te helpen) zit heel erg in dat 100 ‘Resilient Cities’ overleg. Dat gaat echt over hoe je steden nou ja, sterk en en weerbaar en veerkrachtig voor de toekomst. ... Dat is natuurlijk op allerlei aspecten, hè? ... Ja, hoe voorkom je overstromingen. Het kan ook zitten op cybersecurity. Het kan op van alles zitten, dus we proberen daar ook echt de kennis die wij hebben te delen en ook ter beschikking te stellen van de steden of landen die daar wel mee te maken hebben, maar dan misschien minder kennis op hebben. Nou, wij zitten ook altijd heel goed op water in Nederland, maar ook wel op andere aspecten die wij weten.”*

Het delen van kennis om een ander verder te helpen is dus een motief in de gemeente Den Haag om kennis te delen (D1, D2, D3, D4, D5). Zowel bestuurders als ambtenaren geven aan dat het delen van kennis om de ander verder te helpen niet het uitgangspunt en de voornaamste reden is van de gemeente Den Haag om kennis te delen. De voornaamste reden om kennis te delen lijkt het tweede motief te zijn, het delen van kennis om ook voordelen terug te krijgen:

D1: *“Er zijn natuurlijk wel ideële motieven (voor het delen van kennis) ... Het is ook gewoon een businessmodel.”*

D3: *“De uitzondering daarop zijn projecten van VNG internationaal, hè? Dat is dat Libanon project wat je net noemde ... dan wordt dat door anderen georganiseerd en gefinancierd ... En dan, gaan wij gewoon kennis brengen en dat zal ons niet meer opleveren. Maar wel ... dankbaar om te doen. Maar als we zelf moeten investeren, dan is het wel leuk als het op basis van gelijkwaardigheid is.”*

D4: *“Ja, ik denk dat dat (elkaar verder helpen door kennis te delen) altijd het uitgangspunt is bijna. Wat we als gemeente hebben als het gaat om kennisdeling. Wij, wij brengen iets, wij brengen lessen en successen. ... En natuurlijk hebben we ook de ambitie om van andere steden te leren. ... Het is altijd een wederkerige en tweezijdige relatie. ... Dat is ook het principe van de gemeente Den Haag: relaties zijn tweezijdig”*

Bijna alle respondenten geven aan dat de gemeente kennis deelt om er ook iets voor terug te krijgen (D1, D2, D3, D4, D5). De motivering hierachter is dat steden over de wereld dezelfde uitdagingen hebben en dat steden daardoor van elkaar kunnen leren (D4).

D4: *“Want uiteindelijk, als je kijkt naar alle grote steden in Europa en over de hele wereld hebben we bijna allemaal dezelfde uitdagingen als het gaat om klimaat of migratie of digitalisering. Dat zijn hele soortgelijke uitdagingen en je kan dan als steden elkaar gewoon daarin helpen door te delen wat nou inzichten zijn die zijn opgedaan.”*

D5: *“Dat gezien de grote transities, crises, die op ons afkomen dat het goed is om daar met elkaar het over te hebben, kennis te delen, gezamenlijke projecten te doen.”*

Ook gaf een ambtenaar aan dat sommige uitdagingen de stad niet alleen kan aanpakken waardoor gemeenten elkaar helpen (D3).

D3: *“Ik vind dat wel een mooi voorbeeld ‘resilience’. ... Dat is natuurlijk een onderwerp wat je als stad alleen bijna niet vorm kunt geven, want daarvoor heb je de middelen gewoon helemaal niet.”*

Een specifiek voordeel wat gemeenten kunnen halen uit het delen van kennis is een samenwerking waardoor gemeenten subsidies kunnen aantrekken (D2). Een andere reden waarom de gemeente inzet op kennisdeling als wederzijdse uitwisseling is dat de gemeente als grote stad zich moet laten inspireren (D5).

D5: *“Als grote stad moet je ook gewoon continu je je laten inspireren ook hè? Ontwikkelingen gaan snel, dus waar haal je je inspiratie vandaan? Nou dit soort kennisuitwisselingen kunnen je daar enorm bij helpen. Liefst ook nog gewoon fysiek, daar zijn en dingen zien wat daar gebeurt.”*

Het derde motief, het delen van kennis om de gemeente te profileren, speelt ook een rol bij de gemeente Den Haag (D1, D2, D3, D4, D5). Net zoals bij het eerste motief, lijkt het delen van kennis om de gemeente te profileren echter niet de voornaamste reden te zijn om kennis te delen:

D2: *“Zit natuurlijk ook een stukje promotie in hè, van gewoon ook laten zien dat je er bent en waar je mee bezig bent als stad. ... Ik denk dat dat (het profileren ten opzichte van andere steden) afgenomen is.”*

Motieven voor het niet delen van kennis

Het eerste motief voor het niet delen van kennis is dat de gemeente kennis niet kan delen vanwege bijvoorbeeld beperkte capaciteit. Uit de interviews blijkt dat de gemeente Den Haag als grote gemeente minder capaciteitsproblemen heeft vergeleken met kleine gemeenten (D5). Ondanks dat de gemeente meer capaciteit heeft dan kleinere gemeenten, heeft ook Den Haag niet altijd de capaciteit om in te zetten op het delen van kennis met gemeenten over de grens (D2, D3). Uit de interviews blijkt dat de gemeente met name beperkte capaciteit heeft voor projecten om gemeenten elders op de wereld verder te helpen (D3, D5):

D3: *“Daar (voor het delen van kennis om de ander verder te helpen) heb je vaak de middelen helemaal niet voor om dat gericht te doen, dus de daar varen wij heel graag meer met de VNG International. Dat afvalproject was Libanon. En zou ik nu niet meer zo makkelijk heengaan.”*

D5: *“We hebben al te weinig capaciteit. Gaan we dat dan nog inzetten om andere steden te helpen terwijl we zelf niet de middelen hebben om nou op de grote woningbouwopgave te hier te realiseren? Dus het is een knelpunt.”*

Het niet willen delen van kennis en het niet delen van kennis omdat de gemeente over de grens de kennis niet nodig zou hebben, lijkt geen rol te spelen in de gemeente Den Haag. Zoals benoemd bij de motieven voor het delen van kennis lijkt de gemeente zich ervan bewust te zijn dat gemeenten over de grens met dezelfde uitdagingen te maken hebben (R4, R5).

Het aantal respondenten dat de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemt, is weergegeven in tabel 9. Hieruit volgt dat de gemeente met name kennis deelt als uitwisseling. Het delen van kennis om de gemeente te profileren of om de ander verder te helpen, spelen ook, maar lijkt niet de voornaamste reden te zijn om kennis te delen.

Wat betreft de motieven voor het niet delen van kennis lijkt het niet kunnen delen van kennis de enige reden te zijn om geen kennis te delen. De motieven voor het niet delen van kennis omdat de gemeente kennis niet wil delen en omdat de gemeente over de grens de kennis niet nodig zou hebben, lijken geen rol te spelen.

Gemeente Den Haag	
Kennisdeling	Respondenten die de onderscheden vorm benoemen
Beleidsnetwerken	D1, D2, D3, D4, D5, D6
Ad Hoc	D2, D3, D4, D5, D6
Stedenbanden	-
Motieven voor het delen van kennis	
Altruïsme	D1, D2, D3, D4, D5
Uitwisseling	D1, D2, D3, D4, D5
Profilering	D1, D2, D3, D4, D5
Motieven voor het niet delen van kennis	
Niet kunnen	D2, D3, D5
Niet willen	-
Niet nodig hebben	-

Tabel 9 Respondenten die de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemen bij de gemeente Den Haag

5.2. Enschede

De documentenanalyse van de gemeente Enschede heeft een aantal aanknopingspunten opgeleverd waarbij er mogelijk sprake is van kennisdeling met gemeenten over de grens. Tijdens de interviews is nagevraagd of er bij deze momenten inderdaad sprake was van kennisdeling over de grens en wat de achterliggende motieven zijn hiervoor. In de documenten worden de motieven niet uitgelegd. Daarom wordt er bij het bespreken van de resultaten voornamelijk ingegaan op de data afkomstig uit de interviews.

Kennisdeling

De gemeente Enschede is een grote grensgemeente in het oosten van het land. Omdat de gemeente grenst met Duitsland richt de gemeente zich als het gaat om kennisdelen met gemeenten over de grens voornamelijk op het delen van kennis met Duitse (buur)gemeenten. Deze Duitslandagenda bleek zowel uit de documentenanalyse als uit de interviews. Zo geven respondenten (E1, E2, E3, E4, E5, E7, E8, E9, E10, E12) aan dat er een intensieve samenwerking is met de stad Münster waar ook uitwisseling plaatsvindt van ambtenaren en bestuurders:

E7: "Daar hebben we wat intensievere samenwerking. Dat is ook echt over en weer daar is ook uitwisseling geweest ... dus er zijn mensen hier geweest, daar geweest. En daar ... vindt wel echt ja wel echt uitwisseling plaats."

Deze kennisdeling met Duitse steden gaat verder dan alleen met de stad Münster (E1, E2, E3, E5, E9, E10, E11, E12). Een bestuurder geeft aan dat de gemeente ook met andere Duitse steden kennis deelt:

E2: "(met) Osnabrück zijn goede contacten. Ja, en ook met bijvoorbeeld Gronau zijn ontzettend goede contacten omdat dat gewoon onze directe burens zijn. ... In Düsseldorf, zeg maar bij de regering van Noordrijn Westfalen. En ook op bondsniveau ... beleidsniveau doen we hier aan kennisdeling van: hoe werkt het nou bij jullie en bij ons? ... Daar wisselen we ook ambtenaren wel uit ... Dus dat dat gebeurt ook op verschillende thema's."

Deze kennisdeling vindt niet alleen plaats door middel van een ambtelijke detachering of uitwisseling. Zo wisselen de burgemeesters van Münster en Enschede twee keer per jaar van post en worden er gezamenlijke collegevergaderingen gehouden (E1, E2). De gemeente heeft dus een intensieve relatie met de stad Münster. In 2020 is deze relatie benoemd tot officiële stedenband. Het initiatief van deze stedenband is met name ontstaan met de komst van de huidige burgemeester. Zo geven verschillende respondenten (E1, E2, E3, E6, E7, E9, E12) aan dat de burgemeester als groot voorstander van de relatie met Duitsland het grensoverschrijdend werken met Münster heeft aangejaagd:

E1: *“En mijn counterpart in Münster is er ook en wij wisselen ieder jaar twee dagen per jaar van stad. Dan was ik burgemeester van Münster en hij van Enschede. En dat deden we ook met ons personeel.”*

E12: *“In dit geval bij onze burgemeester die echt een groot voorstander was van de relatie met Duitsland. Dat verschil heeft hij ... echt gemaakt.”*

E7: *“Bij Münster ja ... dat loopt zelfs vanuit onze burgemeester. ... Dat is een soort van partnergemeente, inmiddels geworden van Enschede en die stimuleert ons als ambtenaar ook om daar de uitwisseling weer op te zoeken.”*

Naast de stedenband met de gemeente Münster volgt uit de documenten dat de gemeente Enschede ook banden heeft met een stad in de Silicon Valley, Palo Alto, en een stad in China, Dalian. De gemeente gebruikt deze stedenbanden om kennis te delen (E1, E3, E5, E9, E10, E11, E12). Zo zijn er uitwisselingen waarbij de gemeente participeert in het kader van ‘sustainable building’ (E10) en presentaties geeft over hoe het duurzame beleid van de gemeente Enschede wordt vormgegeven. Hoewel de gemeente bij deze banden kennis deelt, kwam het initiatief om deze banden aan te gaan niet vanuit de gemeente. De Universiteit Twente kwam destijds met het initiatief om een band met Palo Alto en Dalian aan te gaan om dit te gebruiken voor de groei en innovatie van de stad (E5):

E5: *“In Palo Alto in 1980, en in China in 2009. Maar dat was echt omdat de bestuursvoorzitter van de universiteit tegen de burgemeester zei van hé, dit is heel erg interessant. Je kunt er als stad ook meer uithalen voor je groei en innovatie.”*

Naast de kennis die de gemeente deelt met Duitse steden en de stedenbanden, deelt de gemeente ook ad hoc kennis op diverse onderwerpen (E3, E4, E5, E6, E7, E8, E12). Uit de documentenanalyse blijkt dat de gemeente zich profileert als een innovatieve technologische hub en een Universiteitsstad. Bij navraag of de gemeente de kennis die zij hierdoor hebben ook deelt, werd aangegeven dat de gemeente contact heeft met Linköping, een Zweedse stad die veel gelijkenissen heeft met de gemeente Enschede om kennis te delen over onder andere kennisparken (E3, E4, E12) maar ook over andere onderwerpen (E11). Een ambtenaar gaf ook aan dat de gemeente inbreng levert voor een congres door het verhaal van Enschede te vertellen:

E12: *“Wat ik breng is ... wij kunnen ons verhaal eigenlijk vertellen, hè? Hoe doen wij dat nou met start-ups, en scale up, en het science park? En hoe doen anderen dat? ... Gaat soms over hoe ziet jullie governance eruit. Wij hebben natuurlijk een Triple Helix gemaakt, voor kennispark maar ook voor in de regio. Dan willen anderen daarvan leren.”*

Andere momenten waarop de gemeente ad hoc kennis deelt is bij bezoeken van delegaties van gemeenten over de grens die langskomen om kennis op te doen. Zo is in 2019 een delegatie van China gekomen om te leren van de veiligheidsdiensten (E12). Ook is er een delegatie vanuit zowel India als Zuid-Korea op bezoek geweest om te leren van de Enschedese aanpak met betrekking tot het watersysteem (E7). Een laatste voorbeeld van een ad hoc samenwerking is het uitwisselingsprogramma met Oekraïne dat gefaciliteerd wordt door VNG International. Hierbij deelt de gemeente kennis via workshops en online events (E5, E6, E12).

Naast de kennisdeling met Duitse steden, de kennisdeling met de stedenbanden en de ad hoc kennisdeling, deelt de gemeente ook kennis in Europese verbanden. Zo is de gemeente lid van EUROCITIES (E10) en doet de gemeente mee met het project catch waarbij er kennis tussen steden wordt uitgewisseld met betrekking tot klimaatadaptatie (E7).

Motieven voor het delen van kennis

Het eerste motief voor het delen van kennis betreft het delen van kennis om de ontvangende gemeente verder te helpen: het altruïstische motief. Enkele respondenten (E2, E3, E5, E6, E7, E8, E12) geven aan dat een reden om kennis te delen is om een land verder te helpen:

E7: "Daar (kennis delen met Indiase delegatie) zit bij mij echt wel achter ... om die kennis daar te krijgen, zodat ze daar kunnen doorgeven binnen zo'n land. ... Dus dat je de kennis eigenlijk overdraagt naar zo'n land, want wij hebben er eerlijk gezegd niet ... zo heel veel? Ja, het is leuk om te horen dat ze enthousiast zijn en daar ben je natuurlijk wel trots op. Wat mij betreft zit er wel achter dat je dan zegt, wij geven onze kennis dan door aan zo'n land, zodat zij daar ook weer verder mee kunnen."

Enkele respondenten gaven daarbij wel aan dat de gemeente altijd iets terugkrijgt voor de gedeelde kennis. Dit kan bijvoorbeeld zijn in de vorm van bewustwording, een bredere blik in de organisatie (E5, E8) of in de vorm van een opgebouwde relatie (E2, E3). Deze voordelen lijken meer op de bijvangst van het delen van kennis dan het motief om de kennis te delen.

E5: "Ik merk aan bijvoorbeeld zo'n project als Oekraïne ... dan hebben wij de experts in onze organisatie gevraagd om mee te doen met die interviews. En dan zie je dat dat een enorme boost geeft. Je ziet echt je eigen opgaven die zie je in een heel ander perspectief. Of die relateer je ... van wij zijn al echt veel verder ... Ja, weet je het geeft je weer een nieuwe perspectief op je eigen handelen"

E8: "Het is bijna nooit alleen maar zenden. Je haalt ook wel wat op en dat kan in het ja kortste geval zijn dat dat de bevestiging is van hé, je bent eigenlijk wel goed bezig."

In Enschede lijkt het niet de voornaamste reden te zijn om kennis te delen vanuit het altruïstische motief. Zo geven twee ambtenaren aan dat de deelname aan het Oekraïne project wellicht tijdelijk en eenmalig is geweest:

E12: *“Je voelt hier (bij de kennisdeling met Oekraïne) dat je heel veel geeft en ... bij uitwisseling of een wederzijds iets dan, dat voegt voor beide kanten waarde toe. Dus je wordt er beide sterker van... Dat is een ander soort relatie dan dat je iets geeft. En na ja, het voelt ook als een black box. Je geeft heel veel en wat gebeurt ermee? Terwijl als je echt een relatie die wederzijds onderhoudt, dan is het energie die over en weer gaat en houd je het contact ook. Oekraïne voelde voor mij als eenmalig, misschien nog een keer en dan houdt het op.”*

E6: *“Als stad zomaar een internationale samenwerking doen om internationale hulp te geven, is zeker niet vanzelfsprekend, hè? Wat we nu met de Oekraïne doen, dat is tijdelijk en het is een project. En mede omdat de bestuurder In de VNG internationaal zit.”*

Het tweede mogelijke motief is het delen van kennis om er zelf ook voordelen uit te halen. In dit geval is er sprake van een uitwisseling tussen gemeenten. Alle respondenten van de gemeente Enschede onderschrijven dat de gemeente kennis deelt om er zelf voordelen uit te halen (E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10, E11, E12). Wanneer er in de interviews gevraagd werd naar het delen van kennis door de gemeente, noemden de respondenten direct voorbeelden waarbij de gemeente kennis brengt en ophaalt. De eerste associatie die respondenten hebben bij het brengen van kennis lijkt het ook weer ophalen en dus uitwisselen van kennis te zijn:

E12: *“Ja, ik denk dat het dat het nu wel veel meer wederzijds is hè. Als ik kijk naar wat met Lindköping hebben gedaan, Dat is echt wederzijds dat wederkerigheid. ... Je voelt hier dat ik je heel veel geeft en Dat is terugkrijgt, terwijl je, ja kijk, uitwisseling of een wederzijds iets dan, dat voegt voor beide kanten waarde toe. Dus je wordt er beide sterker van en meer van.”*

E9: *“Ik zou zeggen dat daar een wederzijds link is, dat je daar dus ook toch echt wel de kennisuitwisseling hebt.”*

Specifieke vormen van kennis delen als uitwisseling is het uitwisselen om inspiratie op te doen (E11) en het oplossen van gezamenlijke problemen. Het oplossen van gezamenlijke problemen was duidelijk zichtbaar bij de gemeente Enschede omdat zij kennis delen met Duitse steden over de grens om oplossingen voor uitdagingen gezamenlijk uit te vinden zoals bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit op te lossen (E1, E2, E12). Een bestuurder geeft het volgende aan over redenen voor het delen van kennis:

E2: *“Soms is het gewoon simpelweg om te leren van elkaar. En, ik denk dat we soms wel meer van Münster kunnen leren dan van andere Nederlandse steden, omdat daar alles toch daar grofweg een beetje hetzelfde werkt als bij ons. Dat is één ding, ook gezamenlijke belangen is dat wat je zegt, gezamenlijke problemen oplossen wat eigenlijk in elkaars verlengde ligt.”*

Een specifiek voordeel wat gemeenten kunnen halen uit het delen van kennis is een samenwerking waardoor gemeenten subsidies kunnen aantrekken (E6, E8, E11):

E8: *“Ja en heel plat. Soms zitten er ook gewoon subsidies aan vast, waardoor je dus ook weer een deel in ieder geval, want het zijn vaak geen gigantische bedragen, maar wel een deel van je eigen kosten kunt afdekken.”*

Een derde motief voor het delen van kennis is het delen van kennis om de gemeente te profileren binnen Nederland of in de internationale arena. Over dit motief zeiden verschillende respondenten (E2, E5, E6, E7, E8, E10) dat het verbeteren van het imago van de gemeente een rol speelt in het delen van kennis:

E7: *“Ja of om je stad te profileren.”*

Een specifieke vorm van kennisdelen om de stad te profileren is het delen van kennis van oplossingen voor maatschappelijke problemen die binnen de gemeente zijn gevonden. Zo heeft de Universiteit Twente met een spin-off kennis ontwikkeld voor geluidsreductie. De gemeente deelde deze kennis vervolgens in een netwerk met internationale actoren waarmee de gemeente bedrijven faciliteert om handel te bedrijven over de grens:

E10: *“Een stad als Neurenberg was ontzettend geïnteresseerd in het kader van aanleg van infrastructureel werk waar het zo kon worden ingepast.”*

Tijdens een uitwisseling met de stad Palo Alto heeft de gemeente ook interactie gefaciliteerd tussen architectenbureaus en bedrijven uit beide gemeenten (E10). Dichter bij huis deelt de gemeente Enschede kennis met Duitsland vanwege de afhankelijkheid van Duitsland met betrekking tot de economie van de binnenstad van Enschede. Als de ‘meest Duitse stad van Nederland’ richt de gemeente zich in de citymarketing op het aantrekken van Duitse bezoekers (E1, E2). Een bestuurder antwoordde op de vraag of het imago nog een motief is voor het delen van kennis als volgt:

E1: *“Ik heb Enschede de meest Duitse stad van Nederland genoemd. Dat is best lastig als je een aantal vergissingsbombardementen in de Tweede Wereldoorlog hebt gehad. Maar iedereen zei 'dat zijn we ook eigenlijk wel'.”*

E2: *“Ja zeker ja, dat (het delen van kennis om de gemeente te profileren) speelt zeker een rol, want wat ik net zei, de onze met name, de economie in de binnenstad van Enschede is, is vaak afhankelijk van Duitsland.”*

Het delen van kennis om de stad te profileren is dus ook een motief om kennis te delen. Dit lijkt echter niet het voornaamste motief om kennis te delen (E5, E6, E7, E8):

E5: *“Nee, Het (kennis delen om de stad te profileren) is niet de voornaamste reden. Het is-, het belangrijkste is dat je aangesloten wilt zijn, want internationale dynamiek ... is allereerst nodig dat je je kennis en bewustzijn opbouwt.”*

Motieven voor het niet delen van kennis

Het eerste motief voor het niet delen van kennis is dat de gemeente het niet kan doordat de gemeente bijvoorbeeld geen capaciteit heeft. Verschillende respondenten geven aan dat het niet hebben van capaciteit een rol speelt in het niet delen van kennis (E2, E3, E4, E5, E6, E9, E10, E11, E12). Zo geven verschillende respondenten (E9, E10, E12) aan dat de gemeente als stad te klein is om deel te nemen aan internationale netwerken en hierbij kennis te delen:

E10: *“Als stad alleen ben je doorgaans heel snel te klein ... zelfs als een middelgrote stad als Enschede om een deuk in een pakje boter te slaan ... en op het moment dat je met elkaar zó samenwerking organiseert op dat regionaal niveau. ... Bijvoorbeeld ook EUROCITIES was ook zeg maar dat is in 2005 is dat begonnen vanuit Bestuurscommissie Netwerkstad Twente in de tijd.”*

Hieraan verwant is de afweging die de gemeente maakt om te besluiten om kennis te delen. Zo wordt, gelet op de capaciteit van de gemeente, een kosten-baten afweging gemaakt waarmee er prioriteiten worden gesteld in de ambtelijke capaciteit (E2, E5, E6, E9, E10, E12). Bij deze prioriteitenstelling wordt de afweging gemaakt dat als er capaciteit wordt ingezet, de kennisdeling wel iets moet opleveren (E3, E4, E11). Daarbij geeft een ambtenaar wel aan dat als er een expliciete vraag ligt van een gemeente voor de gemeente Enschede, dat de gemeente wel bereid is om hulp te bieden (E11).

E6: *“Maar willen we nieuwe verbanden aangaan, dan moeten we heel duidelijk laten zien waarom we dat willen en wat het ons gaat opleveren. Zo simpel is het eigenlijk binnen gemeente.”*

E5: *“Dat is een beetje van ja gemeentewet volgens het utiliteitsprincipe, wat is het nut en wat levert het op? Omdat je natuurlijk je wel bewust bent dat je met belastinggeld werkt, dus je moet altijd kiezen waar je je ambtelijke capaciteiten op inzet.”*

E2: *“Dus dat blijft altijd de worsteling dat je dus heel erg moet gaan uitleggen als je internationaal iets doet dat geld kost van ja, maar levert ons dat dan wel iets op.”*

Deze prioriteiten moeten worden gesteld omdat de gemeente druk is met de lokale beleidsopgaven. Het ondernemen van internationale activiteiten zoals het delen van kennis over de grens wordt daardoor gezien worden als iets wat minder nodig is dan lokale beleidsopgaven (E1).

E5: *“In een stad vooral denk ik in deze in deze pandemie tijd helemaal ... is het gewoon alle hens aan dek om de dagelijkse problematiek te managen in de stad.”*

Naast dat respondenten aangaven dat de capaciteit er niet altijd is om kennis te delen over de grens, gaven andere respondenten (E7, E8) juist aan dat als de wil er is, het inzetten op kennisdeling altijd passend te maken is:

E8: *“Ja, en op het moment dat je heel druk bent, ja, dan zul je daar misschien wat minder tijd in steken, maar de ervaring leert dat dat altijd wel weer passend te maken is.”*

Het tweede motief voor het niet delen van kennis is dat de gemeente de kennis niet wil delen. Dit motief speelt bijvoorbeeld als het gaat over het imago van een fysieke uitwisseling of detachering van ambtenaren. Ambtenaren en een bestuurder (E2, E7, E8) houden rekening met het imago van zulke reizen en nemen dit in overweging bij het wel of niet gaan op uitwisseling en dus het wel of niet delen van kennis:

E2: *“Als ik het (op uitwisseling met het buitenland) doe, moet ik kunnen uitleggen wat ik daar ga doen, wat ik er haal en waarom het belangrijk is voor mijn gemeente. Want gedonder krijg je er altijd een keer over. ... Ik heb er nog nooit echt gedonder over gehad, maar dan weet ik in ieder geval dat op het moment dat daar gedoe over is, dat ik kan uitleggen waarom ik het heb gedaan.”*

E7: *“Als je dat met droge ogen of op een verjaardag kunt vertellen wat je gedaan hebt, dan is er eigenlijk niet zoveel aan de hand en dan kun je dat ook redelijk goed onderbouwen en dan is het ook vooral wat mij betreft gerelateerd aan de opbrengst of de meerwaarde daarvan.”*

Daarnaast lijkt de Twentse mentaliteit van invloed te zijn op het niet willen delen van kennis. Deze mentaliteit leidt er volgens een ambtenaar toe dat kennis pas wordt gedeeld als de kennis succesvol is gebleken (E11).

E11: 'Ik denk wel dat dat iets Twents is meer dat wij eerst het plan helemaal af willen hebben en het liefst ook al wel het resultaat willen hebben voordat we vertellen dat we een goed plan hebben gehad en dat we wat vaker merken dat andere gemeenten vooral een idee hebben en het begin van een plan en dan gewoon beginnen te roepen en dat dat ook heel effectief is.'

Politieke overwegingen hebben ook een rol in het niet willen delen van kennis over de grens. Zo lijken lokale partijen zich eerder te oriënteren op lokaal beleid in plaats van een internationale samenwerking aan te gaan om kennis te delen (E1, E2, E3, E5, E6, E9, E11, E12):

E6: "Maar daar (bij lokale partijen) is de bestemming toch wat meer, hè? Je moet naar je eigen stad kijken, zet je daar nog maar voor in en internationaal is leuk, maar nou, daar moeten we niet te veel tijd en aandacht aan besteden, dan wordt het al veel sneller in twijfel getrokken of dat nuttig is."

Als laatste blijkt dat het kennis delen met gemeenten over de grens voortkomt uit persoonlijke inzet van bestuurders of ambtenaren (E1, E2, E3, E6, E7, E9, E12). Het expliciet wel willen delen van kennis lijkt dus ook een motief te zijn:

E6: "Waarom doen we dat Oekraïne project? Dat is maar één reden: dat is omdat onze wethouder In de Commissie VNG internationaal zit. Daar werden bestuurders gevraagd: doe je mee aan de projecten?"

E7: "Daar zit natuurlijk gewoon altijd wel een soort van persoonlijke drive in ... ik wil graag dat dit verhaal op de bühne komt en dat dit wordt gedeeld in het land of buiten Nederland."

Het niet delen van kennis omdat de gemeente over de grens de kennis niet nodig zou hebben, lijkt alleen bij het woonbeleid een rol te spelen. De ambtenaar die zich bezighoudt met het woonbeleid geeft aan dat de kennis over dit beleidsterrein erg verschilt per land (E11). Bij de kennisdeling op dit beleidsterrein hebben gemeenten hierdoor te maken met praktische obstakels in de inpassing (E11). Deze ambtenaar geeft echter wel aan dat de gemeente veel relevante kennis heeft op andere beleidsterreinen om te delen.

Het aantal respondenten dat de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemt, is weergegeven in tabel 10. Hieruit volgt dat de gemeente zowel ad hoc kennis deelt als meer structureel met stedenbanden. De gemeente deelt echter voornamelijk kennis met Duitse steden. Wat betreft de motieven voor het delen van kennis deelt de gemeente met name kennis om er iets voor terug te krijgen of om gezamenlijke problemen op te lossen. Het delen van kennis om de gemeente te profileren of om de ander verder te helpen, spelen ook, maar in mindere mate. Wat betreft de motieven voor het niet delen van

kennis spelen zowel het niet kunnen delen van kennis als het niet willen delen van kennis een rol. Het niet kunnen delen van kennis is een motief binnen de gemeente omdat de gemeente Enschede zichzelf te klein vindt als stad om deel te nemen aan internationale netwerken. Daarnaast wordt er door een kosten-baten afweging eerder gekozen voor het delen van kennis als er sprake is van een uitwisseling dan wanneer de gemeente niks terugkrijgt voor de gedeelde kennis. Wat betreft het niet willen delen van kennis speelt het negatieve imago van fysieke uitwisselingen een grote rol in de overweging om wel of niet kennis te delen. Ook heeft de politieke situatie invloed op het actief inzetten op kennisdelen omdat de blik van lokale politieke partijen voornamelijk gericht is op lokaal beleid. Het motief dat de gemeente geen kennis deelt omdat de gemeente over de grens de kennis niet nodig zou hebben, lijkt alleen bij het woonbeleid een rol te spelen.

Gemeente Enschede	
Kennisdeling	Respondenten die de onderscheden vorm benoemen
Beleidsnetwerken	-
Ad Hoc	E3, E4, E5, E6, E7, E8, E11, E12
Stedenbanden	E1, E3, E5, E9, E10, E11, E12
Met Duitsland	E1, E2, E3, E4, E5, E7, E8, E9, E10, E11, E12
Motieven voor het delen van kennis	
Altruïsme	E2, E3, E5, E6, E7, E8, E12
Uitwisseling	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10, E11, E12
Profilering	E2, E5, E6, E7, E8, E10
Omdat bestuurder/ambtenaar wil delen	E1, E2, E3, E6, E7, E9, E12
Motieven voor het niet delen van kennis	
Niet kunnen	E2, E3, E4, E5, E6, E9, E10, E11, E12
Niet willen	E1, E2, E3, E5, E6, E7, E8, E9, E11, E12
Niet nodig hebben	E11

Tabel 10 Respondenten die de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemen bij de gemeente Enschede

5.3. Weert

Uit de documentenanalyse van de gemeente Weert blijken geen aanknopingspunten voor kennisdeling met gemeenten over de grens. Wel blijkt uit de documenten dat de gemeente deelneemt aan verschillende regionale samenwerkingsverbanden waarbij er sprake is van kennisdeling. Tijdens de interviews is nagevraagd of er bij deze regionale verbanden ook sprake is van kennisdeling met gemeenten over de grens, of de gemeente op andere momenten kennis deelt over de grens en wat de achterliggende motieven zijn hiervoor. Omdat kennisdeling met gemeenten over de grens en de motieven hiervoor nauwelijks in de documenten zijn gevonden, wordt er bij het bespreken van de resultaten voornamelijk ingegaan op de data afkomstig uit de interviews.

Kennisdeling

De gemeente Weert is een middelgrote grensgemeente in het zuiden van het land. Uit de data blijkt dat de gemeente Weert beperkt aan kennisdeling met gemeenten over de grens doet (W1, W2, W3, W4, W5, W6, W7). Uit de documentenanalyse bleek dat de gemeente in het regionale verband Key-port inzet op kennisdeling. Bij navraag bleek dat binnen dit verband kennis niet met gemeenten over de grens wordt gedeeld (W4). Ook neemt de gemeente geen deel aan internationale beleidsnetwerken (W1, W3). Wat opviel is dat als het gaat om het delen van kennis met gemeenten over de grens, respondenten als eerste denken aan kennisdeling met Belgische gemeenten (W6, W7):

W7: "Over de grens nou in het verleden hadden wij wel wat vaker contacten met nou, dat is eigenlijk ook voor mijn tijd hoor. Ik weet niet of dat nou de gemeente Bree was, maar in elk geval met Belgische gemeenten."

Op de vraag of de gemeente kennis deelt met gemeenten over de grens reageerde een ambtenaar als volgt:

W6: "Nee wel binnen de regio en met de provincie, maar niet, maar niet met België in ons geval, nee."

Er zijn wel verschillende momenten waarbij de gemeente ad hoc kennis deelt met gemeenten over de grens. Zo is de wethouder deelnemer van een project van VNG waarbij Nederlandse gemeenten ondersteuning bieden aan gemeenten in Albanië bij het ontwikkelen van LHBTI-beleid (W1, W3). Ook kwam het voorbeeld ter sprake dat een medewerker op eigen verzoek is uitgezonden naar Afrika om daar topografische kennis te delen:

W1: "Ik ben bijvoorbeeld nu gevraagd voor VNG voor een project ... als coaching stad van bijvoorbeeld Kukes hè? Dat is een Albanië project omdat Albanië lid wil worden van de Europese Unie en dan ... mensenrechten en LHBTI-rechten die ... moeten ja geborgd worden."

W3: "We hebben zelf een medewerker gehad die ook uitgezonden werd naar Afrika die daar ook toestemming voor vroeg en die dan op het gebied van de grootschalige basiskaart topografische kennis mee ging opzetten in landen die daar echt mee gediend zijn."

Naast de ad hoc projecten spelen er binnen de gemeente wel projecten waarbij er kennis wordt gedeeld, maar bij deze kennisdeling heeft de gemeente alleen een faciliterende rol. Zo is de gemeente Weert als pilotgemeente op het onderwerp van beheeronderhoud van groen betrokken bij onderzoeken van onder andere de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Wageningen. De gemeente deelt de opgedane kennis niet maar faciliteert alleen dat universiteiten het onderzoek kunnen uitvoeren en vervolgens kunnen delen.

W2: "Ja meestal worden we gevraagd door een universiteit en die zorgt ervoor dat het waarschijnlijk in wetenschappelijke blaadjes terecht komen, daar (met de opgedane kennis) doen wij zelf als gemeente niet zo heel veel mee. Helaas eigenlijk."

Weert heeft een stedenband met de Chinese stad Huangzhou. Deze stedenband wordt voornamelijk gebruikt om de handel tussen beide steden te faciliteren en niet zozeer om kennis te delen (W1, W3, W4, W6, W7). Andere manieren waarop de gemeente kennis deelt, vindt plaats in regionaal verband zoals bleek uit de documentenanalyse (W1, W2, W3, W4, W6, W7).

Motieven voor het delen van kennis

Het eerste motief om kennis te delen met gemeenten over de grens is om de gemeente verder te helpen. Het delen van topografische kennis in Afrika en het zijn van een coaching stad voor een stad in Albanië zijn hier voorbeelden van. Dit motief lijkt dus te spelen in de gemeente Weert (W1, W3). Het grootste motief om wel kennis te delen met gemeenten over de grens is echter het delen van kennis om er zelf voordelen uit te halen (W1, W2, W3, W4, W5, W7). Zo geeft een bestuurder aan dat de gemeente kennis deelt om gezamenlijke uitdagingen aan te pakken:

W2: "Met mobiliteit zijn we ook bezig, omdat we een gezamenlijke uitdaging (met België) hebben op het gebied van mobiliteit zeg maar om de grens over te komen, zowel per spoor als per auto."

Het laatste motief voor het delen van kennis is dat de gemeente kennis deelt om de gemeente te profileren. Dit motief lijkt echter geen rol te spelen in de gemeente (W3).

W3: "Ja, ik denk dat dat ook nooit echt een rol zou spelen, dus als Weert ergens in zou stappen internationaal gezien, dan zou het denk ik eerder zijn om kennis"

op te halen of om ergens van betekenis te zijn, maar imago dat zal niet zo'n rol spelen."

Motieven voor het niet delen van kennis

Het eerste motief voor het niet delen van kennis is dat de gemeente de kennis niet kan delen omdat er geen capaciteit voor is. Alle respondenten geven aan dat het niet kunnen delen van kennis omdat er geen capaciteit is, de voornaamste reden is dat er beperkt kennis wordt gedeeld over de grens (W1, W2, W3, W4, W5, W6, W7):

W2: "We zijn gewoon een kleine gemeente. We staan ook financieel onder druk natuurlijk voor alles: extra taken, minder geld en dat geldt eigenlijk voor iedere gemeente. Maar met name de kleine gemeentes hebben het wel lastig ja. Dus dan zijn dit (kennis delen) zaken waar je niet echt mee bezig bent."

W7: "Want we zien nu al dat we met heel veel zaken bezig zijn te veel eigenlijk. En als dan weer zoiets (kennisdeling) er bijkomt. Ja, je moet wel ergens keuzes maken, je kunt beter een aantal zaken beperkter goed doen dan te veel zaken versnipperd waardoor het uiteindelijk te weinig effect heeft."

Omdat de gemeente niet altijd voldoende capaciteit heeft om kennis te delen, wordt de afweging gemaakt dat de opbrengsten van het kennis delen af moeten wegen tegenover de extra capaciteit die het kost (W2, W3, W6):

W3: "We hebben eerder projecten gehad ... waarbij je kennisuitwisseling doet. En dat zijn op capaciteitsgebied best wel omslachtige projecten. ... Het beetje kennis wat je daarvoor terugkrijgt, dat moet je dan altijd afwegen tegen de extra capaciteit die het kost om al die rapportages op te leveren en het proces zo te doen, zoals dat volgens de voorschriften moet. Dus daar zijn we niet heel erg happig op."

W6: "Zal eerder met capaciteit te maken hebben. En dan wordt ook meteen gekeken van ja, wat levert het op? En het moet wel een effect hebben."

Een van de redenen dat de gemeente geen capaciteit heeft om in te zetten op kennisdeling met gemeenten over de grens is omdat de gemeente druk is met lokale beleidsopgaven (W2, W3, W5):

W3: "Nou ja, ik denk dat de maatschappelijke opgaven waar we in het hier en nu op lokale schaal mee te maken hebben, zo groot zijn. ... Dus ja, daar zit denk ik meer de reden van het niet opzoeken van internationale samenwerking dan om andere zaken. ... Het vergt namelijk een best wel een grote tijdsinvestering."

Een ambtenaar gaf aan dat een andere reden dat de gemeente geen kennis kan delen is omdat de gemeente geen richting kiest waarin de gemeente zich specialiseert (W4).

W4: "In Weert zijn dingen een beetje hapsnap. We beginnen met iets en als het dan niet oplevert wat het zou moeten opleveren dan steken we het mes terug in het pak hè. ... Dus niet iets dat we gericht hebben gekozen voor een bepaald thema zoals ik noem maar even groen ... en dat we daar ook proberen een soort netwerk op te bouwen om daar steeds sterker te worden. ... Bij de eerste tegenslag zakt het een beetje in elkaar en dan beginnen we 2 jaar later opnieuw maar dan begin je eigenlijk weer bij 0 hè."

Het tweede motief voor het niet delen van kennis is dat de gemeente de kennis niet wil delen. In Weert speelt de reactie van de politiek en de inwoners op internationale kennisdeling een rol op het niet willen delen van kennis over de grens (W1, W4, W5, W7). Op de vraag of lokale partijen invloed hebben op het internationaal actief zijn, reageerden deze respondenten bevestigend.

W1: "Ik zou ook niet weten hoe ik dan nu in contact zou moeten treden met een gemeente in Kazachstan of Japan, ik zeg maar ... zonder dat het commentaar zou opleveren."

W7: "Je merkt toch zeker nog dat een gemeenteraad als die van Weert ook heel vaak nog op het detailniveau zitten. Wat betekent dat (internationale activiteiten) nu in Weert en voor de eigen inwoners."

Het niet willen delen van kennis blijkt ook uit het feit dat het delen van kennis over de grens een onbekende activiteit is binnen de gemeente en niet voor de hand lijkt te liggen (W1, W2, W3, W4, W5, W7):

W3: "Dat (het delen van kennis over de grens) ligt niet op het puntje van je tong. Dat zit niet vooraan in je hersenen om daar nou eens actief op in te zetten."

W7: "Maar het is misschien ook een stukje onbekendheid. Misschien liggen er wel ergens kansen of een gemeente die matcht met je economische structuur. ... Maar ik zou het ook niet weten, dus het is ook kennis, denk ik."

Het laatste motief voor het niet delen van kennis is dat de gemeente het nut van de te delen kennis voor gemeenten over de grens niet zit. Geen van de respondenten gaf aan dat dit een reden is om kennis niet te delen.

Het aantal respondenten dat de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemt, is weergegeven in tabel 11. Hieruit volgt dat de gemeente met name kennis deelt om hier ook voordelen voor terug te krijgen zoals het oplossen van gezamenlijke

problemen. Het delen van kennis om gemeenten over de grens verder te helpen, speelt ook, maar in mindere mate. Het delen van kennis om de gemeente te profileren lijkt niet te spelen in de gemeente Weert. Wat betreft de motieven voor het niet delen van kennis blijkt dat de gemeente voornamelijk geen kennis deelt omdat kennis niet gedeeld kan worden door onder andere de beperkte capaciteit. Het niet willen delen van kennis speelt ook een rol omdat kennisdeling niet altijd voor de hand ligt en omdat ambtenaren en bestuurders terughoudend zijn om internationaal kennis te delen vanwege de reactie die dit kan opleveren van de inwoners en de politiek. Het niet delen van kennis omdat de gemeente over de grens de kennis niet nodig zou hebben, lijkt geen rol te spelen bij de gemeente Weert.

Gemeente Weert	
Kennisdeling	Respondenten die de onderscheden vorm benoemen
Beleidsnetwerken	-
Ad hoc	W1, W3
Stedenbanden	-
Regionaal	W1, W2, W3, W4, W5, W6, W7
Motieven voor het delen van kennis	
Altruïsme	W1, W3
Uitwisseling	W1, W2, W3, W4, W5, W7
Profilering	-
Omdat bestuurder/ambtenaar wil delen	
Motieven voor het niet delen van kennis	
Niet kunnen	W1, W2, W3, W4, W5, W6, W7
Niet willen	W1, W2, W3, W4, W5, W7
Niet nodig hebben	-

Tabel 11 Respondenten die de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemen bij de gemeente Weert

5.4. Opsterland

Uit de documentenanalyse van de gemeente Opsterland blijkt dat de gemeente kennis deelt in regionale verbanden. Uit de documentenanalyse blijken geen aanknopingspunten voor kennisdeling met gemeenten over de grens. Tijdens de interviews is nagevraagd of er bij de regionale kennisdeling ook sprake is van kennisdeling met gemeenten over de grens en of de gemeente op andere momenten kennis deelt over de grens en wat de achterliggende motieven zijn hiervoor. Uit de documenten kunnen de motieven voor het wel of niet delen van kennis niet worden afgeleid. Daarom wordt er bij het bespreken van de resultaten voornamelijk ingegaan op de data afkomstig uit de interviews.

Kennisdeling

De gemeente Opsterland is een kleine plattelandsgemeente in het noorden van het land. De gemeente Opsterland deelt op verschillende momenten kennis met gemeenten over de grens. Deze kennisdeling gebeurt met name ad hoc op projectbasis (O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7). De deelt meer incidenteel kennis in plaats van een langdurige, duurzame relatie aan te gaan:

O2: “Dan is het veel meer ad hoc dat je even met elkaar contact hebt over een bepaalde zaak ... dan een hele lange en duurzame relatie.”

De bedoeling is om deze ad hoc kennisdeling onder andere vorm te gaan geven door middel van ambtelijke uitwisselingen of ambtelijke detacheringen (O1, O2). Deze vormen van kennisdeling hebben tot op heden nog niet plaatsgevonden maar wanneer dit plaats gaat vinden, is het de bedoeling dat dit gebeurt tussen ambtenaren en niet tussen bestuurders (O2). Een specifiek project waar de gemeente aan ad hoc kennisdeling doet is het verband met UN-habitat. Binnen dit verband deelt de gemeente kennis over de samenwerking tussen platteland (O1, O5):

O1: “Wij als Opsterland hebben aangeboden om hier een aantal voorbeelden in Friesland uit te werken samen met hun (UN-habitat) die laten zien hoe in West-Europa de samenwerking tussen stad en platteland eruitziet ... En dat is ook voor een periode van 2 jaar dus daar gaan wij niet tot in lengte van dagen mee door.”

Wat betreft kennisdeling in stedenbanden en beleidsnetwerken gaven zowel bestuurders als ambtenaren aan dat het delen van kennis niet meer plaatsvindt in deze langdurige relaties (O1, O4). Andere manieren waarop de gemeente kennis deelt, vindt plaats in regionaal verband zoals bleek uit de documentenanalyse (O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9). Een voorbeeld hiervan is het OWO (Ooststellingswerf, Weststellingswerf en Opsterland) verband. Bij navraag tijdens interviews blijkt dat dit samenwerkingsverband geen kennis deelt over de grens. Middels het P10 samenwerkingsverband is er wel kennisdeling met gemeenten over de grens zoals bleek na navraag bij interviews (O1, O4). Zo deelt de gemeente als voorzitter van

het P10 verband kennis met bijvoorbeeld de 'Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten' (VVSG) en de 'Federation of Canadian Municipalities' (FCM) (O1, O2, O4) en spreekt de burgemeester als voorzitter bij UCLG over de relatie tussen stad en platteland (O1, O5).

Motieven voor het delen van kennis

Het eerste motief voor het delen van kennis is het delen van kennis om de andere gemeente verder te helpen. Alleen de bestuurders geven aan dat het delen van kennis vanuit altruïstische beweegredenen een rol speelt binnen de gemeente (O1, O2). Voor ambtenaren speelt is dit motief niet herkenbaar. Het tweede motief, het delen van kennis om er zelf ook voordelen voor terug te krijgen, lijkt voor zowel bestuurders als ambtenaren een grote rol te spelen. Alle respondenten noemden namelijk dat ze kennis zouden delen om er zelf bijvoorbeeld ook kennis voor terug krijgen (O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9):

O3: *"Kennisuitwisseling dat is mooi, maar het moet ook wat opleveren."*

Een specifiek onderdeel van deze kennisdeling om er als gemeente voordelen uit te halen, is het delen van kennis om gezamenlijke uitdagingen aan te pakken. Een respondent gaf hierbij aan dat het logisch is om kennis uit te wisselen over thema's die zich niet houden aan gemeentegrenzen. Deze reden lijkt voornamelijk een motief te zijn om regionaal kennis te delen:

O3: *"Als je echt aan de vooravond staat om iets nieuws te proberen, of je hebt ook nog een ingewikkeld thema dan ja, is het logisch om de contacten te leggen met een thema als ondermijning bijvoorbeeld, hè? Dat zijn allemaal van die zaken, die houden zich niet aan gemeentegrenzen."*

Het derde motief, het delen van kennis om de gemeente te profileren, speelt ook een rol binnen de gemeente. Dit is echter niet het voornaamste motief om kennis te delen (O1, O2, O3, O6):

O1: *"Ja, je wilt er (van het delen van kennis) natuurlijk niet slechter van worden, hè? Maar dat is niet het doel op zichzelf."*

Een ambtenaar gaf aan dat het delen van kennis om het imago te veranderen een grotere rol speelt politiek dan ambtelijk:

O6: *"Nee, natuurlijk speelt dat (het verbeteren van het imago) ook wel een rol en dat speelt politiek meer een rol dan ambtelijk ... Omdat in een organisatie als Opsterland, hè, die je af en toe ook voor het voetlicht wil brengen, doe je dat (het delen van kennis) wel. Maar dat is persoonlijk niet mijn grootste motivatie."*

De overige respondenten (O4, O5, O7, O8, O9) herkennen niet dat de gemeente kennis deelt om het imago aan te passen.

Motieven voor het niet delen van kennis

Het eerste motief voor het niet delen van kennis is dat kennis niet kan worden gedeeld door bijvoorbeeld een gebrek aan capaciteit (O3, O4, O5, O6, O8, O9). Omdat de gemeente Opsterland een kleine gemeente is, moet de gemeente 'veel ballen in de lucht houden' (O4). Een van de 'ballen' die daardoor wel eens valt, zijn de internationale activiteiten zoals het delen van kennis (O4). Een ambtenaar zei over het gebrek aan capaciteit het volgende:

O6: "Er is geen capaciteit en tijd voor (voor het delen van kennis met gemeenten over de grens). En. Ja, het is als ik kijk naar mijn agenda en de hoeveelheid uitnodigingen voor webinars, workshops, congressen en noem maar op, dan zou ik daar mijn hele dag mee kunnen vullen."

Doordat de gemeente een beperkte capaciteit heeft, maakt de gemeente de afweging dat de moeite om kennis te delen ook iets moet opleveren voor de gemeente zelf maar ook voor de gemeente die de kennis ontvangt (O6):

O6: "Dus je bent heel selectief in hé biedt dit mij nieuwe kennis waar ik wat mee kan, of kan ik mijn kennis hierin in brengen? Dus dat dat weeg je heel veel af. Wat is de tijdsbesteding en wat levert het op aan beide kanten?"

Deze afweging moet worden gemaakt omdat de gemeente druk is met lokale beleidsopgaven (O3, O4, O6, O8, O9). Verschillende respondenten geven aan dat de gemeente prioriteiten moet stellen omdat het omgaan met lokale beleidsopgaven vaak prioriteit heeft door de beperkte capaciteit:

O8: "Iedereen zegt dat altijd alle collega's van mij zeggen dat ook: we hebben het ontzettend druk en er komt heel veel op de gemeenten af. Dat heeft te maken met de taken die de gemeente allemaal heeft. ... En daar (met de lokale woonopgaven), dat klinkt een beetje flauw, maar daar hebben we het druk genoeg mee."

O9: "Dan kiezen ze dan toch eerder ja voor wat dichtbij ligt en waar je gewoon zichtbaar bent en waar je ook bevraagd wordt, hè, door je gemeentebestuur."

Het tweede motief voor het niet delen van kennis is het niet willen delen van kennis. Wat betreft het niet willen delen van kennis met gemeenten over de grens lijkt de politieke situatie van invloed te zijn. Dit is echter maar naar voren gekomen in één interview (O1). Een bestuurder gaf hierover aan dat de gemeenteraad voornamelijk geïnteresseerd is in wat er in

Opsterland plaatsvindt en daarmee minder prioriteit heeft voor internationale activiteiten zoals het delen van kennis met gemeenten over de grens:

O1: "In zijn algemeenheid bij de gemeenteraad, die zijn natuurlijk vooral geïnteresseerd in wat er in Opsterland plaatsvindt."

Naast de politieke situatie volgt uit de data dat het delen van kennis met gemeenten over de grens niet altijd gezien wordt als een logische stap (O7). Ook simpelweg het nog niet hebben van de wens om kennis over de grens te delen speelt een rol (O3). Een laatste motief voor het niet delen van kennis met gemeenten over de grens is dat kennis niet altijd relevant lijkt te zijn voor gemeenten over de grens (O8, O9). Dit is ook herkenbaar in de gemeente Opsterland. Zo geven ambtenaren aan dat de situaties per land erg kunnen verschillen waardoor kennis niet altijd inzetbaar is over de grens:

O8: "Ik zie op dit moment ook niet de meerwaarde in om inderdaad heel veel kennis te delen met de collega's in het buitenland, omdat het toch lokaal ontzettend kan verschillen."

O9: "En daarin zijn we wel een tijdje heel nadrukkelijk ook aan het zoeken geweest. Naar samenwerkingen binnen Europa. Maar dan blijkt toch wel kijk elk land heeft zijn eigen regelgeving. De democratie is anders ingericht en we hebben nog zoveel opgaven dat we ook wel binnen ons eigen land veel van elkaar kunnen leren."

Het aantal respondenten dat de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemt, is weergegeven in tabel 12. Hieruit volgt dat de gemeente met name kennis ad hoc deelt. De gemeente deelt kennis voornamelijk om hier ook voordelen voor terug te krijgen. Het delen van kennis om de gemeente te profileren of om de gemeente over de grens verder te helpen, spelen ook, maar in mindere mate. Wat betreft de motieven voor het niet delen van kennis blijkt dat de gemeente voornamelijk geen kennis deelt omdat kennis niet gedeeld kan worden door onder andere de beperkte capaciteit. Het niet willen delen van kennis en het niet delen van kennis omdat de gemeente over de grens de kennis niet nodig heeft, spelen ook een rol. Deze twee motieven spelen echter in mindere mate een rol vergeleken met het niet kunnen delen van kennis.

Gemeente Opsterland	
Kennisdeling	Respondenten die de onderscheiden vorm benoemen
Beleidsnetwerken	-
Ad hoc	O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7
Stedenband	-

Regionaal	01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09
Motieven voor het delen van kennis	
Altruïsme	01, 02
Uitwisseling	01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09
Profilering	01, 02, 03, 06
Omdat bestuurder/ambtenaar wil delen	
Motieven voor het niet delen van kennis	
Niet kunnen	03, 04, 05, 06, 08, 09
Niet willen	01, 03, 07
Niet nodig hebben	08, 09

Tabel 12 Respondenten die de desbetreffende vorm van kennisdeling en de desbetreffende motieven noemen bij de gemeente Opsterland

5.5. Vergelijking van kennisdeling en motieven

Nu de resultaten per gemeente zijn besproken, kan er antwoord worden gegeven op de laatste deelvraag: 'Waar is welk motief een reden voor het wel of niet delen van kennis met gemeenten over de grens?'. In dit hoofdstuk worden de gemeenten vergeleken wat betreft de vorm van de kennisdeling en de motieven voor het wel of niet delen van kennis. Een overzicht van de samenstelling in de vormen van kennisdeling en de motieven per gemeente zijn weergegeven in tabel 13.

Gemeente				
Kennisdeling	DH	ENS	WEERT	OPST
Beleidsnetwerken	Green	Red	Red	Red
Ad Hoc	Orange	Green	Green	Green
Stedenbanden	Red	Orange	Red	Red
Motieven voor het delen van kennis				
Altruïsme	Orange	Orange	Orange	Orange
Uitwisseling	Green	Green	Green	Green
Profilering	Orange	Orange	Red	Orange
Motieven voor het niet delen van kennis				
Niet kunnen	Green	Orange	Green	Green
Niet willen	Red	Green	Orange	Orange
Niet nodig hebben	Red	Orange	Red	Orange

Tabel 13 Overzicht van de dominante vormen van kennisdeling en motieven van gemeenten. Groen = dominante vorm/motieven, oranje = de vorm/het motief is wel zichtbaar maar niet dominant, rood = de vorm/het motief speelt niet

Kennisdeling

Wat betreft de vorm van de kennisdeling zien we dat bij een grote gemeente als Den Haag dat kennis zowel ad hoc als meer structureel wordt gedeeld. Zo participeert de gemeente in diverse projecten en is de gemeente actief in verschillende beleidsnetwerken. Een middelgrote grensgemeente als Enschede deelt ook kennis zowel ad hoc als meer structureel. Het verschil tussen Den Haag en Enschede is dat de gemeente Enschede niet deelneemt aan internationale beleidsnetwerken maar kennis deelt in verschillende stedenbanden. De meeste kennis deelt de grensgemeente echter met gemeenten in het buurland Duitsland. Wat betreft de vorm van kennisdeling bij de middelkleine grensgemeente Weert zien we dat de gemeente nauwelijks kennis deelt met gemeenten over de grens. Ondanks dat de gemeente nauwelijks kennis deelt, lijkt de grensgemeente bij internationale kennisdeling als eerste te denken aan kennisdeling met het buurland België. Als de gemeente Weert wel kennis deelt met gemeenten over de grens, gebeurt dit ad hoc en niet structureel middels stedenbanden of beleidsnetwerken. De kennis die de twee grensgemeenten, Enschede en Weert, delen, lijken zij dus voornamelijk met de buurlanden te delen. De kleine plattelandsgemeente Opsterland deelt alleen kennis ad hoc met gemeenten over de grens. De gemeente deelt geen kennis in

structurele verbanden zoals beleidsnetwerken of stedenbanden. De meeste kennis die de gemeente deelt, is in regionaal verband of in P10 verband. Geen van de gemeenten delen kennis met herkomstlanden van inwoners met een migratieachtergrond.

Motieven voor het delen van kennis

Het voornaamste motief om kennis te delen voor alle vier de onderzochte gemeenten is het delen van kennis om er ook voordelen voor terug te krijgen. Tussen de vier gemeenten zit wel verschil in de verhoudingen tussen de motieven. Zo lijken alle drie de motieven voor het delen van kennis bij drie gemeenten een reden te zijn om kennis te delen: Den Haag, Enschede en Opsterland. De gemeenten delen kennis om een gemeente over de grens verder te helpen, om er zelf voordelen voor terug te krijgen en om de gemeente te profileren. Ondanks dat alle drie de motieven voor het delen van kennis redenen zijn voor deze drie gemeenten om kennis te delen, is het delen van kennis om er zelf voordelen voor terug te krijgen het voornaamste motief om kennis te delen voor alle vier de gemeenten. Het delen van kennis om de ander verder te helpen lijkt een grotere rol te spelen bij de grote gemeenten Den Haag en Enschede. Bij de kleine gemeente Opsterland lijkt het delen van kennis om de ander verder te helpen en om de gemeente te profileren eerder een rol te spelen bij bestuurders en bij de politiek dan bij ambtenaren. Ambtenaren lijken voornamelijk kennis te delen als uitwisseling. Bij de gemeente Weert, die nauwelijks kennis deelt over de grens, lijkt het delen van kennis vanuit altruïstische motieven sterk afhankelijk van de persoonlijke motivatie van personen om de kennis te delen. Bij grensgemeenten als de gemeente Enschede en de gemeente Weert lijkt het oplossen van gezamenlijke problemen een grote reden te zijn om kennis te delen omdat problemen grensoverschrijdend zijn. Het delen van kennis om de gemeente te profileren, speelt bij een grensgemeente als Weert, die nauwelijks kennis deelt, geen rol.

Motieven voor het niet delen van kennis

Bij alle vier de gemeenten is het niet kunnen delen van kennis een belangrijke reden om kennis niet te delen met gemeenten over de grens. Bij de gemeente Den Haag speelt dit motief voor het niet delen van kennis voornamelijk wanneer de gemeente kennis deelt om een gemeente over de grens te helpen zonder hier iets voor terug te krijgen. Wanneer er sprake is van een uitwisseling zet een grote gemeente als Den Haag wel capaciteit in op kennisdeling. Bij de overige drie gemeenten, wordt ook de afweging gemaakt dat als de gemeente kennis deelt, dit wel iets moet opleveren voor de gemeente. Bij de gemeente Enschede speelt het niet willen delen van kennis ook een grote rol omdat allereerst het negatieve imago van fysieke uitwisselingen ambtenaren en bestuurders tegenhoudt om fysiek kennis te delen. Daarnaast zorgt de politiek die voornamelijk gericht is op Enschede, ervoor dat de gemeente niet actief kennis deelt met gemeenten over de grens. De blik van de politiek die voornamelijk op lokale beleidsopgaven is gericht en de ervaring dat het delen van kennis niet als een logische stap wordt gezien, leidt er bij de middelkleine gemeente Weert en de kleine gemeente Opsterland toe dat het niet willen delen van kennis ook een reden is voor beide gemeenten om geen kennis te delen. De gemeente Enschede, Weert en Opsterland geven alle drie aan dat het

hebben van lokale politieke partijen een rol speelt in het niet willen delen van kennis over de grens. Het niet delen van kennis omdat de kennis voor de gemeente over de grens niet relevant zou zijn, is alleen voor de gemeente Enschede en Opsterland een reden om geen kennis te delen. Bij de gemeente Enschede acht de gemeente alleen de kennis met betrekking tot het woonbeleid niet relevant voor gemeenten over de grens.

6. Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk worden in het eerste deel de deelvragen en hoofdvragen beantwoord aan de hand van de resultaten van het onderzoek. Hieruit volgen hypothesen die in vervolgonderzoek kunnen worden getoetst. In het tweede deel van het onderzoek volgt een kritische evaluatie op het uitgevoerde onderzoek. Hierna volgen de praktische implicaties van dit onderzoek en de aanbevelingen op basis van dit onderzoek voor zowel de praktijk als de wetenschap.

6.1. Conclusie

In het eerste deel van de conclusie en discussie volgt de beantwoording van de deelvragen en de hoofdvraag. Allereerst worden de verschillende deelvragen beantwoord. Deze antwoorden vormen gezamenlijk het antwoord op de hoofdvraag.

Hoe ziet de kennisdeling door Nederlandse gemeenten er bij de beleidsterreinen uit?

Wat betreft de vorm van de kennisdeling lijkt de dominante vorm van kennisdeling het ad hoc delen van kennis te zijn. De kleinere gemeenten, Weert en Opsterland, delen alleen ad hoc kennis. De grotere gemeenten, Den Haag en Enschede, delen zowel ad hoc kennis als meer structureel via beleidsnetwerken of stedenbanden. Wat betreft de grensgemeenten heeft Enschede verschillende relaties met gemeenten in Duitsland waarbij de gemeente kennis deelt. Weert deelt maar beperkt kennis, maar als de gemeente kennis deelt, lijkt de grensgemeente als eerste te denken aan kennisdeling met gemeenten in het buurland. De grensligging van een gemeente lijkt dus een rol te spelen in met wie gemeenten kennis delen. Kortom, alle onderzochte gemeenten delen op de vier beleidsterreinen ad hoc kennis. Het structureel delen van kennis doen alleen grotere gemeenten.

Welke motieven voor het delen van kennis hebben Nederlandse gemeenten in de praktijk?

Het voornaamste motief van gemeenten om kennis te delen is het delen van kennis om wederzijdse uitwisseling te bereiken. Bij de grensgemeenten lijkt het oplossen van gezamenlijke problemen een grote reden te zijn aangezien sommige problemen grensoverschrijdend zijn. Het delen van kennis vanuit altruïstische motivering lijkt een grotere rol te spelen in de grote gemeenten, Den Haag en Enschede, dan in de kleine gemeenten Weert en Opsterland. In Weert is het delen van kennis vanuit altruïstische redenen sterk afhankelijk van persoonlijke motivatie van personen om kennis te delen. In Opsterland spelen de altruïstische motieven voor het delen van kennis en het delen van kennis om de gemeente te profileren met name voor bestuurders en niet voor ambtenaren. Kortom, gemeenten delen met name kennis om hier zelf ook voordelen uit te halen. Het delen van kennis om de ander te helpen kan afhankelijk zijn van de persoonlijke motivatie van bestuurders en ambtenaren. Het delen van kennis om de gemeente te profileren kan een grotere rol spelen voor bestuurders dan voor ambtenaren.

Welke motieven voor het niet delen van kennis hebben Nederlandse gemeenten in de praktijk?

Bij alle vier de gemeenten is het niet kunnen delen van kennis een belangrijke reden om kennis niet te delen met gemeenten over de grens. Alle gemeenten hebben niet altijd de capaciteit om kennis te delen met gemeenten over de grens. Alleen bij de gemeenten Enschede en Opsterland lijkt de gemeente geen kennis te delen omdat de gemeente de kennis niet relevant acht voor gemeenten over de grens. Bij de gemeente Enschede speelt dit alleen met betrekking tot het woonbeleid. Het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet relevant acht voor gemeenten over de grens lijkt dus afhankelijk te zijn van het beleidsterrein. Bij de grensgemeenten, gemeente Enschede en Weert, speelt het niet willen delen van kennis een bijna even grote rol vergeleken met het niet kunnen delen van kennis. Bij deze gemeenten en bij de gemeente Opsterland spelen politieke redenen hierin een rol omdat de blik voornamelijk gericht is op het oplossen van lokale beleidsopgaven vanwege de aanwezigheid van lokale politieke partijen.

Waar is welk motief een reden voor het wel of niet delen van kennis met gemeenten over de grens?

Met betrekking tot de grootte van gemeenten lijken bij de grotere gemeenten Den Haag en Enschede de motieven het delen van kennis om de ander verder te helpen en het delen van kennis om de gemeente te profileren een grotere rol te spelen dan bij de kleinere gemeenten Weert en Opsterland. Bij de kleinere gemeente Opsterland spelen deze motieven namelijk meer bestuurlijk dan ambtelijk. Bij de gemeente Weert is het delen van kennis om de ander verder te helpen afhankelijk van persoonlijke motivatie van zowel bestuurders als ambtenaren. Met betrekking tot de grensligging van gemeenten lijkt de focus van de grensgemeenten Enschede en Weert sterker te liggen op het oplossen van gezamenlijke problemen dan de niet-grensgemeenten. Het niet willen delen van kennis lijkt afhankelijk te zijn van de aanwezigheid van lokale politieke partijen. Dit is herkenbaar voor de gemeente Enschede, Weert en Opsterland. Uit de data blijkt niet dat gemeenten kennis delen met gemeenten in herkomstlanden van inwoners. Deze variabele lijkt dus niet van invloed te zijn op waarom gemeenten al dan niet kennis delen met gemeenten over de grens.

Waarom delen gemeenten al dan niet kennis met gemeenten over de grens?

Met de antwoorden op de deelvragen kan er een antwoord worden geformuleerd op de hoofdvraag. Zo blijkt dat gemeenten voornamelijk kennis delen om hier zelf voordelen voor terug te krijgen. Het delen van kennis om een wederzijdse uitwisseling te bereiken is bij gemeenten het dominante motief voor het delen van kennis. Het niet kunnen delen van kennis is voor alle gemeenten een belangrijk motief voor het niet delen van kennis. De reden hiervoor is dat gemeenten een beperkte capaciteit hebben waardoor als gemeenten inzetten op het delen van kennis over de grens, dit voor beide partijen iets moet opleveren. Hierdoor maken gemeenten de afweging om eerder in te zetten op kennisdeling als zij hier ook voordelen voor terugkrijgen dan wanneer zij kennis delen om de ander verder te helpen. Het delen van kennis

om de ander verder te helpen lijkt daardoor in mindere mate een motief te zijn voor gemeenten om kennis te delen. Het delen van kennis om de gemeente te profileren speelt ook een rol bij gemeenten maar is niet de voornaamste reden om kennis te delen. Het niet willen delen is ook een belangrijk motief voor gemeenten om geen kennis te delen en lijkt afhankelijk te zijn van de aanwezigheid van lokale politieke partijen. Het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet relevant acht voor gemeenten over de grens lijkt niet een belangrijke reden te zijn om geen kennis te delen. Op basis van het antwoord op de hoofdvraag kunnen verschillende hypothesen worden opgesteld:

Met betrekking tot het delen van kennis om de ander verder te helpen (altruïsme), zijn de volgende hypothesen opgesteld:

H1: De motivering van gemeente om vanuit het altruïstische motief kennis te delen is afhankelijk van de persoonlijke motivatie van bestuurders en ambtenaren.

H2: Het delen van kennis om de ander verder te helpen en om de gemeente te profileren speelt meer voor bestuurders dan voor ambtenaren.

Met betrekking tot het delen van kennis om wederzijdse uitwisseling te bereiken (uitwisseling), is de volgende hypothese opgesteld:

H3: Grensgemeenten delen met name kennis om wederzijdse uitwisseling te bereiken omdat zij hierdoor grensoverschrijdende problemen kunnen oplossen.

Met betrekking tot het niet kunnen delen van kennis is de volgende hypothese opgesteld:

H4: Grote gemeenten delen meer structureel kennis dan kleine gemeenten omdat zij meer capaciteit hebben om kennis te delen.

Met betrekking tot het niet willen delen van kennis is de volgende hypothese opgesteld:

H5: Wanneer een gemeenteraad bestaat uit veel lokale partijen leidt dit ertoe dat gemeenten kennis niet willen delen over de grens.

Met betrekking tot het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet relevant acht voor gemeenten over de grens is de volgende hypothese opgesteld:

H6: Het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet relevant acht, is afhankelijk van het beleidsterrein.

Met dit onderzoek is de motivering van Nederlandse gemeenten om wel of niet kennis te delen in kaart is gebracht. Zoals is besproken in het methodehoofdstuk zijn Nederlandse gemeenten in dit onderzoek onder de loep genomen omdat Nederland een van de meest geglobaliseerde landen ter wereld is. Omdat de motivering bij Nederlandse gemeenten te zien is, is de verwachting dat dezelfde motivering al dan niet in mindere of meerdere mate te zien is bij gemeenten in minder of meer geglobaliseerde landen. Daarmee zullen de opgestelde hypothesen waarschijnlijk ook opgaan voor gemeenten over de grens. Deze generaliseerbaarheid gebiedt enige voorzichtigheid omdat gemeenten over de grens te maken hebben met een andere setting dat invloed kan hebben op de motieven van gemeenten voor het wel of niet delen van kennis.

6.2 Discussie

In dit onderdeel van de conclusie en discussie wordt het uitgevoerde onderzoek kritisch geëvalueerd. Hierna volgen de praktische implicaties van dit onderzoek voor de wetenschap en de praktijk. Ten slotte volgen de aanbevelingen die gebaseerd zijn op de bevindingen van het onderzoek, de kritische evaluatie en de praktische implicaties.

Kritische reflectie

Tijdens de uitvoering van dit onderzoek hebben enkele methodologische beperkingen invloed gehad op de verkregen data van dit onderzoek. De eerste methodologische beperking van dit onderzoek heeft te maken met het feit dat de vier gemeenten in de onderzochte documenten niet of nauwelijks aangeven dat de gemeente kennis deelt met gemeenten over de grens. Ook de motieven voor het wel of niet delen van kennis zijn niet te achterhalen naar aanleiding van de documenten. Zoals beschreven in het methode hoofdstuk was onder andere het idee van het verzamelen van data door middel van zowel een documentenanalyse als interviews dat hiermee triangulatie wordt toegepast. Met het toepassen van triangulatie wordt gewaarborgd dat de verzamelde data intern valide is (Van Thiel, 2015). Omdat er nauwelijks data zijn verzameld door middel van de documentenanalyse, wordt hiermee niet de beoogde triangulatie gewaarborgd. Echter, door een diversiteit aan respondenten per gemeente te interviewen, is alsnog triangulatie gewaarborgd.

De tweede methodologische beperking is dat niet bij elke gemeente alle beschreven functies zijn geïnterviewd. Zo zijn er in de gemeente Den Haag met betrekking tot de vier onderzochte beleidsterreinen alleen twee ambtenaren van de afdeling Stedenbouw & Planologie geïnterviewd. De twee ambtenaren hebben in dit duo-interview wel gesproken over de vier beleidsterreinen maar konden hier maar beperkt de diepte ingaan met betrekking tot hoe de gemeente bij deze beleidsterreinen kennis deelt en welke motieven hierbij een rol spelen. Daarnaast moest vroeg in het gesprek een van de ambtenaren het gesprek verlaten waardoor voornamelijk de overgebleven respondent antwoord heeft gegeven op de vragen. Door meer ambtenaren te interviewen had er wellicht een meer divers beeld ontstaan met betrekking tot hoe de gemeente kennis deelt en waarom de gemeente al dan niet kennis deelt.

Praktische implicaties en aanbevelingen voor wetenschap

Dit onderzoek draagt bij aan wetenschappelijke literatuur over leren. Zoals benoemd weten we wel veel over waarom gemeenten kennis halen en hoe gemeenten van de ervaringen van een ander leren. We weten echter minder over waarom gemeenten kennis delen en hoe deze kennisdeling eruitziet. Uit dit onderzoek blijkt dat het delen van kennis om anderen in staat te stellen te leren zowel ad hoc plaatsvindt als meer structureel. Waar bij kleine gemeenten kennisdeling voornamelijk ad hoc plaatsvindt, doen grote gemeenten ook aan structurele kennisdeling. Dit onderzoek geeft daarmee inzicht in hoe het leerproces van en door gemeenten eruitziet. Zoals ook blijkt uit de opgestelde hypothesen kan er vervolgonderzoek worden gedaan naar of grote gemeenten kennis meer dan kleine gemeenten structureel delen omdat zij meer capaciteit hebben (H4). Naast dat dit onderzoek inzicht geeft in hoe het leerproces eruitziet, geeft dit onderzoek ook inzicht in waarom gemeenten kennis delen om het leerproces van andere gemeenten te faciliteren. Zoals ook blijkt uit de opgestelde hypothesen kan vervolgonderzoek gaan over of het delen van kennis om de ander verder te helpen sterker afhankelijk is van de persoonlijke motivatie van ambtenaren of bestuurders dan de andere motieven om kennis te delen (H1). Ander vervolgonderzoek kan gaan over of het delen van kennis om de ander te helpen meer speelt bij bestuurders dan bij ambtenaren (H2). Zoals ook blijkt uit de opgestelde hypothesen zou eventueel vervolgonderzoek kunnen gaan over of grensgemeenten voornamelijk kennis delen als uitwisseling omdat zij hiermee grensoverschrijdende problemen met buurgemeenten kunnen oplossen (H3). Wat betreft de motieven voor het niet delen van kennis kan er onderzoek worden gedaan naar of dat wanneer een gemeenteraad bestaat uit veel lokale partijen dit ertoe leidt dat gemeenten eerder kennis niet willen delen (H5). Als laatste kan er onderzoek worden gedaan naar of het niet delen van kennis omdat de gemeente de kennis niet relevant acht voor gemeenten over de grens afhankelijk is van het beleidsterrein. Met deze vervolgonderzoeken kan het leerproces van gemeenten verder in kaart worden gebracht. Specifiek wordt met deze vervolgonderzoeken de motivatie van gemeenten om kennis te delen waarmee zij andere gemeenten in staat stellen te leren verder in kaart gebracht.

Ten tweede draagt dit onderzoek bij aan wetenschappelijke literatuur over internationale (beleids)netwerken omdat uit dit onderzoek blijkt dat gemeenten kennis brengen om hier ook iets voor terug te krijgen. Aangezien beleidsnetwerken vaak het faciliteren van kennisuitwisseling als doel hebben, is het cruciaal om te weten dat gemeenten voornamelijk kennis brengen om hier vervolgens zelf ook iets voor terug te krijgen, zoals bijvoorbeeld kennis en ervaringen. Als laatste draagt dit onderzoek bij aan de literatuur over stedenbanden (o.a. Hoetjes, 2009) omdat dit onderzoek de ontwikkeling van meer altruïstische motieven om stedenbanden aan te gaan naar motieven waar de nadruk ligt op uitwisseling onderschrijft.

Praktische implicaties en aanbevelingen voor de praktijk

Dit onderzoek biedt gemeenten inzicht in het eigen handelen. Zo blijkt dat gemeenten eerder kennis delen om hier zelf voordelen uit te halen. Een belangrijke reden om kennis niet te delen is omdat de gemeente kennis niet kan delen door beperkte capaciteit. Omdat gemeenten beperkte capaciteit hebben, delen zij eerder niet kennis om alleen de ander verder te helpen (altruïsme) dan wanneer zij er zelf ook voordelen uit halen (uitwisseling). Uit het inzicht in het handelen van gemeenten volgen twee aanbevelingen om de kennisdeling van gemeenten te ondersteunen en stimuleren.

Aanbeveling 1: Het faciliteren van altruïstische kennisdeling.

Uit dit onderzoek blijkt dat gemeenten voornamelijk kennis delen om hier zelf ook voordelen uit te halen. Ook blijkt dat gemeenten minder snel capaciteit vrijmaken voor kennisdeling vanuit altruïstische motieven. Ondanks dat gemeenten minder snel capaciteit vrijmaken voor kennisdeling om de ander verder te helpen, delen gemeenten wel kennis om de ander te helpen via onder andere projecten die gefaciliteerd worden door VNG. Bij het Oekraïne-project, waar de gemeente Enschede naar refereerde, delen Nederlandse gemeenten kennis zonder dat zij hiervoor iets terugkrijgen. Wanneer VNG zulke projecten (financieel) faciliteert, wordt de drempel verlaagd om kennis te delen. Gemeenten hoeven namelijk bij deze gefaciliteerde projecten minder capaciteit in te zetten. Een aanbeveling voor de VNG is dus om zowel in te zetten op het faciliteren van wederzijdse uitwisseling omdat dit het dominante motief is van gemeenten om kennis te delen, als kennisdeling om de ander verder te helpen door projecten te faciliteren.

Aanbeveling 2: Het stimuleren van deelname aan internationale beleidsnetwerken: voor wat, hoort wat.

Zoals benoemd blijkt uit dit onderzoek dat gemeenten voornamelijk kennis delen om hier zelf ook voordelen voor terug te krijgen. Deze voordelen kunnen bijvoorbeeld kennis en ervaringen zijn. Met dit inzicht kunnen internationale beleidsnetwerken gemeenten stimuleren om kennis te delen met deze netwerken door de nadruk te leggen op dat gemeenten ook voordelen ontvangen voor de gedeelde kennis bijvoorbeeld in de vorm van kennis: voor wat, hoort wat!

Bronvermelding

Aarnoudse, D. (2020, juli). *Bevindingen onderzoek 'Internationalisering Nederlandse gemeenten anno 2020'*. VNG International.

Acuto, M. (2013). City leadership in global governance. *Global governance: a review of multilateralism and international organizations*, 19(3), 481-498.

AIVP. (2021, 16 februari). *Vision, values and goals*.
<https://www.aivp.org/en/aivp/about/vision-values-and-objectives/>

Algemene Vergadering van de VN. (1948). "*Universele verklaring van de rechten van de mens*" (217 A). <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

Alle cijfers. (2021a, mei 22). *Héél véél informatie over Weert (update 2021!)*. AlleCijfers.nl.
<https://allecijfers.nl/gemeente/weert/>

Alle cijfers. (2021b, mei 23). *Héél véél informatie over Enschede (update 2021!)*.
AlleCijfers.nl. <https://allecijfers.nl/gemeente/enschede/>

Alle cijfers. (2021c, mei 23). *Héél véél informatie over Oosterhout (update 2021!)*.
AlleCijfers.nl. <https://allecijfers.nl/gemeente/oosterhout/>

Alle cijfers. (2021d, mei 23). *Héél véél informatie over Opsterland (update 2021!)*.
AlleCijfers.nl. <https://allecijfers.nl/gemeente/opsterland/>

Alle cijfers. (2021e, mei 23). *Héél véél informatie over West Betuwe (update 2021!)*.
AlleCijfers.nl. <https://allecijfers.nl/gemeente/west-betuwe/>

Alle cijfers. (2021f, juni 3). *Héél véél informatie over Den Haag (update 2021!)*. AlleCijfers.nl.
<https://allecijfers.nl/gemeente/den-haag/>

Barber, B. R. (2013). *If mayors ruled the world: Dysfunctional nations, rising cities*. Yale University Press.

Bennett, C. J., & Howlett, M. (1992). The lessons of learning: Reconciling theories of policy learning and policy change. *Policy sciences*, 25(3), 275-294.

Boeijs, H. (2016). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Bontenbal, M. (2010). City networking with the 'Global South': Dutch policy and practice. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 101(4), 462-472.

Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford university press. Vijfde druk.

C40. (2019, september). *C40 Knowledge Community*. C40 Knowledge.
https://www.c40knowledgehub.org/s/article/Why-all-cities-need-to-adapt-to-climate-change?language=en_US

C40. (z.d.). *C40 Knowledge Community*. C40 Knowledge.
https://www.c40knowledgehub.org/s/topic/OTO1Q0000001R7WAI/buildings-and-construction?language=en_US

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2021, 16 februari). *Gebieden in Nederland*. CBS.
<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84378NED/table?searchKeywords=stedelijkheid>

Climate Alliance. (2018, april). *Climate Alliance - Global Covenant*.
<https://www.climatealliance.org/activities/covenant-of-mayors/global-covenant.html>

College voor de Rechten van de Mens. (2018, 23 april). *Advies College versterkt mensenrechten van woonwagbewoners*. <https://mensenrechten.nl/nl/nieuws/advies-college-versterkt-mensenrechten-van-woonwagbewoners>

College voor de Rechten van de Mens. (z.d.). *Zelfstandig wonen met een beperking*.
<https://mensenrechten.nl/nl/subpage/zelfstandig-wonen-met-een-beperking>

Cremer, R. D., De Bruin, A., & Dupuis, A. (2001). International Sister-Cities: Bridging the Global-Local Divide. *American Journal of Economics and Sociology*, 60(1), 377-401.

Croson, R. (2007). Theories of Commitment, Altruism and Reciprocity: Evidence From Linear Public Goods Games. *Economic Inquiry*, 45 (2), 199-216.

Diekman, A. (2021, 1 februari). *Uitvoeringslasten Klimaatakkoord vooral op bordje gemeenten*. Gemeente.nu. <https://www.gemeente.nu/ruimte-milieu/energie/uitvoeringslasten-klimaatakkoord-vooral-op-bordje-gemeenten/>

Dienst Klimaatverandering. (z.d.-a). *2009: COP15 - Kopenhagen*. De klimaatconferentie van Kopenhagen. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van
<https://klimaat.be/klimaatbeleid/internationaal/klimaatconferenties/2009-cop15-in-kopenhagen>

Dienst Klimaatverandering. (z.d.-b). *VN-Klimaatverdrag: van Rio tot Kyoto*. Klimaat.be. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van <https://klimaat.be/klimaatbeleid/internationaal/vn-klimaatverdrag>

Divosa. (2021, 25 februari). *Jeugdzorg: inzicht en grip op financiën*. <https://www.divosa.nl/onderwerpen/jeugdzorg-inzicht-en-grip-op-financien>

Dolowitz, D. P., & Marsh, D. (2000). Learning from abroad: The role of policy transfer in contemporary policy-making. *Governance*, 13(1), 5-23.

Dolowitz, D., & Marsh, D. (1996). Who learns what from whom: a review of the policy transfer literature. *Political studies*, 44(2), 343-357.

Dostilio, L. D., Harrison, B., Brackmann, S. M., Kliewer, B. W., Edwards, K. E., & Clayton, P. H. (2012). Reciprocity: Saying what we mean and meaning what we say. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 19(1), 17-33.

Europa-Nu. (z.d.). *Geschiedenis van de Europese Unie*. Europa Nu. Geraadpleegd op 28 mei 2021, van https://www.europa-nu.nl/id/vh8lfm8e5rxy/geschiedenis_van_de_europese_unie#p2

Gemeente Breda. (2017, 12 januari). *Breda wil zich als 'Internationale Schakelstad' onderscheiden van andere steden*. Breda Nieuws. <https://breda.nieuws.nl/gemeente/196172/breda-wil-zich-als-internationale-schakelstad-onderscheiden-van-andere-steden/>

Gemeente Den Haag. (2021-a). *Bevolking - gemeente Den Haag*. Den Haag In Cijfers. <https://denhaag.incijfers.nl/dashboard/Overzichten/Bevolking/>

Gemeente Den Haag. (2021-b). *Gemeenteraad – zetelverdeling*. Gemeente Den Haag. <https://www.denhaag.nl/nl/bestuur-en-organisatie/gemeenteraad/zetelverdeling.htm>

Gemeente Enschede. (2018, 3 september). *Coalitieakkoord Enschede 2018–2022*. <https://www.enschede.nl/bestuur/organisatie/beleid/coalitieakkoord-enschede-2018-2022>

Gemeente Enschede. (z.d.). *Wie is wie | Gemeenteraad*. [ibabs.eu/Enschede](https://ris2.ibabs.eu/People/Profiles/enschede/ce2baae0-9a4b-4e39-ae12-99a54557bf97). <https://ris2.ibabs.eu/People/Profiles/enschede/ce2baae0-9a4b-4e39-ae12-99a54557bf97>

Gemeente Oosterhout. (z.d.). *Gemeenteraad*. [Oosterhout.bestuurlijkeinformatie.nl](https://oosterhout.bestuurlijkeinformatie.nl). Geraadpleegd op 28 mei 2021, van

<https://oosterhout.bestuurlijkeinformatie.nl/People/Profiles/69189c23-58a0-4208-abf4-335c5c1c1ab1>

Gemeente Opsterland. (z.d.-a). Coalitieakkoord. Ibab.eu/Opsterland.
https://www.opsterland.nl/Gemeenteraad/Fracties_en_raadsleden/Coalitievorming/Coalitieakkoord_2018_2022

Gemeente Opsterland. (z.d.-b). *Wie is wie | Raadsleden*. ibabs.eu/Opsterland.
<https://ris2.ibabs.eu/People/Profiles/Opsterland/4dd31962-fb55-4209-99ef-91b45c43615f>

Gemeente Utrecht. (z.d.). *Duurzaam bouwen | Gemeente Utrecht*. Utrecht. Geraadpleegd op 20 mei 2021, van <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/bouwen/bouwen-en-verbouwen/u-wilt-bouwen-of-verbouwen/stap-2-uw-aanvraag-voorbereiden/duurzaam-bouwen/>

Gemeente Weert. (z.d.-a). *Coalitieprogramma en portefeuillevdeling B&W*. gemeenteraad.weert.nl. Geraadpleegd op 4 juni 2021, van <https://gemeenteraad.weert.nl/Documenten/coalitieprogramma-en-portefeuillevdeling-bw/>

Gemeente Weert. (z.d.-b). *Weert Lokaal*. Gemeenteraad.weert.nl. Geraadpleegd op 28 mei 2021, van <https://gemeenteraad.weert.nl/Organisatie/weert-lokaal/>

Gemeente West-Betuwe. (z.d.). *Gemeenteraad*. gemeenteraad.westbetuwe.nl. Geraadpleegd op 28 mei 2021, van <https://gemeenteraad.westbetuwe.nl/raadsleden/Gemeenteraad>

Giezen, M. (2008). Drie hoofdsteden en hun zustersteden. *AGORA Magazine*, 24(1), 37-39

Groot, M., Wielders, L., & van de Vreede, G. (2008). Relatie tussen adaptatie en mitigatie op gebouwniveau. *Delft, the Netherlands: CE*.

Hall, C. M. (2011). Policy learning and policy failure in sustainable tourism governance: From first-and second-order to third-order change?. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 649-671.

Halperin, S., & Heath, O. (2020). *Political research: methods and practical skills*. Oxford University Press, USA.

Hoetjes, B.J.S. (2009). Trends and issues in municipal twinnings from the Netherlands, *Habitat International*, 33, pp. 157-164.

ICLEI. (z.d.). *ICLEI*. ICLEI Local Governments for Sustainability. Geraadpleegd op 17 mei 2021, van https://www.iclei.org/en/what_we_do.html

Ipe, M. (2003). Knowledge sharing in organizations: A conceptual framework. *Human resource development review*, 2(4), 337-359.

Joenniemi, P., & Sergunin, A. (2011). When two aspire to become one: City-twinning in Northern Europe. *Journal of Borderlands Studies*, 26(2), 231-242.

Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place branding*, 1(1), 58-73.

Klimaatberaad. (2019, juni). *Klimaatakkoord*. Klimaatakkoord. <https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord>

Koster, Y. (2019, 7 juli). *Verschillen bijstandsbeleid leiden tot onvrede*. Binnenlands Bestuur. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/nieuws/ongenoegen-over-verschillen-bijstandsbeleid.10055147.lynkx>

Landini, F., Brites, W., & y Rebolé, M. I. M. (2017). Towards a new paradigm for rural extensionists' in-service training. *Journal of Rural Studies*, 51, 158-167.

Legatum Institute. (2019, mei). *Pillar and Country Profiles*. Templeton World Charity Foundation, Inc. <https://li.com/wp-content/uploads/2019/05/Country-and-Pillar-Profiles.pdf>

Lough, B. J. (2016). Reciprocity in international volunteer cooperation. *Fredskorpset, Oslo*.

Maas, M. (2019, 30 november). *Gemeenten tekenen Klimaatakkoord*. Binnenlands Bestuur. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/nieuws/gemeenten-steunen-klimaatakkoord.11585580.lynkx>

Marsh, D., & Sharman, J. C. (2009). Policy diffusion and policy transfer. *Policy studies*, 30(3), 269-288.

May, P. J. (1992). Policy learning and failure. *Journal of public policy*, 331-354.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2019, 9 juli). *Taken van een gemeente*. Gemeenten | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/taken-gemeente>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2021, 20 april). *Samenwerking G4 en Bureau ABD*. Organisatie | Algemene Bestuursdienst.

<https://www.algemenebestuursdienst.nl/organisatie/overige-md-dienstverlening/dienstverlening-g4>

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2021, 18 maart). *Landbouw en landgebruik*. Klimaatakkoord. <https://www.klimaatakkoord.nl/landbouw-en-landgebruik>

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W). (2020, 16 september). *Klimaatbeleid*. Klimaatverandering | Rijksoverheid.nl.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>

Ministerie van Justitie. (2021, 3 mei). *Huisvesting asielzoekers met verblijfsvergunning*. Asielbeleid | Rijksoverheid.nl.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/huisvesting-asielzoekers-met-verblijfsvergunning>

Moen, N. (2018, 10 september). Regels tegen Airbnb-overlast: lokaal of landelijk? Gemeente.nu. <https://www.gemeente.nu/ruimte-milieu/leefomgeving/regelgeving-om-airbnb-overlast-te-verminderen-lokaal-of-landelijk/>

Moyson, S., Scholten, P., & Weible, C. M. (2017). Policy learning and policy change: Theorizing their relations from different perspectives. *Policy and society*, 36(2), 161-177.

Nationaal Programma Regionale Energie Strategie. (z.d.). *Werkwijze*. Regionale Energiestrategie. Geraadpleegd op 20 mei 2021, van <https://www.regionale-energiestrategie.nl/werkwijze/default.aspx>

OECD & UCLG. (2016). *Subnational governments around the world Structure and finance A first contribution to the Global Observatory on Local Finances*. OECD.

<https://www.oecd.org/regional/regional-policy/Subnational-Governments-Around-the-World-%20Part-I.pdf>

Olesen, T. B., & Pedersen, J. (2010). On the side of the angels: altruism in Danish development aid 1960–2005. *European Review of History—Revue européenne d'histoire*, 17(6), 881-903.

Pierre, J. (2019). Multilevel governance as a strategy to build capacity in cities: Evidence from Sweden. *Journal of Urban Affairs*, 41(1), 103-116.

Pierre, J., & Peters, B. G. (2020). *Governance, politics and the state*. 2nd edition. Red Globe Press.

Protocol van Kyoto. (1997, 11 december). Geraadpleegd van <https://wetten.overheid.nl/BWBV0001538/2020-12-31>

REN21. (2021, 19 april). *Renewables in Cities Global Status Report*. <https://www.ren21.net/reports/cities-global-status-report/>

Resilient Cities Network. (2020, 13 november). *Network*. <https://resilientcitiesnetwork.org/network/>

RIVM. (z.d.). *Energietransitie | RIVM*. <https://www.rivm.nl/onderwerpen/energietransitie>

Rose, R. (1991). What is lesson-drawing?. *Journal of public policy*, 3-30.

Samenwerkingsverband P10. (z.d.). *Samenwerkingsverband P10 | De P10 is het samenwerkingsverband van grote plattelandsgemeenten*. <https://p-10.nl/#p10-gemeenten>

Seawright, J., & Gerring, J. (2008). Case selection techniques in case study research: A menu of qualitative and quantitative options. *Political research quarterly*, 61(2), 294-308.

Shipan, C. R., & Volden, C. (2008). The mechanisms of policy diffusion. *American journal of political science*, 52(4), 840-857.

Sinkienė, J., & Kromalca, S. (2010). Concept, directions and practice of city attractiveness improvement. *Public policy and administration*, 31(1), 147-154.

Stedennetwerk G40. (z.d.). *40 steden*. G40 Stedennetwerk. <https://www.g40stedennetwerk.nl/40-steden>

Tagg, J. (2010). The learning-paradigm campus: From single-to double-loop learning. *New Directions for Teaching and Learning*, 2010(123), 51-61.

Tatham, M. (2013). Paradiplomats against the state: Explaining conflict in state and substate interest representation in Brussels. *Comparative Political Studies*, 46(1), 63-94.

The International New Town Institute (INTI). (z.d.). International New Town Day - INTI - International New Town Institute. INTI. Geraadpleegd op 10 juni 2021, van <http://www.newtowninstitute.org/spip.php?rubrique129>

- Timms, P. (2011). Urban transport policy transfer: “bottom-up” and “top-down” perspectives. *Transport policy*, 18(3), 513-521.
- UN-Habitat. (2019, 31 oktober). *Best Practices | UN-Habitat*. <https://unhabitat.org/knowledge/best-practices>
- UNESCO. (z.d.). *Creative Cities | Creative Cities Network*. UNESCO.Org. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van <https://en.unesco.org/creative-cities/>
- Unife International. (z.d.). *Unitown – Network of Excellence for University Cities – Unife International*. Unife.it. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van <http://www.unife.it/international/networks/unitown>
- United Cities and Local Governments. (z.d.-a). *Policy Councils*. UCLG - United Cities and Local Governments. <https://www.uclg.org/en/policy-councils#communitiesofpractice>
- United Cities and Local Governments. (z.d.-b). *Who we are*. UCLG - United Cities and Local Governments. <https://www.uclg.org/en/organisation/about>
- United Nations. (z.d.). *Member States*. Geraadpleegd op 28 mei 2021, van <https://www.un.org/en/about-us/member-states#gotoN>
- Van Ewijk, E. (2012). Mutual Learning In Dutch-Moroccan And Dutch-Turkish Municipal Partnerships. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 103(1), 101-109.
- Van Ewijk, E., & Baud, I. S. A. (2009). Partnerships between Dutch municipalities and municipalities in countries of migration to the Netherlands; knowledge exchange and mutuality. *Habitat International*, 33(2), 218-226.
- Van Nijendaal, G. A. (2014). Drie decentralisaties in het sociale domein. *Jaarboek Overheidsfinanciën*, 85-100.
- Van Ostaaijen, J. (2021). Lokale partijen in de praktijk: Een overzicht van kennis over het functioneren van lokale partijen in Nederland.
- Van Thiel, S. (2015). *Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding*. Bussum: Couthinho
- Verenigde Naties. (2016, oktober). *Overeenkomst van Parijs*. Europese Unie. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:22016A1019(01))

Verenigde Naties. (z.d.). *THE 17 GOALS | Sustainable Development*. United Nations. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van <https://sdgs.un.org/goals>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2019, 4 november). *Handreiking Regionale Mobiliteitsprogramma's*. VNG. <https://vng.nl/publicaties/handreiking-regionale-mobiliteitsprogrammas>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.-a). *Raadgever Huisvesting arbeidsmigranten*. VNG. Geraadpleegd op 20 mei 2021, van <https://vng.nl/artikelen/raadgever-huisvesting-arbeidsmigranten>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.-b). *Regionale Energiestrategie voor gemeenten*. VNG. Geraadpleegd op 20 mei 2021, van <https://vng.nl/artikelen/regionale-energiestrategie-voor-gemeenten>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.-c). *Sectortafel Elektriciteit*. VNG. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://vng.nl/artikelen/sectortafel-elektriciteit>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.-d). *Sectortafel Industrie*. VNG. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://vng.nl/artikelen/sectortafel-industrie>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.-e). *Sectortafel Landbouw en landgebruik*. VNG. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://vng.nl/artikelen/sectortafel-landbouw-en-landgebruik>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.-f). *Verduurzamen Gebouwde omgeving*. VNG. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://vng.nl/artikelen/verduurzamen-gebouwde-omgeving>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.-g). *Verduurzamen Mobiliteit*. VNG. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://vng.nl/artikelen/verduurzamen-mobiliteit>

Verhelst, T. (2019). Vlaamse steden en gemeenten in de EU: van onverschillig naar proactief? Een stand van zaken anno 2019. In *Verreijkers voor lokale besturen: Een lange (re) termijnvisie?! (pp. 75-103)*. Vanden Broele.

Vermeulen M, 2002, The Netherlands, holiday country, in Hauben T, Vermeulen M and Patteeuw V (eds), *City branding: Image building and building images*, NAI Uitgevers, Rotterdam, pp. 10-16

VNG International. (2008, november). *Dutch Municipalities Supporting the Millennium Development Goals*. <http://www.bibalex.org/Search4Dev/files/443056/480508.pdf>

World Trade Organization (WTO). (z.d.). >WTO | Intellectual property (TRIPS) - gateway. WTO. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/trips_e.htm

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijst interviews

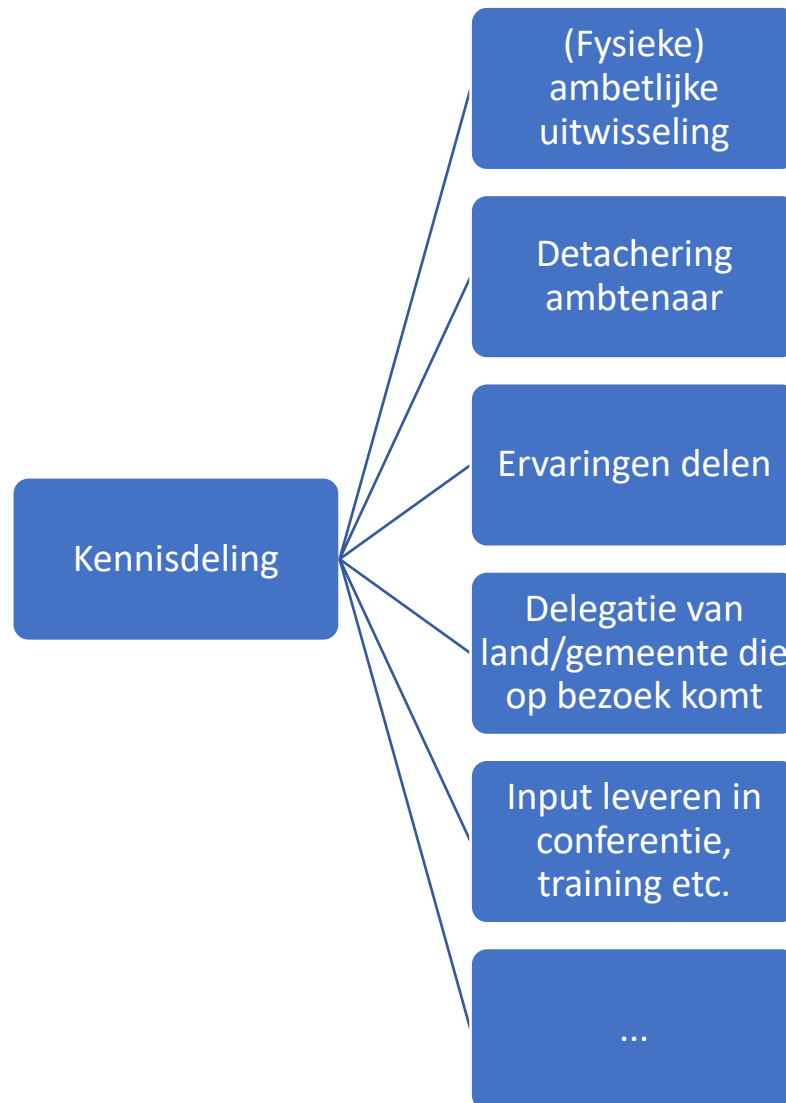
Thema	Vragen
Onderzoek VNG International	
Gemeentelijke visie op internationale dimensie beleid	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Wat verstaat geïnterviewde zelf onder internationale dimensie van beleid?</i> - <i>Vervolg vraag of daar ook verschillend wordt gedacht binnen de eigen gemeentelijke organisatie</i>
Kennis over internationale dimensie van lokale beleidsopgaven	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Vraag om per beleidsopgave te vragen wat de internationale dimensie daarvan is (Klimaatbeleid, Energiebeleid, Woonbeleid, Economisch ontwikkelingsbeleid)</i> - <i>Vervolgens per aspect van de beleidsopgaven dat nog niet is genoemd, vragen of dat ook herkenbaar is</i> <p>Klimaatbeleid: Parijs Klimaatakkoord, SDG's, WHO Energiebeleid: Parijs Klimaatakkoord, SDG's, UNESCO Werelderfgoed Woonbeleid: Parijs Klimaatakkoord, SDG's, VN-verdrag Handicap, Woonwagen uitspraak College Rechten van de Mens Economisch ontwikkelingsbeleid: Fair trade label, SDG's, evt. vervoer codes in havengebied</p>
Factoren bepalend of gemeente meer of minder bewust is van internationale dimensie	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Vraag hoe geïnterviewde persoonlijk weet heeft van internationale dimensie van beleid (studie, vakbladen?)</i> - <i>Vraag hoe zijn/haar gemeente/beleidsafdeling zich informeert over internationale dimensie van beleid. Rol VNG en VNG-I</i> - <i>Vraag hoe internationaal beleid organisatorisch is vormgegeven: een aparte eenheid of uitgesmeerd of alle afdelingen?</i> - <i>Vraag of een gemeente zich pro-actief opstelt tegenover internationale actoren, zo ja hoe</i> - <i>Vraag of er personen zijn die het vooral trekken (bepaalde ambtenaren; wethouders – welke kleur? Hoe lang zittend?)</i> - <i>Vraag of samenstelling bevolking (migrantenachtergrond) van in vloed is</i> - <i>Vraag of karakter bedrijfsleven (internationale concurrerend) van invloed is</i>

	- <i>Vraag of ligging (grensgemeente) van invloed is</i>
Scriptie Eveline: kennisdeling van gemeenten naar internationale context	
Hoe ziet kennisdeling door gemeenten bij de beleidsterreinen er in de praktijk uit	- <i>Deelt u of de gemeente kennis over de inhoud van beleid of de toegepaste beleidsinstrumenten met internationale actoren?</i> - <i>Middels bijvoorbeeld: Conferenties, overleggen, bezoeken of trainingen?</i>
Motieven van gemeenten om kennis te delen	- <i>Om welke reden deelt u kennis?</i> - <i>Indicatoren afgaan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Altruïsme: om een ander te helpen en er niks voor terug te krijgen</i> • <i>Uitwisseling: zodat beiden voordeel behalen</i> • <i>Onderscheiding: om aandacht naar de gemeente te trekken en imago te veranderen</i>
Motieven van gemeenten om geen kennis te delen	- <i>Om welke reden deelt u geen kennis?</i> - <i>Indicatoren afgaan:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Niet kunnen: geen capaciteit voor</i> • <i>Niet willen: geen ambitie of prioriteit</i> • <i>Niet nodig hebben: omdat de kennis niet relevant is voor gemeenten over de grens</i>
Scriptie Vera: gemeentelijke aanpassing aan globalisering, specifiek klimaatbeleid	
Downloading (top-down)	- <i>Welke klimaatverdragen zijn voor jullie het belangrijkste? (verwachting: Parijs + Global Goals)</i> - <i>Hoe blijft een gemeente op de hoogte van internationale regelgeving en verdragen rondom klimaatbeleid?</i> - <i>Waarom is dat voor jullie als gemeente relevant?</i>
Uploading (bottom-up)	- <i>Brengen jullie wel eens lokale gemeentelijke belangen onder de aandacht in buitenlandse netwerken?</i> - <i>Hoe profileren jullie jezelf als gemeente in het buitenland?</i> - <i>Wat is het doel daarvan?</i> - <i>Gaan jullie wel eens pro-actief op zoek naar internationale samenwerkingen?</i>
Crossloading (horizontaal)	- <i>Neemt de gemeente deel aan internationale klimaatnetwerken? Waarom wel/niet?</i> - <i>Bezoeken jullie of ontvangen jullie wel eens buitenlandse delegaties op klimaatgebied?</i>
Organisationele aanpassingen	- <i>Aparte portefeuille internationalisering?</i> - <i>Hoe wordt het personeel op de hoogte gehouden van internationale verdragen, regelgeving en ontwikkelingen?</i>

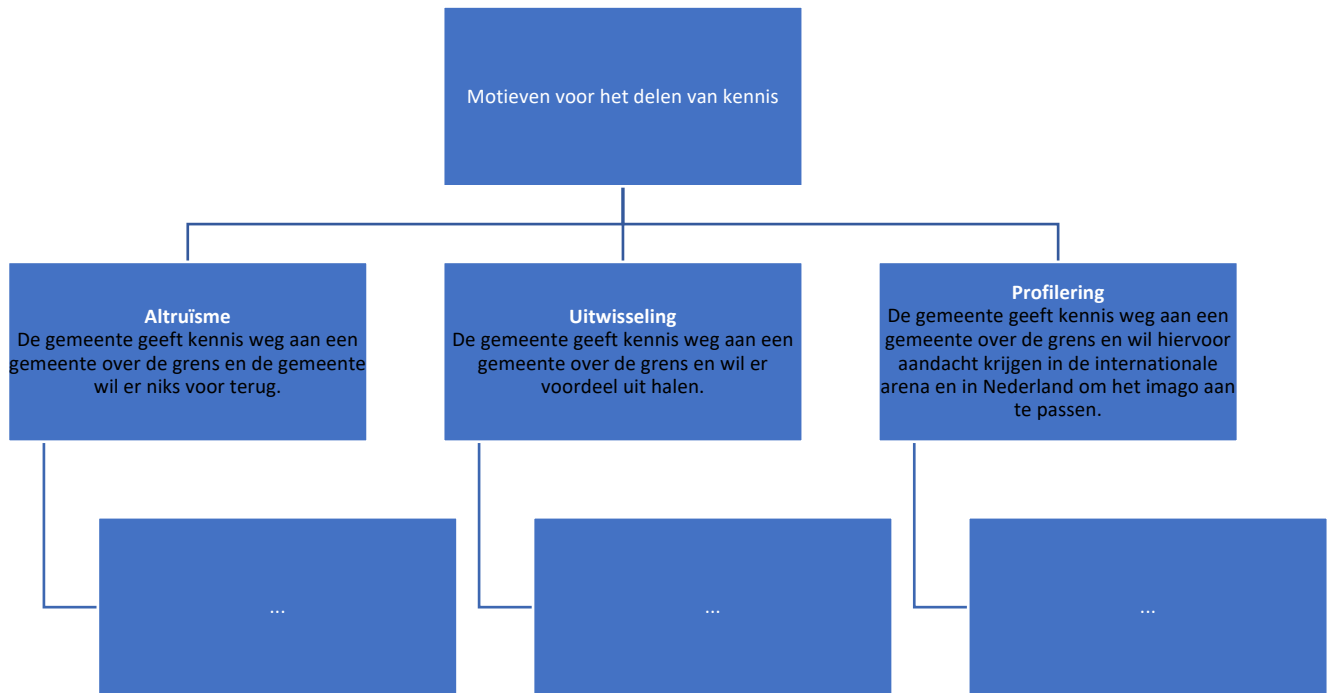
	<p><i>- Hoe houden jullie als gemeente rekening met de dienstverlening en communicatie naar internationale inwoners?</i></p>
<p>Factoren van invloed op de mate van aanpassing aan globalisering</p>	<p><i>- Waarom willen jullie je als gemeente aanpassen aan de gevolgen van globalisering?</i></p> <p>Indicatoren afgaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Internationaal bewustzijn - Interesse en motivatie - Ambtenaar/bestuurder als aanjager

Bijlage 2: Codeboom

Kennisdeling:

Motieven voor het delen van kennis:

Motieven voor het niet delen van kennis:

